

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

บุญทัน ศักดิ์อุดม

สามัคคี จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายบุญทัน ศักดิ์อุดม

ณ เมรุวัดสามัคคี จังหวัดนครราชสีมา

วันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๒

ขอกราบขอบพระคุณ

ขอกราบขอบพระคุณท่านที่เคารพและนับถือ ท่านผู้บังคับบัญชา ญาติพี่น้อง และมิตรสหายทุกท่าน, ที่ได้กรุณาช่วยเหลือและให้เกียรติมาร่วมบำเพ็ญกุศล ในงานฌาปนกิจศพของคุณพ่อในวันนี้

ขอกุศลผลบุญที่ท่านได้ร่วมทำในครั้งนี้ จงตอบสนองแด่ทุกท่านด้วยเถิด

จากลูกของคุณพ่อ

๓๐ มีนาคม ๒๕๑๒

คำปรารภ

เนื่องในงานฌาปนกิจศพของคุณพ่อ ลูกๆคิดว่าควรจะทำอะไรเป็นอนุสรณ์ครั้งสุดท้าย เพื่อจะได้บำเพ็ญสาธารณกิจ อุทิศส่วนกุศลให้คุณพ่อได้ประสบความสุขในภพหน้า จึงได้ร่วมใจจัดพิมพ์ "พระอานนท์พุทธอนุชา" ธรรมนิยายอิงชีวะประวัติในสมัยพุทธกาล ซึ่งปรากฏอยู่ในมือท่านขณะนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่ท่าน ผู้ได้รับ บ้างไม่มากก็น้อย และคงจะเป็นที่พอใจแก่ดวงวิญญานของคุณพ่อ เพราะในหนังสือเล่มนี้ ในเนื้อหาเป็นธรรมนิยาย อ่านสนุกและเพลิดเพลิน แต่ก็แฝงไว้ซึ่งคุณธรรม

อนึ่ง ลูก ๆ ใคร่ขอขอบคุณแด่ ร.ท. วศิน อินทสระ ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ ที่ได้อนุญาตด้วยความเต็มใจที่ลูก ๆ ได้ไปขออนุญาตเพื่อนำมาพิมพ์เป็นสาธารณกิจในครั้งนี้

ถ้าการบำเพ็ญสาธารณกิจนี้จะเกิดเป็นกุศลผลบุญขึ้นไม่ว่าทางใด ก็ขอให้ส่งผลแก่คุณพ่อให้ประสบแต่ทิพยสมบัติในสัมปรายภพจงทุกประการ

คำนำ

คุณศิริ และคุณปราณี นันทศรี แห่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้มาหาข้าพเจ้าปรารภว่าจะบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจศพ คุณบุญทัน ศักดิ์อุดม ผู้เป็นบิดาของคุณปราณี ที่วัดสามัคคี จังหวัดนครราชสีมา ในวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๑๒ และปรารถนาได้เรื่องพระอานนท์พุทธอนุชา (เฉพาะบางตอน) พิมพ์แจกญาติมิตรผู้มาร่วมงาน

คุณศิริ และคุณปราณีได้เลือกบทที่ ๙, ๑๘, ๒๐, ๒๑, ๒๒, ๒๓, และ ๒๘ พิมพ์เป็นส่วนบุพพเปตพลี อุทิศส่วนกุศลแก่คุณบุญทัน ศักดิ์อุดม ผู้ล่วงลับ

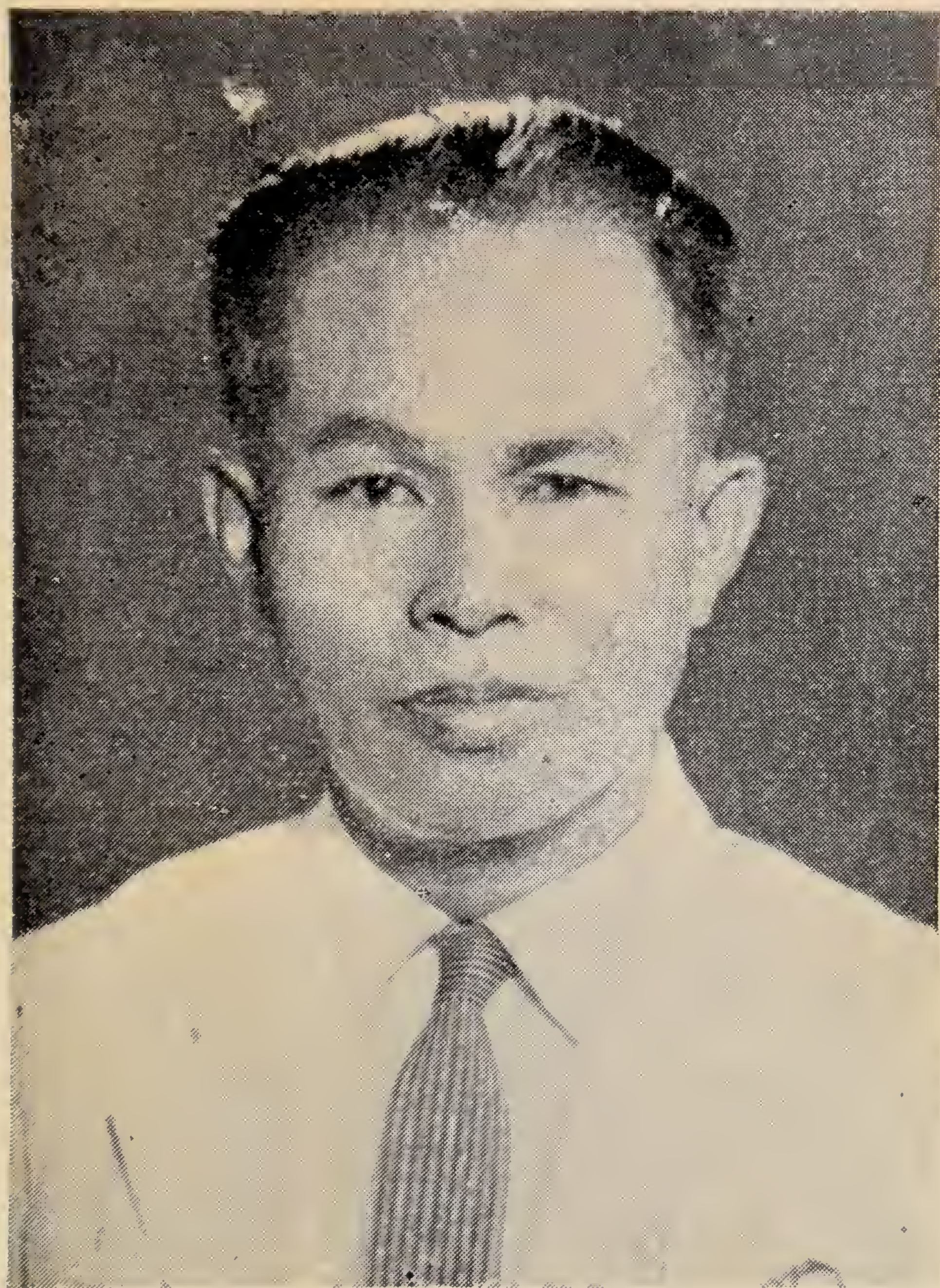
ข้าพเจ้าอนุญาตด้วยความยินดี และอนุโมทนาต่อกุศลเจตนา กตัญญูกตเวทิตาธรรมของท่านทั้งสอง

บุญกุศลใด ๆ พึงมีจากเรื่องนี้ ข้าพเจ้าขอน้อมอุทิศส่วนกุศลนั้น แก่ดวงวิญญาณของคุณบุญทัน ศักดิ์อุดม ผู้ล่วงลับ ขอได้โปรดใช้ทิพญาณอนุโมทนา และเสวยวิบากสมบัติอันควรแก่คติสัมปรายภพทุกประการ

วศิน อินทสระ

โรงเรียนเตรียมทหาร

พระราม ๔ พระนคร

นายบุญทัน ศักดิ์อุดม

ชาตะ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๒

มรณะ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

ประวัติสังเขป

คุณพ่อ บุญทัน ศักดิ์อุดม เกิดปีระกา เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ตรงกับวันพฤหัสบดีที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่บ้านคุณย่า ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา เป็นบุตร นายอุย นางสาหร่าย ศักดิ์อุดม มีพี่น้องรวมทั้งสิ้น ๑๑ คน ทุกคนเสียชีวิตหมดตั้งแต่ยังเข้าวัยหนุ่มสาว นอกจากบ้าบาง พี่สาวคนเดียวซึ่งมีชีวิตอยู่มาจนได้เห็นชีวิตการมีครอบครัวของคุณพ่อในระยะต้น

คุณพ่อมีบุตร ๑ คน คือ นางประนอม โฉมวัฒนา (ภรรยา นายโกวิทย์ โฉมวัฒนา) ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้สมรสกับนางประยูร ศักดิ์อุดม (น.ส. ประยูร ลี้สุวรรณ) มีบุตรธิดารวม ๑๓ คน คือ

๑. นาง ปราณี นันทศรี ภรรยานายศิริ นันทศรี
๒. นาง พเยาว์ ผลพฤกษ์ ภรรยานายคิด ผลพฤกษ์
๓. นาย ประภาศ ศักดิ์อุดม
๔. นาย ประจิน ศักดิ์อุดม
๕. นาง ศรีนิต มีสานุ ภรรยานาย มงคล มีสานุ
๖. นางสาว ภาวนา ศักดิ์อุดม
๗. นายชัยวัฒน์ ศักดิ์อุดม
๘. นายไชยยันต์ ศักดิ์อุดม
๙. นางสาว กรรณิการ์ ศักดิ์อุดม
๑๐. เด็กหญิง ดาราวรรณ ศักดิ์อุดม (ถึงแก่กรรม)
๑๑. นาย วชิรศักดิ์ ศักดิ์อุดม
๑๒. นางสาว บัณฑิตา ศักดิ์อุดม
๑๓. เด็กหญิง นพวรรณ ศักดิ์อุดม

หลัง จาก เรียน ชั้น มัธยม ศึกษา ที่ โรง เรียน ราช สี มา วิทยาลัย ที่จังหวัดนครราชสีมา แล้ว ได้ออกจากโรงเรียน ช่วยบิดามารดาค้าขาย และได้ดำเนินอาชีพค้าขายตลอดมา คุณพ่อถูกคนร้ายยิง เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๑๐ และได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ

△

คำไว้อาลัย

ภรรยา บุตร ธิดา จะได้จัดการฌาปนกิจศพ นาย-บุญทัน ศักดิ์อุดม ผู้เป็นสามีและบิดา ณ วันที่ ๓๐ มีนา-คม ๒๕๑๒ ที่เมรุวัดสามัคคี ครั้งนี้เจ้าภาพขอให้ข้าพเจ้าได้เขียนคำไว้อาลัยในท่านผู้มรณะ การเขียนคำไว้อาลัยคือการเล่าถึงชีวประวัติ ของท่านผู้ตายเท่าที่ ได้ทราบมาได้เห็นมา นายบุญทัน ฯ มิใช่ข้าราชการ มิใช่พ่อค้าตั้งห้างค้าขายใหญ่โตอะไร แต่นายบุญทัน ฯ มีฝีมือในทางทำขนมทองหยิบ ฝอยทอง ขนมชั้นขาย ปรากฏว่าการทำขนมชั้นร้านนายบุญทัน ฯ ใครได้รับประทานต้องติดใจในรสทำขนมอร่อย เพราะอาชีพทำขนมนี้เองนายบุญทันได้เก็บเงินทองสามารถส่งบุตรธิดา ให้ได้รับการศึกษาอย่างดีทุก ๆ คนและสามารถตั้งตนได้เป็นหลักเป็นฐาน มีที่ดินหลายแห่งนับ

ว่าเป็นคนมีหลักสำหรับยึดที่มั่นคงคนหนึ่ง มีหลักเฉพาะเงินทองยังไม่มั่นคงหลักที่มั่นคือที่ดิน ที่ดินมีประโยชน์มาก คนเกิดมาต้องอาศัยที่ดินตั้งแต่เกิดจนถึงตายอยู่บนดิน เครื่องบริโภคทุกอย่างเกิดจากที่ดินทั้งนั้น ฉะนั้นนายบุญทันฯ จึงพยายามแสวงหา มีที่ดินหลายแห่งจึงเป็นคนมีหลักฐานมั่นคงคนหนึ่ง ควรเป็นตัวอย่างของบุตรธิดา นายบุญทันเป็นคนมีอัธยาศัยสนุกรื่นเริง ไม่ถือตัว คบคนได้ทุกชั้นไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่ สาวหรือแก่ นายบุญทันคบได้ เป็นคนดีที่น่านับถือ คือทางกายก็ดี ประกอบแต่กายสุจริต ทางวาจาก็ดีประกอบแต่วจีสุจริต ทางใจก็ดี เพราะคนเราเมื่อกายดีวาจาดี ก็แสดงว่าใจดี คนเราเมื่อกายวาจาใจดีเราถือว่าเป็นคนดี คนเราถึงจะดีอย่างไรก็ไม่สามารถทวนหรือทานอำนาจของกรรมไปได้ นายบุญทัน ฯ ก็เช่นกัน แม้กายกรรม วจีกรรมมโนกรรมดี แต่ก็ต้องเป็นตามอำนาจของกรรม อาจเป็นกรรมเก่าของนายบุญทัน ฯ ก็ได้ อาจเป็นกรรมใหม่ของผู้

กระทำก็ได้ เมื่อกรรมที่ทำให้ถึงกับต้องถูกอาฆาตพยาบาทกันเลยกลายเป็นเวร ต้องตามจองล้างจองผลาญกันและกัน คนเราอาจหนีเสือ, จรเข้ อาจหนีพ้น แต่ความแก่ ความเจ็บ ความตายไม่มีใครหนีพ้น นายบุญทันก็เช่นกัน หนีความตายไม่พ้นจะหนีไปอยู่บนคูหา เข้าไปในเหว ดำลงในแม่น้ำ บินไปในอากาศ ก็หนีความตายไม่พ้น คือต้องตายแน่ เมื่อตายแล้วเหลือแต่ความดี และความชั่ว ๒ อย่าง เป็นเครื่องหมายให้ปรากฏแก่ชุมนุมชน ถ้าทำชั่วไว้มาก ตายมีแต่คนแช่งชักหักกระดูกส่ง ส่วนคนดีอย่างนายบุญทัน ฯ ประกอบแต่กรรมดีตายมีแต่คนอาลัยระลึกถึง และสรรเสริญ

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า รูปํ ธิรติ มจฺจานํ นามโครตํ ม ธิรติ รูปของสัตว์ย่อมย่อยยับไป แต่ชื่อเสียงและโคตรยังอยู่ยังไม่ย่อยยับไปเลย นี่แสดงว่าคนดีแม้รูปจะย่อยยับไปนานเพียงไรก็ตาม แต่ชื่อเสียงและโคตรยังประทับใจของผู้รู้เห็นอย่างไม่รู้จืดจาง ในโอกาสที่ภรรยา บุตร ธิดา ได้มาบำเพ็ญกุศลฌาปนกิจทักษิณานุประทานในครั้งนี้ ถ้าท่านผู้

ล่วงลับไปได้รู้ได้เห็นด้วยวิถีใด ๆก็ตาม ขอจงอนุโมทนาสาธุการรับทักษิณานุประทานในครั้งนี้ และขอจงประสบความสุข พ้นจากทุกข์จงทุก ๆ ประการ

พระราชสีมาภรณ์

เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา

วัดพระนารายณ์มหาราช

๑๗ มี.ค. ๒๕๑๒

แด่บุญทัน ศักดิ์อุดม
ผู้ที่จากข้าพเจ้าและทุกคนไปแล้วชั่วนิรันดร์

ในงานฌาปนกิจศพ นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ณ ฌาปนสถานวัดสามัคคี ในเมืองนครราชสีมา ซึ่งกำหนดวันที่ ๒๙–๓๐ มีนาคม ๒๕๑๒ เจ้าภาพขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย แด่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม เพื่อลงในหนังสือที่จะพิมพ์แจกเป็นธรรมวิทยาทาน ในงานฌาปนกิจศพ ความจริงในระยะนี้ข้าพเจ้าไม่มีเวลาว่างเลย แต่เมื่อมาหวลรำลึกถึงคุณความดีของผู้ที่จากไป ที่มีต่อข้าพเจ้าในหนหลังจึงไม่อยู่ในวิสัยที่จะปฏิเสธได้

๘ ตุลาคม ๒๕๑๐ ประมาณ ๑๘.๐๐ น. ของเย็นวันนั้นข้าพเจ้าได้รับข่าวร้ายและสะเทือนใจยิ่งซึ่งไม่เคยคาดฝันว่า นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว

ด้วยอาการอันสงบ ที่โรงพยาบาลในกรุงเทพ ฯ ซึ่งก่อนหน้านั้นเพียงวันเดียว ข้าพเจ้ายังได้ไปเยี่ยมพร้อมทั้งนำผ้าไตรจีวร ไปพากล่าวคำถวายกฐินที่ตึกศัลยกรรมโรงพยาบาลนครราชสีมา ก่อนหน้าที่ภรรยาและบุตรธิดาจะพาไปรับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลในกรุงเทพ ฯ เนื่องจากในเทศกาลพรรษานั้น ก่อนที่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม จะถูกทำร้ายร่างกายและถึงแก่ชีวิตในเวลาต่อมา ได้มีศรัทธาจองกฐินไว้ ณ วัดดอนยาวน้อย อำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ขณะที่ข้าพเจ้านำกล่าวคำถวายผ้ากฐิน ณ ตึกศัลยกรรมนั้น อาการเจ็บปวดอันเกิดจากพิษบาดแผลอยู่ในขั้นโคม่าเสียแล้ว เสียงที่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม เปล่งออกมาเป็นมคธภาษาตามข้าพเจ้าขาดหายไปเป็นห้วงๆอันคละเคล้าไปด้วยน้ำตา คล้ายจะเป็นลางร้ายบอกเหตุว่า "ผมคงจะไม่มีโอกาสได้กลับมาพบกับท่านอีกหรอกนะ อย่างนั้นแหละ" แต่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม มีความอดทนต่อทุกขเวทนาอันแสนทรมานนั้นเป็นยอด สมกับเป็นลูกผู้ชายโดยแท้ ขณะ

เมื่อไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ภรรยาและบุตรธิดาทุกคน ได้พยายามรักษาเพื่อช่วยชีวิตสามีและพ่อผู้บังเกิดเกล้าอย่างดีที่สุดเท่าที่จะพึงกระทำได้ และในขณะเดียวกัน นั้น ข้าพเจ้า และ ทุกคนที่รัก นับถือ ก็ยัง หวังอยู่ ว่านายบุญทัน ศักดิ์อุดม จะดีขึ้นและหายกลับมาบ้านได้โดยลำดับ แต่ในที่สุดมัจจุราชก็ได้ยื่นหัตถ์ปลิดชีวิต นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ไปจนได้ ทุกคนเมื่อได้ทราบข่าวต่างพากันโศกเศร้าเสียใจ อาลัย รักในการ จากไปอย่างไม่มี วันกลับและนับเป็นการจากไปชั่วนิรันดร์ ของนายบุญทัน ศักดิ์-อุดม ข้าพเจ้าและทุกคนรู้สึกเสียดายที่นายบุญทัน ศักดิ์อุดมต้องมาจากไปเสียในเวลายังไม่สมควร จริงอยู่ความตายทุกคนไม่พึงหลีกเลี่ยงได้ แต่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม จากโลกนี้และทุกคนเร็วเกินไป และมาจากไปเสียในขณะที่ทุกคนยังต้องการ ควรจะยังอยู่เพื่อเป็นร่มโพธิ์ทองของภรรยาและบุตรธิดา กับเพื่อได้มีโอกาสได้สร้างสรรคุณความดีทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นอีกสักระยะหนึ่งก่อนถึงอย่างไรนายบุญทัน

ศักดิ์อุดม ก็ได้จากข้าพเจ้าและทุกคนอันเป็นที่รักไปแล้วเพียงร่างกายเท่านั้น แต่คุณงามความดีได้กระทำไว้สมัยเมื่อยังมีชีวิตอยู่ หาได้จากไปพร้อมด้วยไม่ ข้าพเจ้าและทุกคนยังรำลึกนึกถึงอยู่เสมอ

ข้าพเจ้าได้รู้จักชอบพอสนิทสนม กับนายบุญทัน ศักดิ์อุดมในบั้นปลายชีวิตก่อนหน้านี้เพียง ๕-๖ ปี เท่านั้น นายบุญทัน ศักดิ์อุดม เป็นผู้มีอัธยาศัยไมตรีอันดี เป็นคนที่ไม่ถือเนื้อถือตัว

มีจิตใจโอบอ้อมอารี น่าคบค้าสมาคม และปรากฏว่าเป็นที่รักนับถือของชาวหลักเมืองนครราชสีมา ไม่น้อยข้างหลังชีวิตภายในครอบครัว นายบุญทัน ศักดิ์อุดม เป็นหัวหน้าครอบครัวตัวอย่างผู้หนึ่งซึ่งได้ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาด้วยลำแข้งของตัวเอง ด้วยวิริยะอุสาหะอันแรงกล้า ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคของชีวิต จนครอบครัวเป็นปึกแผ่นแน่นหนาไม่เอ้อยหน้าใคร นายบุญทัน ศักดิ์อุดม มีบุตรธิดาด้วยกันหลายคน และได้พยายามส่งเสียให้ได้รับการศึกษา

ในสถาบันสูง ๆ แทบทุกคน บุตรธิดาบางคนได้ส่งไปศึกษาในต่างประเทศ บัจจุบันบุตรธิดาได้สำเร็จการศึกษาและรับราชการเป็นหลักฐานมั่นคงไปแล้วหลายคน และที่กำลังศึกษาอยู่ในต่างประเทศก็มี นับได้ว่านายบุญทัน ศักดิ์อุดม ได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นสามีที่ดีของภรรยา และเป็นพ่อที่ดียิ่งของลูกๆ มีความสันติสุขในครอบครัวเสมอมา ยิ่งไปกว่านั้น นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ยังยึดมั่นอยู่ในพระพุทธศาสนาตามหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เป็นนิจด้วยความไม่ประมาทในชีวิต บริจาคทาน รักษาศีล สดับตรับฟังพระธรรมเทศนาเป็นปกติ กระทำที่พึ่งแก่ตนเอง มาเป็นเวลานานพอสมควร ทั้งขวนขวายในไวยาวัจกิจแก่ผู้อื่นโดยเสมอต้นเสมอปลาย งานที่ไม่ขาดคืองานศพ โดยปรารภกับข้าพเจ้าเมื่อยังมีชีวิตอยู่เสมอว่า "งานศพแม้เจ้าภาพเขาจะลืมบอกผมก็ไป เพราะในอีกไม่ช้าแล้วผมก็จะต้องมีสภาพเป็นไปอย่างนั้น ทั้งยังทำให้ผมไม่ลืมตัวเองอีกด้วย" ยามใดที่ทางวัดมีงาน นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ไม่เคยลืมที่จะช่วย

เหลือไม่มีงานอะไรที่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม พูดว่า "ทำไม่ได้" หากทางวัดต้องการ โดยเฉพาะต่อข้าพเจ้า ได้ให้ความอุปถัมภ์มาเสมือนญาติอันสนิท มีความห่วงใยต่อความเป็นอยู่ไปมาหาสู่แทบทุกวัน จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต แต่นี้ไปคงแลหาย นายบุญทัน ศักดิ์อุดม จากข้าพเจ้าและทุกคนอันเป็นที่รักไปแล้วชั่วนิรันดร์ คงเหลือทิ้งไว้แต่รอยแห่งคุณความดี

ขอบุญกุศลในหนหลัง ที่นายบุญทัน ศักดิ์อุดม ได้สั่งสมไว้แล้วในโลกนี้ และด้วยบุญกุศลคุณความดี อันเกิดจากการกระทำของภรรยา และบุตรธิดา เจ้าภาพในครั้งนี้ได้โปรดเป็นพลวปัจจัยบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ ของนายบุญทัน ศักดิ์อุดม ได้ประสพความสุขสันต์ในสัมปรายภพนั้นด้วยเถิด.

พระครูปลัดสำรวม

วัดพระนารายณ์มหาราช นครราชสีมา

๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๒

คำไว้อาลัยแด่น้าทัน

ยายดิฉันมีบุตร ๑๑ คน น้าทันเป็นคนที่ ๑๐ พี่ ๆ และน้องเสียชีวิตหมด คงเหลือน้าทันเพียงคนเดียวที่ดิฉันรักและเคารพมาก ในวัยอายุน้าทันแก่กว่าดิฉัน ๗ ปี แต่น้าทันก็ได้วางตัวเหมาะสมกับความเป็นน้า ได้มีความโอบอ้อมอารี และ อุปการะช่วย เหลือหลาน ๆ ทุกคนด้วย ดีเสมอมา ในวันแรกที่น้าถูกยิง ในตอนกลางคืนมีคนไปตามดิฉันตกใจมาก ไม่นึกฝันเลยว่าจะได้รับข่าวร้ายเช่นนี้ ในเมื่อน้าเป็นคนดี ไม่เคยมีพิษมีภัยแก่ใคร แต่มาคิดดูคนเราเมื่อถึงคราว มนุษย์ทุกรูปทุกนามจะต้องประสบความที่สุดของชีวิต คือความตาย ไม่ช้าก็เร็ว นี่แหละเป็นเครื่องหักห้ามความเศร้าสลดลงได้บ้าง และอีกอย่างนายแพทย์และลูก ๆ หลานทุกคน ก็ได้พยาบาลรักษาและปฏิบัติจนสุดความสามารถแล้วจึงได้จากไปด้วยอาการสงบ ยังความเศร้าสลดให้แก่ญาติมิตรและลูกหลานเป็นอย่างมาก คุณความดีที่

น้าได้ทำไว้มาก ขอให้กุศลผลบุญนั้น จงเป็นปัจจัยดลบันดาล ให้วิญญาณของน้า จงประสบแต่ความสุขและร่มเย็นในสัมปรายภพนั้นเถิด.

สัมฤทธ์ ศุระชัย

อาลัยคุณพ่อ

เมื่อคุณพ่อยังมีชีวิตอยู่ แม้ว่าลูกจะอยู่ห่างคุณพ่อเพียงไร ลูกก็ยังอบอุ่นใจตลอดเวลา ได้ไปกราบคุณพ่อในยามที่ลูกคิดถึง การจากไปของคุณพ่อครั้งนี้ ลูกจะไม่ได้พบคุณพ่ออีก ในใจของลูกสุดเศร้าและหงอยเหงา ลูกขอวิงวอนอำนาจแห่งกุศลบุญราศี อันจะบังเกิดขึ้นในการบำเพ็ญกุศลครั้งนี้จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณพ่อ จงประสบสุขตามคติวิสัยในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

ประนอม โฉมวัฒนา และหลาน ๆ

คุณพ่อของลูก

คุณพ่อและคุณแม่ประยูร ได้อยู่ร่วมชีวิตต่อสู้กับความลำบากนานาประการ นับตั้งแต่ไม่มีอะไรเป็นสมบัติของตน จนกระทั่งมีหลักฐานบ้านเรือนที่ดิน พอที่จะแบ่งให้ลูก ๆ ทุกคนได้นั้น คุณพ่อและคุณแม่ต้องอดทนต่อความเหนื่อยยากมานานนับ ๓๔ ปี ทั้งนี้เพราะความรักที่มีต่อลูก ๆ ต้องการให้ลูกทุกคนได้รับการศึกษาสูง เพื่อที่จะได้รับความสบาย ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยเหมือนพ่อแม่ เพื่อลูก ๆ จะได้ไม่น้อยหน้าเพื่อนฝูง คุณพ่อทำทุกอย่างเพื่อลูก ชีวิตของคุณพ่อจึงเห็นว่า ไม่มีความสุขสบายเลยตลอดเวลาจนกระทั่งสิ้นใจ

คุณพ่อเป็นคนใจดี มีน้ำใจกว้างขวาง มีเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลทั่วไป แม้เมื่อครั้งที่ป้าบางเจ็บหนัก ก่อนเสียชีวิตได้ออกปากขอที่ดินของคุณย่าสาหร่ายซึ่งเป็นสมบัติชิ้นเดียวที่มี เพื่อมอบให้ลูกชาย คุณพ่อก็ยินดีมอบให้พี่สาวคนเดียว เพื่อจะได้สิ้นใจ

ไปด้วยความสุข และหมดห่วงใน อนาคตของลูกสาวคนเดียวของป๋าบาง ทั้ง ๆ ที่คุณพ่อเองขณะนั้นก็ไม่มีแผ่นดินที่อยู่เป็นของตนเอง

คุณพ่อสอนให้ลูก ๆ อดทนต่อความยากลำบากในการมีชีวิตอยู่ คุณพ่อสอนให้ลูกต่อสู้กับน้ำคำชั่วร้ายของคนด้วยการเงียบ คุณพ่อสอนให้ลูกยืนหยัดต่อสู้กับความพลาดพลั้งในชีวิต เมื่อลูกต้องผิดหวังคุณพ่อก็ปลอบลูกให้มีความพยายามต่อสู้ใหม่ และให้พอใจในสภาพที่เป็นอยู่ว่าถึงอย่างไรเราก็ยังดีกว่าคนอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เพื่อให้มีกำลังใจต่อสู้เพื่อชีวิตต่อไป ลูกยังจำได้เมื่อครั้งลูกสอบตก คุณพ่อปลอบว่า ชีวิตของเราต้องลำบากต้องทำงานต้องเลี้ยงดูอบรมน้อง ๆ หลายคน ในขณะมาเรียนที่กรุงเทพ ฯ เราไม่ได้มีเวลาเรียนอย่างเต็มที่ ไม่ได้อยู่อย่างสุขสบาย เมื่อสอบตกก็ไม่ควรเสียใจในเมื่อได้พยายามเต็มที่แล้ว ยังมีโอกาสเรียนซ้ำใหม่ก็ควรจะพยายามต่อไป เมื่อลูกคนแรกของคุณพ่อคุณแม่ได้รับพระราชทานปริญญาบัตร คุณพ่อดีใจมาก

บอกลูกว่า "*พ่อดีใจมากที่ลูกของพ่อ คนอย่างนายทันก็เรียนจบมหาวิทยาลัยได้*"

คุณพ่อคุณแม่ช่วยกัน ดำเนินอาชีพ ขายขนม หวานมานานนับตั้งแต่ปี ๒๔๗๖ จนถึงปัจจุบัน ขนมบ้านเราอร่อยมาก จนมีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือติดปากชาวโคราชว่า "*ขนมนายทัน*" คุณพ่อบอกว่า ลูก ๆ ทุกคนเป็นหนี้ไม้พายกวนขนมเปียกปูน เป็นหนี้ขนมชั้น ขนมกาละแม ทองหยิบ ฝอยทอง หม้อแกง สังขยา ข้าวเหนียวตัด คุณพ่อสอนให้ลูกกระเหม็ดกระแหม่ เจียมตัวไม่ลืมตน แม้ว่าเราจะลืมตาอ้าปากมองดูโลกได้อย่างเขาอื่นบ้างแล้ว เมื่อลูกจบปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกาแล้ว ยังมายืนช่วยคุณพ่อขายขนมเหมือนเมื่อครั้งเด็ก ๆ คุณพ่อบอกว่าอย่างนี้ดีแล้ว คนดีเห็นย่อมสรรเสริญการดำเนินอาชีพอย่างสุจริต แม้จะต่ำต้อยไม่หรูหรา แต่ก็มีเกียรติไม่ใช่ของน่าอับอาย อาชีพขายขนมของคุณพ่อคุณแม่สามารถส่งลูกเรียนจบ มหาวิทยาลัย ๓ คน จบวิทยาลัย ๒ คนแล้ว ถ้าใครรักจะศึกษาคุณ

พ่อคุณแม่อนุญาต สนับสนุนให้ได้ศึกษาจนถึงที่สุดให้เลือกเรียนวิชาตามใจสมัคร เพราะคุณพ่อคุณแม่ไม่มีโอกาสได้เรียนสูง ๆ จึงอยากจะให้ลูก ๆ ได้มีโอกาสไม่ต้องคิดเสียดายเช่นพ่อและแม่

คุณพ่อรักการทำบุญกุศลมากแทบจะกล่าวได้ว่า ไม่มีงานทำบุญใดๆ ที่จัดที่วัดพระนารายณ์มหาราชจะขาดคุณพ่อในงานนั้น ๆ งานทำบุญของเพื่อนบ้านคุณพ่อช่วยเต็มที่ช่วยด้วยแรงกายและแรงใจ คุณพ่อบริจาคเงินทำบุญร่วมสร้างโบสถ์ และสาธารณสมบัติให้แก่วัดวาอารามเป็นที่น่าชื่นใจของผู้ได้พบเห็น คุณพ่อทำบุญตักบาตรทุกวัน คุณพ่อดีใจมากที่มีโอกาสได้จัดงานบวชพระให้ลูกชาย ๒ คน ให้หลานชาย ๑ คน และบวชเณรลูกชาย ๑ คน เมื่อก่อนคุณพ่อจะถูกยิงจนถึงแก่ชีวิตครั้งนี้ คุณพ่อและคุณแม่ได้ขอจองกฐินไว้แล้ว ณ วัดดอนยาวน้อย จังหวัดนครราชสีมา แม้ คุณพ่อจะ เจ็บปวด จากแผลที่ ถูกยิงจะต้อง ทรมานอยู่กับอาการอัมพาตตลอดร่างกาย คุณพ่อก็ยิ้มอย่างมีความสุข เมื่อ

คุณแม่ตัดสินใจไม่ล้มเลิกการทอดกฐิน ทั้ง ๆ ที่คุณพ่อขอร้องให้ล้มเลิกเพราะเกรงว่าคุณแม่จะลำบากแต่ผู้เดียว

คุณพ่อคุณแม่ไม่เคยทอดทิ้งจากกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันเสมอมา แม้ขณะเมื่อถูกคนร้ายยิง คุณแม่ก็อยู่ใกล้ ๆ คุณพ่อ วันนั้นวันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๐ ค่ำแล้วประมาณ ๑ ทุ่มเศษ ๆ คุณพ่อและคุณแม่กลับจากการไปดูแลบ้านเช่า ขณะอยู่บนรถเมล์ มีชายคนหนึ่งพยายามจะล้วงกระเป๋าสตางค์จากกางเกงคุณพ่อ คุณพ่อรู้ตัวเสียก่อน จึงบอชายนักล้วงเป๋าว่ากกระ "*ทำไมทำอย่างนี้ ดูหน้าดูตาฉันเสียก่อนเป็นไร*" ความจริงที่คุณพ่อพูดเช่นนี้มีความหมายว่าคุณเพ่ออายุมากแล้ว สภาพนุ่งห่มขณะนั้นก็ไม่ได้แสดงว่าคุณพ่อจะมีเงินติดตัว แต่ชายนักล้วงกระเป๋าคนนั้นคิดอย่างไรหนอจึงตอบว่า "*ล้วงกระเป๋าแค่นี้จะเป็นไร*" เรื่องก็ควรจะสิ้นสุดลงได้เมื่อชายนักล้วงกระเป๋าก็เงียบเสียงไป คุณพ่อก็ไม่ได้พูดอะไรอีกจนกระทั่งรถเมล์หยุดที่ป้ายหน้าวัดโพธิ์ ที่โคราช คนร้ายก็ลงจากรถเมล์แล้วหันกลับมายิงคุณพ่อซึ่ง

นั่งอยู่บนรถเมล์ โดยมิได้รู้ตัวเลยว่าจะถูกปองร้ายถึงเพียงนี้ คุณแม่ซึ่งนั่งอยู่ตอนหลังรถเมล์เห็นเหตุการณ์โดยตลอด แต่ก็สุดความสามารถจะช่วยคุณพ่อได้นอกจากขอร้องให้คนขับรถเมล์พาคุณพ่อไปส่งที่โรงพยาบาลเมืองนครราชสีมา คุณพ่อยังพูดได้ปกติ เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้นายแพทย์ฟังได้ทั้ง ๆ ที่กระสุนปืนทะลุตัดขาดประสาทส่วนกลาง บาดแผลที่ถูกยิงหายภายในเวลาไม่กี่วัน แต่ประสาทส่วนกลางที่ขาดพรุนไปนั้น สุดความสามารถที่นายแพทย์จะช่วยได้ คุณพ่อเคลื่อนไหวตัว แขน ขาไม่ได้เลย ต้องทนทรมานต่อความเจ็บปวด แต่ถึงเพียงนั้นคุณพ่อยังสั่งไม่ให้คุณแม่หรือใคร ๆ ติดตามเอาชายใจร้ายคนนั้นมาลงโทษ คุณพ่อขอให้ทุกคนคิดว่า *เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร* คุณพ่อทนทรมานพักรักษาอยู่ที่โรงพยาบาลเมืองนครราชสีมาได้ ๑ เดือนเต็มจึงออกปากให้ลูก ๆ พามารักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ซึ่งลูกสาว ภาวนา ของพ่อเป็นพยาบาลอยู่ วันที่ ๗ คุณพ่อมาถึงโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ วันรุ่งขึ้นที่ ๘ พฤศจิกายน

๒๕๑๐ คุณพ่อก็จากคุณแม่และลูก ๆ ทุกคนไปอย่างไม่มีวันกลับคืน

ลูกยังจำ ภาพ ครั้ง สุดท้าย ของ คุณพ่อ ได้เป็น อย่างดี นายแพทย์และพยาบาลทุกคนซึ่งเป็นเพื่อนของน้อย(ภาวนา) รวมทั้งน้อยด้วย ช่วยกันปลุกปล้ำนวดหัวใจ เจาะเส้นโลหิต เพื่อฉีดยาเข้าไต ประสาทของพ่อไม่ยอมรับสิ่งใด ๆ เข้าไปอีกแล้ว น้อยและคุณแม่ร้องไห้ที่เห็นนายแพทย์นวดหัวใจจะให้คุณพ่อฟื้นกลับคืนมา..............

วันนี้เป็น วันสุดท้าย ที่ร่างของ คุณพ่อ จะต้อง หายไปจากโลก ลูกรู้สึกอาลัยเป็นที่สุดเพราะลูกรู้สึกตัวว่า ยังมิได้ตอบแทนคุณ คุณพ่อให้เต็มที่เลย จึงขออาราธนาคุณพระศรีรัตนไตรและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงคุ้มครองดวงวิญญาณของคุณพ่อและหากชาติหน้ามีจริง ลูกก็ขออธิษฐานขอให้ลูกได้ตอบแทนคุณคุณพ่อในชาติหน้าให้มาก ๆ ขอกุศลผลบุญที่คุณพ่อทำไว้และกุศลผลบุญที่คุณแม่และลูกๆ ทำอุทิศไปให้จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อ จงไปสู่ยังสุคติภพเทอญ.

ปราณี นันทศรี

"หลับ"

ใบไม้พริ้ว ละลิ่วร่วง
พ่ออย่าห่วง จงหลับตา
ลูกจะเฝ้าภาวนา
ให้นิทรา สนิทเนา

แม้สายน้ำจะหลุดไหล
แต่สายใจไม่สร่างเซา
ความรักจากพวกเรา
ขอส่งพ่อ รอสุขใจ

ให้พ่ออยู่ สรวงสวรรค์
ชั้นวิมาน ครรลาลัย
สุขจิต และชื่นกาย
หลับสบายในพิมาน

ระลึกถึงคุณพ่อ

ค่ำวันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ขึ้น ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ แม่โทรศัพท์ทางไกลบอกว่าพ่อถูกยิง รับฟัง แล้วแทบไม่น่าเชื่อเลยว่าพ่อถูกยิง คงฟังไม่ชัด ไม่ใช่พ่อถูกยิงแน่ ใครจะมายิงพ่อ ยิงเรื่องอะไร คำถามเหล่านี้สับสนอยู่ในใจ เช้าวันเสาร์ลูกรีบกลับโคราชไปเยี่ยมพ่อที่โรงพยาบาลนครราชสีมา ที่ตึกพยาบาล พระสงฆ์หลายรูปตลอดทั้งเพื่อนบ้านเป็นจำนวนมาก ได้มาเยี่ยมเยียนถามอาการป่วยของพ่ออยู่ก่อนแล้ว ลูกเห็นภาพเหล่านี้แล้วรู้สึกอบอุ่นซาบซึ้งและขอบพระคุณในความห่วงใยของท่านเหล่านั้นที่มีต่อพ่อ ระยะแรกพ่อบ่นเจ็บปวดแผลมาก พอตกค่ำจนตลอดรุ่งวันอาทิตย์ พ่อมีอาการหนักมากหายใจไม่สะดวกต้องให้อ็อกซิเจน และใช้เครื่องช่วยหายใจ แม่และลูกๆ ทุกคนอยู่พร้อมหน้ากัน (นอกจากน้องชายประภาส ซึ่งกำลัง

ศึกษาต่อที่สหรัฐอเมริกา) เฝ้าดูอาการพ่อตลอดคืนนั้น ลูกสงสารพ่อเหลือเกิน ถ้าลูกเจ็บป่วยแทนพ่อได้ลูกจะยอมทุกอย่าง นายแพทย์และพยาบาลที่โรงพยาบาลนครราชสีมาได้ให้การรักษาพยาบาลเป็นอย่างดียิ่ง จนพ่อมีอาการดีขึ้นบ้างเล็กน้อย ต่อมาพ่อเริ่มเป็นอัมพาตที่แขนซ้ายและเท้าทั้งสองข้าง ขณะที่พ่อนอนป่วยที่ ร.พ. พ่อยังได้สั่งลูกเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการติดต่อจัดงานทอดกฐิน ที่พ่อตั้งใจไว้ก่อนถูกยิง ต่อมาอาการป่วยของพ่อทรุดหนักเนื่องจากมีโรคแทรก น้องภาวนาซึ่งเป็นพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาก็ได้จัดรถพยาบาลมา รับพ่อไป รักษาต่อ ที่โรง พยาบาลจุฬาในวันอังคารที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ที่โรงพยาบาลจุฬาแม่และน้องคอยอยู่ดูแลพ่อตลอดเวลา อีกทั้งเพื่อน ๆ พยาบาลของน้องได้มีน้ำใจช่วยเหลือพยาบาลเป็นอันดี ลูกไม่ได้คิดสังหรณ์เลยว่า การจากโคราชของพ่อครั้งนี้ จะเป็นการจากอย่างแท้จริง ลูกคิดว่าการที่พ่อยอมรักษาตัวที่กรุงเทพฯ นั้น พ่อคงจะหายป่วย อยู่เป็นที่พึ่งทางใจของลูกๆ ได้อีก

นาน แม้ว่าพ่อจะเป็นอัมพาตหรืออย่างไรก็ตาม ลูก ๆ เตรียมพร้อมที่จะดูแลพ่อเป็นอย่างดี

รุ่งเช้าวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ลูกรีบไปโรงพยาบาล พี่ณีเล่าฝันเมื่อคืนนี้ว่า เห็นพ่อยังนั่งเรือลอยลำเคว้งคว้างอยู่กลางน้ำ ในฝันว่าพ่อจำเป็นต้องเปลี่ยนเรือลำใหม่ แต่เรือก็ยังไปไม่ถึงฝั่ง ลูกฟังแล้วใจนึกถึงพ่อที่กำลังป่วยมาก แต่ไม่กล้าคิดทำนายฝันให้เป็นลางร้าย วันนั้นแม่เฝ้าพ่อตลอดวันที่ห้องพยาบาล ลูกไปทำงานที่โรงเรียนได้หนึ่งชั่วโมงก็รีบมาที่ห้องพยาบาล แม่บอกว่าพ่อหลับตลอดเวลานาน ๆ จึงจะรู้สึกตื่น ลูกได้ถามพ่อว่า เป็นอย่างไรบ้าง พ่อตอบเสียงค่อยมากจับใจความไม่ได้ แล้วก็หลับต่อ ลูกจึงไปธุระบ้านคุณป้าที่ฝั่งธนบุรี กลับมา ร.พ. อีกครั้งประมาณหกโมงเย็น รีบขึ้นไปที่ห้องซึ่งพ่อนอนป่วยอยู่ ลูกรู้สึกสงสัยและตกใจมากที่ไม่พบแม่และพี่น้อง ไม่มีพ่อนอนอยู่บนเตียงในห้องพยาบาลนั้น ใจคิดถามและตอบปัญหาเองอย่างรวดเร็วว่า พ่อได้ย้ายไปอยู่ห้องพยาบาลใหม่หรือพ่อต้องเข้าห้องผ่าตัด จึงรีบถามพยาบาลประจำห้อง

ทราบว่าพ่อสิ้นใจแล้ว ศพอยู่ที่ห้องดับจิต ลูกรีบไปที่ห้องดับจิต พบแม่และพี่น้อง ลูกมองดูศพพ่อแล้วก็ยิ่งเศร้าใจลูกสุดที่จะหักห้ามใจให้หายโศกเศร้าได้

รุ่งขึ้นวันพฤหัสบดีที่ ๙ เราทั้งหมดกลับโคราชพร้อมกับศพของพ่อ ได้จัดพิธีรดน้ำศพที่วัดสามัคคี นครราชสีมา ตั้งศพสวดพระธรรมสังคหะ ๓ คืน พร้อมกับตั้งองค์กฐินซึ่งพ่อเป็นเจ้าภาพและผ้าป่า ซึ่งพี่โกวิท, พี่ประนอมนำมาจากตำบลหนองโดน สระบุรี พร้อมอุทิศส่วนกุศลด้วย

หลังจากบรรจุศพในเช้าวันอาทิตย์ขึ้น ๑๑ ค่ำ วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ แล้วจึงได้เคลื่อนผ้าพระกฐินไปทอดที่วัดดอนยาวน้อย ตำบลประทาย อำเภอพิมาย นครราชสีมา

ตลอดคืนสุดท้ายที่มีการสวดศพ ฝนตกหนักมาก อากาศเย็นยะเยือกดูวังเวงยิ่งนัก ลูกได้มาคิดทบทวนอีกครั้งว่าการที่พ่อสิ้นใจในช่วงเวลาซึ่งลูก ๆ ตัดสินใจไม่ถูก ด้วยใจหนึ่งอยากจะอยู่คอยช่วยพยาบาลพ่อที่กรุงเทพฯ อีกใจ

หนึ่งคิดว่ามีความจำเป็นต้องกลับโคราช เพื่อจัดเตรียมงานกฐิน ซึ่งใกล้กำหนดวันทอดคือ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ดูเหมือนว่าพ่อได้ช่วยลูก ๆ ตัดสินใจ ให้ทุกคนต้องกลับโคราชพร้อมกับศพพ่อ เพื่อไปทอดกฐินตามความตั้งใจเดิมของพ่อ

หลังจากนั้นได้ทำบุญครบ ๗ วันในวันอังคาร ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ตรงกับวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๑๐

ทำบุญครบ ๕๐ วัน ในวันพุธแรม ๑๑ ค่ำ เดือนอ้าย ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๑๐

ทำบุญครบ ๑๐๐ วัน ในวันเสาร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำเดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑

ทำบุญครบ ๑ ปี ในวันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ตรงกับวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๑

เดิมพ่อไม่ได้มีฐานะที่ร่ำรวยมากนัก แต่พ่อเป็นคนขยันหมั่นเพียรช่วยกันประกอบอาชีพทำขนมหวาน ขาย ร่วมกับแม่ จนมีชื่อเสียง และมีฐานะดีเป็นที่เชื่อถือของคนทั่วไป

พ่อได้พยายามสนับสนุนให้ลูกทุกคนได้ศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างดี จนจบชั้นมหาวิทยาลัยหลายคน และยังสนับสนุนให้ได้เรียนต่อต่างประเทศตามความสามารถ ลูกคนใดไม่สมัครใจเรียนวิชาสามัญ พ่อก็ตามใจ หาอาชีพให้ นอกเหนือจากงานค้าขายแล้ว พ่อพยายามหาโอกาสไปวัด ทำบุญให้ทานสม่ำเสมอ พ่อยึดมั่นในศีลในธรรม พ่อคุ้นกับวัด พ่อบริจาคทรัพย์เพื่อการศาสนาอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นการสร้างโบสถ์ บุรณะวัดหรืองานด้านอื่น ๆ ตามที่ทางวัดต้องการ สิ่งใดเป็นการกุศลพ่อจะปฏิบัติด้วยความเต็มใจ พระสงฆ์ในโคราชจึงรู้จักพ่อดี ลูก ๆ ของพ่อได้บรรพชาเป็นสามเณรและอุปสมบทเป็นพระภิกษุแล้ว ๓ คน พ่อเป็นคนโอบอ้อมอารีกว้างขวางต่อญาติมิตรและเพื่อนบ้าน บ้านใดมีงานศพ, งานบวช, โกนจุก, ขึ้นบ้านใหม่, แต่งงาน พ่อจะต้องพยายามไปช่วยงานอย่างเต็มที่และเต็มใจ ไม่เคยขัดข้องเลย พ่อมีเจตนาดีเสมอจึงเป็นที่รักและนับถือของเพื่อนบ้านทั่วไป

พ่อเป็นคนอารมณ์เย็นใจดี ชอบฟังเพลงไทยเดิมและเพลงไทยสากลสมัยเก่ามากพ่อจะหาเวลาว่างอ่านหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ แม้ว่าพ่อจะเหนื่อยจากการทำงานตลอดวันมาแล้วก็ตาม นอกจากนี้คืนใดที่พ่อฝันถึงเรื่องราวที่ประทับใจ พ่อจะบันทึกความฝันนั้นไว้ ลูกเคยได้อ่านหลายเรื่อง

เมื่อได้ทบทวนหวนเอาความจำแต่ครั้งหลังสมัยที่ลูกเรียนจบมัธยมปีที่ ๘ โรงเรียนสุรนารีวิทยา นครราชสีมา แล้วสอบเข้าเรียนต่อคณะวิทยาศาสตร์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ในเวลาปิดเทอมก็กลับมาเยี่ยมบ้านโคราช และทุกครั้งที่จะเดินทางกลับกรุงเทพฯพ่อจะต้องมาส่งลูกที่สถานีรถไฟเสมอมิได้เว้น แม้กระทั่งลูกเรียนจบมีครอบครัวในวันหยุดงานหรือปิดเทอมลูกได้พาหลาน มาเยี่ยมคุณตาคุณยายในบางโอกาส ขากลับพ่อจะต้องมาส่งลูกหลานที่สถานีรถไฟ หรือไม่ก็สถานีขนส่ง พร้อมกับซื้อไก่ย่างที่หลานชอบให้ทุกครั้ง ตลอดระยะเวลาที่ลูก ๆ เรียนหนังสือที่กรุงเทพ ฯ พ่อได้เขียนจดหมายส่งข่าวทางบ้าน และตักเตือนสั่งสอนให้ตั้งใจ

เรียนให้รู้จักใช้เงินที่พ่อแม่ส่งไปให้อยู่เสมอ ยามที่ลูกพลาดในการสอบพ่อจะพูดให้กำลังใจสนับสนุนให้ลูกพยายามต่อไป เมื่อลูก ๆ สำเร็จการศึกษา พ่อจะไปในงานพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของลูก เพื่อชื่นชมยินดีในความสำเร็จของลูก คิดย้อนหลังไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ พ่อไปงานรับปริญญาวิทยาศาสตร์บัณฑิตของพี่ปรานี พ.ศ. ๒๕๐๕ พ่อไปรับปริญญาวิทยาศาสตร์บัณฑิตของลูก พ.ศ. ๒๕๐๗ ศรีนิตสอบได้ปริญญาเศรษฐศาสตร์บัณฑิต พ่อให้แม่ไปในงานแทนครั้งสุดท้าย พ่อได้ไปเฝ้าสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีในงานพระราชทานประกาศนียบัตร พยาบาลผดุงครรภ์และอนามัยของน้องภาวนาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ

จวบจนกระทั่งลูกมีครอบครัว พ่อก็ยังเป็นห่วงคอยถามข่าวคราวการเป็นอยู่ช่วยแนะนำตักเตือนให้อภัยลูกเสมอในสิ่งที่ลูกคิดและกระทำบางสิ่งบางอย่างผิดพลาดไปลูก ๆ เติบโตเป็นหลักฐานขึ้น ต่างก็มีภาระทางครอบครัวและหน้าที่การงานเพิ่มขึ้น นานครั้งจึงจะได้กลับมาเยี่ยมทางบ้านโคราช ลูกเสียใจมากที่ยังไม่ได้ตอบแทนพระคุณของพ่อให้

สมกับความตั้งใจ หลังจากพ่อตายไปแล้ว เวลาที่ลูกพาหลานมาเยี่ยมแม่ที่บ้านโคราชลูกพนิตพงศ์ และคนึงพร จะต้องให้พาไปไหว้ศพคุณตาที่วัดสามัคคีเสมอ โดยเฉพาะคนึงพร คุณตาคุณยายได้ช่วยเลี้ยงมาตั้งแต่อายุหนึ่งเดือนจนจำความได้ (หลานทั้งสองมักชอบไต่ถามเรื่องราวเกี่ยวกับคุณตา) เวลาไปไหว้ศพลูกจุดบุหรี่และเอาหมากพลูวางไว้ให้ หลานทั้งสองมักชอบไต่ถามเรื่องราวเกี่ยวกับศพคุณตาว่าทำไมคุณตาสูบบุหรี่หมดมวนได้แต่หมากพลูยังอยู่ แม้ว่าพ่อจะสิ้นชีวิตแต่ลูกรู้สึกเสมือนว่าพ่อยังอยู่กับพวกเรา แต่ต่างสภาพกัน ลูกก็ได้มีที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางใจเสมอมาเนื่องด้วยประเพณี จึงต้องจัดทำพิธีฌาปนกิจศพพ่อลูกขอกราบดวงวิญญาณของพ่อและระลึกถึงพระคุณของพ่อตลอดชีวิต

พระบรมศาสดาตรัสว่า "มีเกิดก็มีตาย ถึงแก่ความทำลายไปจนสิ้น" เหมือนกับสวนในโลก และดอกฟ้าในสวรรค์ก็ย่อมร่วงโรยไป

พเยาว์ ผลพฤกษ์

"พ่อ" สุดรักสุดบูชา

วันนั้นที่โคราชจำได้ว่า เป็นวันศุกร์ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๐ เวลาประมาณ ๕ ทุ่ม เมื่อลงจากรถโดยสารประจำทาง กรุงเทพ–นครราชสีมา แล้วลูกและน้องได้แวะไปซื้อขนมและของรับประทานบางอย่าง ตั้งใจจะไปฝากพ่อและแม่ที่บ้าน ขณะที่ยืนคอยนั้นโดยไม่คาดฝันหรือสังหรณ์อย่างใดมาก่อน เพื่อนและบุคคลที่รู้จักพ่อได้เข้ามาบอกว่า "*พ่อถูกยิงเมื่อตอนหัวค่ำนี่เอง*" ลูกลืมหมดทุกสิ่งทุกอย่าง เราสองคนเดินแกมวิ่งกลับบ้านซึ่งอยู่ไม่ไกลนัก ด้วยความตกใจในข่าวร้ายที่รับทราบมา ลูกพยายามตั้งสติ พร้อมกับในใจก็คิดไปตลอดทางว่า คงไม่ใช่พ่อของเราหรอกที่ถูกยิง เพราะพ่อเป็นคนดี ใจบุญ พ่อไม่ได้เป็นนักเลงหรือมีศัตรูอะไรที่ไหน เป็นไปไม่ได้ที่พ่อจะถูกยิง พร้อมกันนั้นก็

ปลอบใจตัวว่า ถ้าพ่อถูกยิงจริง ๆ ก็คงไม่ร้ายแรงนัก พ่อคงจะปลอดภัย แต่นั่นก็เป็นไปแล้วและเกิดขึ้นจริง ๆ

ที่บ้านเงียบและมืดไม่มีใครเลย ซึ่งตลอดเวลาที่เติบโตมา ลูกไม่เคยพบสภาพของบ้านที่เงียบและมืดสนิทเช่นนี้ ลูกขวัญเสียรีบไปโรงพยาบาลทันที ที่นั่นแม่กำลังร้องไห้อยู่เงียบ ๆ พี่ชายและน้องนั่งน้ำตาคลอและชะเง้อเข้าไปในห้อง "พ่ออยู่ไหน" คิดพร้อมกับมองตามสายตานั้น ก็พอจะรู้ว่าพ่อนอนอยู่เตียงไหน ลูกเดินเข้าไปใกล้ ภาพที่เห็นก็คือ พ่อนอนหงาย มือเท้าเหยียดผิดปกติ มีเสียงครางเบา ๆ ตาพ่อหลับ แต่ลูกรู้ว่าพ่อไม่ได้หลับหรอก พ่อคงจะเจ็บปวดมาก มิฉะนั้นพ่อคงจะไม่ครางออกมาเป็นแน่ พ่อกำลังถูกให้เลือดที่นอนตอนบริเวณท่อนบนชุ่มไปด้วยเลือดเช่นกัน ลูกพูดอะไรไม่ออกได้แต่เรียก "พ่อ" ออกมาเท่านั้น พ่อลืมตาแล้วพ่อก็บอกกับลูกว่า "พ่อปวดเหลือเกิน ช่วยพ่อด้วย" แม้จะเจ็บปวดปานนั้นพ่อก็ยังมีสติมั่นคง โดยที่พ่อได้ถามลูกอีกว่า "ลูกมาเมื่อ

ไร ทำไมจึงรู้เรื่องเร็วนัก พอเพิ่งถูกยิงเมื่อตอนหัวค่ำ”
แล้วก็ครางด้วยความเจ็บปวดอีก พ่อจ๋า แม้ลูกจะเคยพยาบาลคนไข้อื่น ๆ มามาก แต่เมื่อลูกแลเห็นสภาพของพ่อแล้วลูกก็ใจแข็งต่อไปอีกไม่ได้ ลูกพอจะรู้ว่าพ่อมีอาการหนัก ความคิดที่คิดปลอบใจตัวว่า พ่อคงไม่เป็นอะไรก็หมดไปทันที ลูกสงสารพ่อเป็นที่สุด เมื่อพ่อถามลูกว่า “ขาของพ่อเป็นอะไร ทำไมจึงยกและกระดุกกระดิกไม่ได้ พ่ออยากจะขยับมันบ้างจะได้ไหม ?” ขณะนั้นลูกยังไม่ทราบว่าพ่อเป็นอะไรแน่แต่จากคำถามของพ่อ วูบหนึ่งทำให้ใจของลูกคิดว่า พ่อคงเป็นอัมพาต แต่วูบหนึ่งก็ได้คิด ในใจว่าไม่เป็นแน่ ๆ สิ่งที่ลูกจะกระทำได้ในขณะนั้นแทนคำตอบก็คือ บอกพ่อว่า “ขอให้พ่อทำใจให้ดี และอดทน พ่อคงไม่เป็นอะไรมาก พ่อพยายามนอนให้หลับลูกจะอยู่ใกล้ ๆ พ่อ และคอยช่วยพ่ออยู่ตลอดเวลา” และคำตอบของพ่อที่ตามมาก็คือ “พ่อกำลังใจดี และอดทนเสมอ แต่บางครั้งมันปวดจนทนไม่ไหว ตัดแขนพ่อข้างที่ปวดนี้ทิ้งไปเสียเถิด” ใช่สิพ่อคงจะเจ็บปวดเหลือเกิน......เกินจะ

ทน......เพราะกระสุนเพียงนัดเดียวเท่านั้น ที่เข้าทางไหล่ซ้ายด้านหน้าแฉลบตัดเส้นประสาท ทะลุออกทางไหล่ขวาด้านหลัง มันมีผลทำให้พ่อเป็นอัมพาตเกือบทั้งตัว เหลือเพียงหน้าอกส่วนบน และแขนขวาที่พอจะยกได้บ้างเล็กน้อย แต่ก็ใช้หยิบและจับอะไรไม่ได้เลย พ่อเหมือนคนพิการเคลื่อนไหวไม่ได้ พ่อเริ่มมีอาการของโรคแทรกซ้อนจากวันนั้นเป็นต้นมา แม้นายแพทย์และพยาบาลตลอดจนเพื่อน ๆ ของลูกจะพยายามรักษาและพยาบาลพ่อจนสุดความสามารถแล้วก็ตาม อาการของพ่อก็ไม่ดีขึ้นมีแต่ทรงกับทรุดหลายครั้งที่พ่อเกือบจะจากเราไป

เมื่อพ่อเริ่มป่วยใหม่ ๆ ลูกเคยขอร้องพ่อให้มารับการรักษาที่กรุงเทพฯ เพื่อรักษาเกี่ยวกับกล้ามเนื้อและการที่เป็นอัมพาตโดยเฉพาะ แต่พ่อก็ขอผัดเวลาและรีรอไว้เพราะพ่อตั้งใจจะทำบุญทอดกฐิน และจองกฐินไว้ที่วัดดอนยาวน้อย จังหวัดนครราชสีมา และได้กำหนดการทอดกฐินไว้แล้วก่อนหน้าที่จะถูกทำร้าย พ่อให้สัญญาว่าเมื่อทอด

กฐินเรียบร้อยแล้วพ่อจะไปรักษาที่กรุงเทพทันที และอีกประการหนึ่ง พ่อก็มีความคิดและหวังว่าพ่อจะหายเพื่อจะได้ทำบุญทอดกฐินสมความตั้งใจ ดังนั้นกำหนดการทอดกฐินจึงเลื่อนใกล้เข้ามา เพื่อให้พ่อได้ไปรักษาที่กรุงเทพฯ เร็วขึ้น แต่โชคก็ไม่ช่วยพ่อเลย อาการของพ่อไม่ดีขึ้นแม้พ่อจะมีกำลังใจดีเพียงใดก็ตาม เพราะจะเห็นได้ว่าตลอดเวลาที่พ่อป่วย ท่านเจ้าคุณราชสีมาภรณ์ และพระสงฆ์ที่พ่อเคารพนับถือหลายท่านตลอดจนญาติมิตรเพื่อนฝูง ทั้งของพ่อและลูก ๆ ได้กรุณาเข้าเยี่ยมมิได้ขาด

พ่อจะตื่นตันใจ และดีใจจนน้ำตาคลอทุกครั้งที่เห็นผ้าเหลืองเมื่อพระท่านได้มาเยี่ยม และพ่อก็เสียใจที่มิอาจจะประณมมือนมัสการได้ แต่สำหรับญาติมิตรเพื่อนฝูงของพ่อและของลูก พ่อจะยิ้มเสมอแม้จะไม่มีเสียงพูด เพราะแพทย์ได้เจาะคอไว้ แต่พ่อก็พยายามบอกให้ลูกตอบแทนพ่อบ้างและพยายามจะพูดเองบ้าง โดยให้ลูกอุดหลอดที่เจาะคอไว้เป็นบางครั้ง "พ่อเคยพูดว่า พ่อคิดถึงคุณพระพุทธ พระ-

ธรรม พระสงฆ์ อยู่เสมอมิได้ขาด ทำให้พ่อมีกำลังใจดี”

พ่อมีอาการทรุดหนักเรื่อยมา จนกระทั่งเย็นวันที่ ๕ พฤศจิกายน 2510 เหมือนกับจะรู้ตัวว่าถึงเวลา พ่อบอกกับลูกว่า “พ่อคงจะอยู่ไม่นาน พ่อทำความลำบากให้คนอื่นมามากแล้วพ่อ ใจ รีบรับพ่อไปรักษาที่กรุงเทพให้เร็วที่สุดด้วยนะลูก” ทั้ง ๆ ที่ตอนนั้นพ่อปฏิเสธตลอดเวลาที่จะไปกรุงเทพ ฯ

ลูกกลับกรุงเทพ ฯ ในเย็นนั้นเองและติดต่อด้วยความกรุณาอันยากที่จะลืมเลือนได้ของท่านผู้อำนวยการ โรงพยาจุฬา ฯ หัวหน้าพยาบาล ตลอดทั้งคุณครูที่เคารพทุกท่านพี่ๆ พยาบาล และเพื่อน ๆ อีกทั้งด้วยความกรุณาของนายแพทย์ที่โรงพยาบาลนครราชสีมาที่ได้กรุณาติดต่อกับ นายแพทย์ทางโรงพยาพาลจุฬา ฯ เกี่ยวกับการรักษาและอาการของพ่ออยู่ก่อนแล้ว ลูกก็ได้รับพ่อไปรักษาที่กรุงเทพ ฯ สมความตั้งใจในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2510 ด้วยรถพยาบาลของโรงพยาบาลจุฬา ฯ

ในวันนั้น ก่อนที่พ่อจะจากโคราชมา ตอนเช้าท่านมหาสำรวยได้กรุณามาทำพิธีให้พ่อได้ถวายผ้ากฐิน ดวงตา

พ่อสงบนิ่งในตอนสายพ่อเริ่มอาเจียรอาการของพ่อหนักแต่พ่อก็ไม่ลืมความตั้งใจ แม้ว่าแม่จะพยายามทัดทาน เมื่อเห็นมีอาการหนักก็ตาม หน้าของพ่อซีดและเศร้ามากก่อนที่จะขึ้นรถบรรดาญาติมิตรสหาย และบุคคลที่เคยรู้จักและรักพ่อเมื่อทราบข่าวว่าพ่อจะไปรักษาที่กรุงเทพ ฯ ได้มาส่งกันแน่นที่รถพยาบาล พ่อนอนนิ่งน้ำตาไหลทุกคนกล่าวอวยพรให้พ่อหายและปลอดภัย บางคนร้องไห้ด้วยความอาลัยคิดถึงที่เคยเยี่ยมทุกวันเหมือนกับจะเป็นการอำลา, เป็นการจากกันครั้งสุดท้ายของคนโคราช ที่จะไม่มีโอกาสได้เห็นหน้าพ่ออีก เพราะเมื่อลูกพาพ่อไปกรุงเทพ ฯ พ่อมีชีวิตอยู่ได้เพียง 24 ชั่วโมงเท่านั้นพ่อก็จากเราไป ถ้าลูกคาดการณ์ได้ล่วงหน้าลูกจะไม่พาพ่อไปเลย

ตลอดการเดินทางพ่อกำลังใจดีมาก วันนั้นพ่อยิ้มเมื่อลูกบอกว่า พ่อโชคดีที่เดินทางวันนี้ถนนไม่มีฝุ่นเหมือนทุกวัน เขาเอาน้ำมารดถนน เพราะในหลวงท่านเสด็จทอดผ้าพระกฐินที่วัดวชิราลงกรณ ปากช่อง พ่อมาถึงโรงพยา-

บาลจุฬา ฯ เวลา 16.15น. แพทย์ได้มาให้การรักษา พ่อบ่นเหนื่อยและขอยารับประทาน พยายามจะลุกขึ้นนั่งแต่ก็ไม่สำเร็จ หลังจากนั้นประมาณ 23.00 น พ่อก็บอกว่าง่วงอยากนอนหลับแล้วพ่อก็หลับไปหลับสนิทจนกระทั่งรุ่งเช้าของวันที่ 8 พฤศจิกายน พ่อหลับสนิทนานจนผิดสังเกตุ ลูกจึงปลุกทำความสะอาดให้

ในตอนสายพ่อทานอาหารได้เล็กน้อย แล้วหลับไปอีก แม่ได้คอยเฝ้าดูพ่ออยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งบ่ายเริ่มมีเสมหะออกมาทางหลอดคอที่เจาะไว้ แต่พ่อก็ยังไม่ค่อยรู้สึกตัวแม้จะเรียกเพียงใดก็ตาม เพียงแต่เผยเปลือกตาเล็กน้อยเท่านั้น สุดความสามารถของนายแพทย์ที่จะช่วยเหลือได้ ลมหายใจของพ่อค่อยแผ่วลง ๆ จนเงียบหายไป พ่อจากเราไปโดยสงบ เมื่อเวลา ๑๕.๕๐ น ของเย็นวันที่ ๘ พฤศจิกายนนั่นเอง ทิ้งแต่ความเศร้าสลดไว้เบื้องหลัง พ่อจากเราไป จากแม่จากลูก จากทุกคนที่กำลังอาลัยรัก พ่อจากไปอย่างไม่มีวันกลับ และเป็นครั้งสุดท้ายจริง ๆ เป็นการอำลาครั้งสุดท้าย ซึ่งลูกก็มิได้คาดคิดมาก่อนว่าลกจะพา

พ่อมาจากเขาเหล่านั้น จากทุกคนที่รักพ่อที่โคราช ลูกเพียงแต่หวังอย่างเดียวว่า พ่อจะหายและยังคงเป็นร่มโพธิ์ทองของลูก ให้ลูกได้รับใช้ปรนนิบัติแม้พ่อจะพิการก็ตามลูกก็ยังอุ่นใจที่มีพ่ออยู่เป็นหลักของบ้าน ของแม่และของลูกทุกคนต่อแต่นี้ไม่มีแล้ว

- พ่อที่แสนดี พ่อที่เป็นทั้งเพื่อน คู่คิด ที่ดีของแม่
- พ่อที่ประเสริฐสุดของลูก พ่อที่เคยสั่งสอนอบรม ฝึกฝนให้ลูกเป็นคนดี
- พ่อที่ปลูกฝังสิ่งเล็กสิ่งน้อยที่อยู่รวมตัวให้รวมอยู่ในตัวลูก ๆ เพื่อให้ลูกเป็นคนและมีน้ำใจ
- พ่อที่เคยดุ แนะนำและชี้แจงเมื่อถูกทำผิด ปลอบเอาใจเมื่อลูกเหงาไกลบ้าน ซักถามเกี่ยวกับการ งาน ของลูก ด้วย ความเป็น ห่วงกังวล
- พ่อที่จะเล่าเรื่องราวสมัยก่อน ๆ สนุก ให้คติในเวลาที่ว่าง และให้เราปฏิบัติตาม

- พ่อที่มีความอดทน ประกอบคุณงามความดี ดำเนินชีวิตอย่างราบเรียบ ช่วยขจัดความทุกข์ของผู้อื่น เหมือนกับเป็นความทุกข์ของตนเอง โดยมิได้หวังผลตอบแทนสิ่งใด
- พ่อที่ใจบุญ เมตตา กรุณาต่อมนุษย์และสัตว์ทั่วไป พ่อทำบุญ ทำกุศลมิได้ขาด
- พ่อที่เป็นที่รักใคร่ เคารพ นับถือ ของบุคคลทั่วไป แม้พ่อจะเป็นชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่งเท่านั้นที่ไม่มีความรู้อะไรมากนัก แต่พ่อก็ยังอดทนพยายาม ปลูกฝัง ให้ความรู้ การศึกษาแก่ลูก ๆ ทุกคนเป็นอย่างดี ลูกภูมิใจในตัวพ่อเป็นที่สุด

ตราบเท่าชีวิตของพ่อที่ผ่านมา พ่อควรจะเป็นบุคคลที่มีความสุขที่สุด แต่เหมือนกับเคราะห์กรรมที่พ่อทำไว้ยังไม่สิ้น พ่อจึงดำเนินชีวิตไปตามกฎแห่งกรรมนั้น พ่อถูกทำร้ายด้วยเหตุผลเพียงนิดเดียวของความต้องการของมนุษย์

เท่านั้น เมื่อไม่ได้สมประสงค์ก็ทำร้ายเช่นฆ่าตามอารมณ์และน้ำใจอันอำมะหิต แต่พ่อก็ยังใจบุญ และคิดจะทำบุญกับเขาผู้นั้นอีกตามวิสัยของพ่อ พ่อขอให้ถือว่าเป็นเวรกรรมของพ่อเอง มิให้เอาโทษกับเขา เพราะเขายังเด็กพ่อแม่ ลูกเมีย เขาคงลำบากถ้าเขาถูกจับ

พ่อเป็นคนที่มีจิตใจดีและสูงเช่นนี้ จะไม่ให้ใครเขารักและอาลัยพ่อเมื่อพ่อจากไปได้อย่างไร แม้เวลาจะล่วงเลยมานานแต่ลูกไม่เคยลืมความรู้สึกที่ลูกมีต่อพ่อได้เลย ถ้ามีญาณใดที่จะทำให้พ่อรับรู้ได้แล้ว ขอ "พ่อ" จงรับรู้ด้วยเถิดว่า ทุกคนเศร้าอาลัยรักพ่ออย่างสุดซึ้ง แม้กายพ่อจะผุพังไปแต่คุณงามความดีที่พ่อได้ทำไว้ยังอยู่และจะเป็นสิ่งที่ประคับประคองให้ลูกดำเนินชีวิตให้ดี สมกับเป็นลูกของพ่ออีกทั้งแม่ซึ่งเศร้าอาลัยและคิดถึงพ่อ ก็จะเป็นแรงหนึ่งที่เป็นกำลังใจผลักดันลูกให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จทุก ๆ วิถีทางสมความตั้งใจของพ่อ และลูกขออธิษฐานให้ลูกได้เกิดเป็นลูกของพ่อในทุกชาติไป

ท้ายสุดนี้ขอกราบขอบพระคุณ ท่านหัวหน้าพยาบาล คุณครูที่เคารพรักและบรรดา นายแพทย์ พี่ ๆ พยาบาลและเพื่อน ๆ ทุกท่านที่ได้ช่วยกันทุกวิถีทางที่จะพยายามช่วยชีวิตของพ่อให้รอดโดยตลอดมา

ลูกขอบุญ กุศลคุณ งามความ ดีที่พ่อได้ สร้างสมไว้ในตลอดเวลาที่พ่อมีชีวิตอยู่ ตลอดจนกุศลผลบุญที่บรรดาญาติมิตร แม่และลูก ๆ ได้บำเพ็ญอุทิศให้ด้วยความรักลาลัย จงเป็นผลให้ดวงวิญญาณ ของพ่อไป สู่ สุขติใน สัมปรายภพนั้นเทอญ

ภาวนา ศักดิ์อุดม

พระอานนท์

พุทธอนุชา

ธรรมนิยายอิงชีวประวัติ

ในพุทธกาล

โดย วศิน อินทสระ

พันธุละกับพระราชา

วันหนึ่งเวลาเช้า มันเป็นฤดูใบไม้ผลิ ใบเก่าของพฤกษชาติ ถูกสลัดร่วงลง และเหี่ยวแห้งอยู่ บริเวณโคนต้นที่เน่าเปื่อยไปแล้วก็มีเป็นจำนวนมาก ใบอ่อนซึ่งผลิออกใหม่ดูสวยงามสล้างเสลามองดูเรียงรายเป็นทิวแถวน่าชื่นชม เมื่อฤดูนี้มาถึงเข้า แทบทุกคนรู้สึกว่าเหมือนได้อาศัยอยู่ในโลกใหม่ น้ำค้างบนยอดหญ้า และใบไม้ยังไม่ทันเหือดแห้งเพราะยังเช้าอยู่ พระอาทิตย์เพิ่งจะทอแสงสาดพื้นพิภพมาไม่นานนัก ลมอ่อนในยามเช้า

พัดเฉื่อยฉิวหอบเอากลิ่นน้ำ และกลิ่นดอกไม้นานาพันธุ์ติดมาด้วย นกเล็กๆ กระโดดโลดเต้นด้วยความสำราญจากกิ่งนี้สู่กิ่งโน้นและจากกิ่งโน้นสู่กิ่งนั้น พลางก็ร้องเหมือนเสียงทักทายกันด้วยความสุขสดชื่นรับอรุณรุ่ง

พระอานนท์ พุทธอนุชา เดินจงกรมพิจารณาธรรมอยู่ท่ามกลางบรรยากาศอันสดชื่นนี้ พลางท่านก็คิดถึงสุภาษิตเก่าๆ บทหนึ่งว่า

"กาก็ดำ นกดุเหว่าก็ดำ อะไรเล่าเป็นเครื่องแตกต่างระหว่างกาและนกดุเหว่านั้น

แต่เมื่อฤดูใบไม้ผลิมาถึงเข้า กาก็คงเป็นกา นกดุเหว่าก็คงเป็นนกดุเหว่า

สาธุชนและทุรชนก็มีรูปลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่เมื่อเปล่งวาจาปราศรัยจึงทราบว่า ใครเป็นสาธุชนและใครเป็นทุรชน"

ท่านใคร่ครวญต่อไปถึงพระพุทธภาษิต ที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ พระพุทธองค์เคยตรัสว่า

"ที่ใดไม่มีสัตบุรุษ ที่นั่นไม่ชื่อว่าสภา
ผู้พูดไม่เป็นธรรม ไม่ชื่อว่าเป็นสัตบุรุษ"

ฯลฯ

ขณะนั้นเอง สุภาพสตรีผู้หนึ่งถือดอกไม้ธูปเทียนและข้าวยาคู เดินเข้ามาในบริเวณอาราม เมื่อนางเห็นพระอานนท์ จึงวางของลงแล้วนั่งลงไหว้

"อุบาสิกา! วันนี้มาแต่เช้าเทียวหรือ" พระอานนท์ทักอย่างสนิทสนม

"ข้าพเจ้ามีกิจพิเศษด้วย คือจะมาทูลลาพระศาสดากลับไปอยู่บ้านเดิม–กุสินารา พระคุณเจ้า" นางตอบด้วยเสียงสั่นเครือ "และตั้งใจว่าจะลาพระคุณเจ้าด้วย ก็พอดีพบพระคุณเจ้าที่นี่"

"ทำไมหรือ อุบาสิกา?" พระอานนท์ถามด้วยความสงสัย

"ท่านเสนาบดีให้กลับพระคุณเจ้า"

เมื่อพระอานนท์ไม่ซักถามอะไรอีก นางก็นมัสการลาแล้วเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ใจนางไม่สบายเลย ไหนจะเป็น

ห่วงท่านเสนาบดี ที่จะต้องอยู่โดยปราศจากนางและที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ นางปรารถนาจะอยู่สาวัตถีเพราะเป็นราชธานีที่พระพุทธองค์ประทับอยู่บ่อยที่สุด และนานที่สุด การได้อยู่เมือง ที่พระพุทธเจ้า ประทับอยู่นั้น เป็นกำไรชีวิตอย่างมากสำหรับความรู้สึกของนาง เมื่อนางถวายบังคมแล้วพระศาสดาจึงทักว่า

"มัลลิกา! วันนี้มาแต่เช้า มีธุระอะไรพิเศษหรือ?"

"หม่อมฉันมาทูลลาพระองค์ เพื่อไปกุสินาราพระเจ้าข้าฯ" นางทูลตอบ

"ทำไมหรือ?"

"ท่านเสนาบดีให้กลับไปอยู่กุสินารา พระเจ้าข้าฯ"

"มีเรื่องอะไรรุนแรงถึงต้องให้กลับเทียวหรือ?"

"เรื่องก็มีเพียงว่าหม่อมฉันไม่มีบุตร ท่านพันธุละเสนาบดีจึงให้กลับไปอยู่บ้านเดิม เขาบอกว่าหม่อมฉันเป็นหมัน เขาต้องการลูก เมื่อไม่สามารถมีลูกให้เขาได้จึงไม่มีประโยชน์อะไรที่จะอยู่ต่อไป"

"เท่านี้เองหรือ มัลลิกา!"

"เท่านี้เองพระเจ้าข้าฯ"

"ถ้าเพียงเท่านี้ก็อย่าไปเลย อยู่ที่สาวัตถีนี่แหละขอให้บอกท่านเสนาบดีตามคำของตถาคต"

นางมัลลิกาได้ฟังพุทธดำรัสแล้วดีใจ และโปร่งใจเหมือนนักโทษ ที่ถูกตัดสินประหารชีวิตแล้วและ พระราชารับสั่งให้ปล่อยฉะนั้น นางถวายบังคมลาพระศาสดาเดินอย่างร่าเริงกลับออกมาทางเดิม พบพระอานนท์ ยังเดินจงกรมอยู่ จึงเล่าเรื่องทั้งหมดให้พระอานนท์ทราบท่านกล่าวว่า

"อุบาสิกา! ท่านเป็นผู้มีโชคดี ต่อไปนี้ท่านปรารถนาสิ่งใดคงได้สิ่งนั้นสมประสงค์ พระศาสดาไม่เคยตรัสอะไรที่ปราศจากเหตุ การห้ามของพระองค์น่าจะมีเหตุผล ที่จะเป็นประโยชน์แก่ท่าน จงเบาใจเถิด"

นางมัลลิกาภรรยาแห่งท่านพันธุลเสนาบดีนี้เป็นสตรีมีบุญผู้หนึ่งในสมัยพุทธกาล มีเครื่องประดับที่มีค่าและทรง

เกียรติล้ำ ซึ่งเรียกว่า "มหาลดาปสาธน์" ในสมัยเดียวกันมีสตรีอยู่สามคนเท่านั้นที่สามารถมีเครื่องประดับนี้ คือนางวิสาขามหาอุบาสิกาคนหนึ่งนางมัลลิกาภรรยาพันธุลเสนาบดีคนหนึ่ง และธิดาแห่งเศรษฐีกรุงพาราณสีอีกคนหนึ่ง

นางกลับไปหาท่านพันธุลด้วยอาการลิงโลดใจ แจ้งเรื่องที่พระศาสดาทรงทัดทานมิให้กลับไปกุสินารา พันธุละคิดว่า พระศาสดาคงทรงเห็นเหตุสำคัญเป็นแน่จึงทรงห้ามไว้ เขาเชื่อในพระสัพพัญญุตญาณแห่งพระพุทธองค์ จึงพลอยดีใจกับชายาด้วย เข้าประคองมัลลิกาด้วยความถนอมรักใคร่พลางกล่าวว่า

"ที่รัก! การที่พี่บอกให้น้องกลับกุสินารานั้นจะเป็นเพราะไม่รักน้องก็หามิได้ น้องก็คงทราบว่าวงศ์ตระกูลเป็นสิ่งสำคัญ ตระกูลที่ไม่มีบุตรสืบต่อย่อมขาดสูญ พี่ไม่ปรารถนาเช่นนั้น พี่เพียงทำตามประเพณีของพวกเราเท่านั้น หญิงที่เป็นหมัน ย่อมให้สิทธิแก่สามีตนเพื่อมี หญิงอื่นเป็น ภรรยาสำหรับมีบุตรสืบสกุลวงศ์ เพราะพี่รักน้องจึงไม่อยากให้น้อง

อยู่อย่างน่าชื่นอกตรม พี่ทราบกฎธรรมดาดีว่า ไม่มีสตรีคนใดอยากเห็นสามีของตนมีภรรยาอื่นอย่างตำหูตำตา น้องเป็นสุดที่รักของพี่ แต่ความจำเป็นควรจะอยู่เหนือความรักมิใช่หรือ?"

มัลลิกาซบอยู่กับอกของพันธุละ น้ำตาไหลพรากลงอาบแก้ม นางจะสะกดกลั้นอย่างไรก็สุดที่จะห้ามมิให้มันพรั่งพรูออกมา ความรู้สึกของนางสับสนวุ่นวายทั้งดีใจและเสียใจ ดีใจที่มีโอกาสได้อยู่รับใช้ใกล้ชิดสามีอันเป็นที่รักเสียใจที่นางไม่สามารถให้บุตรสืบสกุลแก่เขาได้ ความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งสอดแทรกเข้ามา คือรู้สึกสงสารและเห็นใจสามี นางพูดทั้งน้ำตาว่า

"น้องเข้าใจพี่ดี และพร้อมที่จะทำตามคำบัญชาของพี่ น้องได้มอบทั้งร่างกายและจิตใจให้พี่แล้ว สิ่งที่น้องให้พี่ไม่ได้นั้น เป็นสิ่งสุดวิสัยจริง ๆ เท่านั้น ในโลกนี้มีสิ่งอยู่เป็นจำนวนมาก ที่เราปรารถนาเหลือเกิน เพื่อจะได้ แต่ก็ไม่ได้สมตั้งใจ ตรงกันข้าม มีสิ่งอยู่เป็นจำนวนมาก

ที่เราอยากหลีกเลี่ยงและไม่พึงปรารถนา แต่ก็ประสบเข้าจนได้ที่รักในโลกนี้มีใครเล่าที่จะสมปรารถนาไปเสียทุกอย่าง ทุกชีวิตล้วนคลุกเคล้าไปด้วยยาพิษและน้ำตาล ชีวิตมีทั้งความหวานชื่น และขื่นขม เรามิได้เป็นเจ้าของชีวิต แต่ทุกคน เกิดมา เพื่อ เป็น ทาส ของชีวิต..............เป็นไปจนกว่าชีวิตนี้จะสลาย"

"ทำไมน้องพูดรุนแรงถึงปานนั้น" พันธุละทักท้วง เชยคางนางอันเป็นที่รักให้เงยหน้าขึ้น มองซึ้งลงไปในดวงตาอันเศร้าซึมของมัลลิกา ซึ่งยังมีน้ำตาคลออยู่ ก้มลงจุมพิตเบา ๆ เพื่อปลอบใจให้นางสร่างโศรก มือหนึ่งลูบไล้ไปตามเรือนเกศาอันอ่อนนุ่มสลวย เป็นเงางามเรื่อยลงมาถึงแผ่นหลังซึ่งอวบเต็ม "*ชีวิตนี้ ไม่มีอะไรรุนแรงนักดอก ความผิดหวัง และความขมขื่น ซึ่งมีเป็นครั้งเป็นคราวนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เราเห็นคุณค่าของความสมหวังและความหวานชื่น ที่รัก? ถ้าไม่มีรสขมอยู่ในโลกนี้ มนุษย์จะรู้จักคุณค่าแห่งรสหวานได้อย่างไร*

ถ้าไม่มีบรรยากาศที่ร้อนอบอ้าว คนจะรู้จักคุณค่าแห่งร่มพฤกษ์อันรื่นรมย์ได้อย่างไร ถ้าไม่มีสิ่งที่ชั่วมนุษย์จะรู้คุณค่าของสิ่งที่ดีละหรือ ? น้องจงมองชีวิตในฐานะเป็นสิ่งรื่นรมย์ และสร้างความหวังอันสดชื่นไว้เสมอเพื่อชีวิตนี้จะได้สดชื่นขึ้น"

"จะไม่เป็นการหลอกลวงตัวเองไปหรือ" มัลลิกาเงยหน้าสบตาสามี "ในเมื่อชีวิตมิได้รื่นรมย์ จะมิเป็นการระบายสีให้แก่ชีวิตจนมองชีวิตที่แท้จริงไม่เห็นไปหรือ ?"

"น้องรัก! ถ้าการหลอกตัวเองนั้นเป็นไปในทางที่ดีในทางสร้างสรรค์ให้ชีวิตนี้ชื่นสุข เราก็ควรจะหลอกลวงมนุษย์เราชอบหลอกลวงตัวเองไปในทางร้าย และเหตุร้ายก็อาจจะเกิดขึ้นได้จริง ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ทำไมเราจะไม่ลองหลอกตัวเองไปในทางดีเพื่อผลดีจะเกิดขึ้นจริง ๆ บ้างพระบรมศาส-ดาก็ตรัสไว้มิใช่หรือว่า "สำคัญที่ใจ" ถ้าใจดี คิดดี ทำดีและพูดดี ผลดีก็ย่อมติดตามมาเหมือนเงาตามตัว บางทีพี่มีความเห็นรุนแรงถึงกับว่า *ในโลกนี้ไม่มีอะไรดี ไม่มี*

อะไรเลว แต่ความคิดหรือความรู้สึกของเราต่างหากที่ไปรู้สึกเช่นนั้นเข้าเอง ด้วยกฎอันนี้น้องจะเห็นว่าในคน ๆ เดียวกันหรือในสิ่ง ๆ เดียวกันบางคนอาจจะชอบแต่บางคนอาจจะชัง บางคนว่าดี บางคนว่าไม่ดีพี่เป็นอยู่อย่างนี้รูปร่างหน้าตาอย่างนี้ เป็นที่รักของน้อง แต่น้องก็คงทราบว่ายังมีคนเป็นอันมากที่ไม่รักพี่ไม่ชอบพี่ ไม่เพียงแต่ไม่รักไม่ชอบเท่านั้นดอก ถึงกับเกลียดเอามาก ๆ ก็มีอยู่มิใช่น้อย ถ้าพี่เป็นอย่างอื่น อาจจะเป็นที่รักที่พอใจของคนพวกหนึ่ง แต่อาจจะเป็นที่เกลียดชังของน้องก็ได้ แต่พี่ยอมนะน้อง ยอมให้ใคร ๆ เกลียดได้โดยไม่สะทกสะท้าน แต่ขอให้เป็นที่รักของมัลลิกาเท่านั้น”

มัลลิกายิ้มทั้งน้ำตา

คืนนั้นพระจันทร์เต็มดวง พอพระอาทิตย์อัสดงครู่หนึ่ง ดวงรัชนีก็โผล่ขึ้นเหนือทิวไม้ทางทิศตะวันออก ลมต้นปฐมยามให้ความชุ่มชื่นมิใช่น้อย กลิ่นดอกไม้จากอุทยานปลิวมาตามสายลม กระทบฆานประสาทอันไวต่อความรู้สึกของปุถุชนผู้ติดอยู่ในรูปเสียงกลิ่นรสและสัมผัส

บนปราสาทชั้นที่สาม จะมองเห็นมนุษย์คู่หนึ่งเขายืนเคียงกันมองผ่านหน้าต่างออกไปทางทิศตะวันออก คู่หนึ่งบุรุษผู้มีร่างกายกำยำสมเป็นนักรบกางแขนประคองสตรีผู้ยืนอยู่เคียงข้าง

"มัลลิกาที่รัก ท่ามกลางสายลม แสงจันท์และกลิ่นดอกไม้จากอุทยาน ซ้ำยังมีมัลลิกาอยู่เคียงใกล้เช่นนี้พี่มีความสุขเหลือเกิน ดูเหมือนวันนี้เป็นอีกวันหนึ่งที่พี่มีความรู้สึกเหมือนวันแรกที่พี่และน้องอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาที่รักพี่ขอพูดซ้ำอีกครั้งเถิดว่า พี่รักน้องเหลือเกิน" เขาดึงภรรยายอดรักเข้าสวมกอดด้วยความถนอม

ต่อมามัลลิกาตั้งครรภ์ และคลอดบุตรครั้งละสอง ๆ ถึง ๑๖ ครั้ง รวม ๓๒ คน เป็นที่ชื่นชมสมใจของพันธุละและมัลลิกาเองยิ่งนัก บุตรเหล่านี้ล้วนแข็งแรงมีพลานามัยสมบูรณ์ และสำเร็จวิทยาการอันสูงยิ่ง สมเป็นบุตรแห่งเสนาบดีแคว้นมคธอันเกรียงไกร

ปลายรัชกาลแห่งพระเจ้าปเสนทิโกศลนั่นเอง ข่าวใหญ่ก็เกิดขึ้นในราชธานีสาวัตถี เป็นข่าวที่แพร่สะพัดไปอย่างรวดเร็ว จากแคว้นหนึ่งสู่แคว้นหนึ่ง จากเมืองน้อยสู่ตำบลและหมู่บ้านทุกแห่ง ประชาชนต่างโจษจันกันถึงข่าวนี้....“พันธุลเสนาบดี และบุตร ๓๒ คนถูกฆ่าตาย”

ภิกษุในอารามเชตวันกลุ่มหนึ่ง นั่งสนทนากันอยู่วิพากย์วิจารณ์ถึงมรณกรรมของท่านพันธุละ ขณะนั้นนั่นเองพระอานนท์พุทธอนุชาเดินผ่านมา ภิกษุเหล่านั้นลุกขึ้นยืนรับ แล้วปูลาดอาสนะเป็นทำนองเชื้อเชิญพุทธอนุชาพระอานนท์เมื่อนั่งลงเรียบร้อย แล้วจึงกล่าวว่า

“อาวุโส! ท่านทั้งหลายกำลังสนทนาเรื่องอะไรค้างอยู่?”

“ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายกำลังสนทนากันถึงเรื่องมรณกรรมของท่านพันธุลเสนาบดี”

พระอานนท์มีอาการตรองเหมือน จะปลงธรรมสังเวช อยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า

"อาวุโส! มรณกรรมของท่านพันธุลเสนาบดีซึ่งความจริงท่านผู้นี้ คือเจ้าชายแห่งนครกุสินารานั้นก่อความสะเทือนใจแก่ข้าพเจ้ามาก ท่านทั้งหลายก็ทราบกันอยู่แล้วว่าครอบครัวแห่งท่านเสนาบดี รวมทั้งท่านเสนาบดีเองมีความสนิทสนมต่อข้าพเจ้าเพียงไร อนึ่งข้าพเจ้านั้น แม้จะเป็นพระอริยบุคคลก็จริง แต่ก็เป็นเพียงอริยะขั้นต้นเท่านั้น ยังหาตัดความโศกและความสะเทือนใจได้ไม่ แต่ที่ยับยั้งอยู่ได้ก็ด้วยมีสติคอยเหนี่ยวรั้งอยู่"

ภิกษุกลุ่มนั้นมีอาการสงสัย เมื่อพระอานนท์พูดว่า "พันธุลเสนาบดี เป็นเจ้าชายแห่นครกุสินารา" ภิกษุรูปหนึ่งซึ่งมีลักษณะอาวุโสว่ารูปอื่น ๆ ถามขึ้นอย่างนอบน้อมว่า "ข้าแต่ท่านผู้ทรงธรรม ข้าพเจ้าสงสัยในคำกล่าวของ

ท่านที่ว่า ท่านพันธุลเสนาบดีเป็นเจ้าชายแห่งนครกุสินารา เท่าที่ข้าพเจ้าทราบและเห็นข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านพันธุลเป็นเชื้อไขแห่งราชธานีสาวัตถีนี่เอง เพราะเป็นเสนาบดีแห่งนครนี้ และเป็นที่รักของทวยนาครแคว้นโกศลเหลือเกิน ข้าพเจ้าไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่าพันธุลเสนาบดีเป็นชาวกุสินาราโดยกำเนิด"

"ดูก่อนศากยบุตร" พระอานนท์กล่าวอย่างช้า ๆ "ท่านทั้งหลายยังมีอายุน้อย และเป็นชาวแคว้นอื่น เพิ่งเดินทางมาสู่ราชธานีแห่งแคว้นโกศลไม่นานนัก จึงยังหาทราบความเดิมแห่งท่านเสนาบดีไม่ ถ้าท่านทั้งหลายประสงค์ ข้าพเจ้าก็จะเล่าให้ท่านฟังแต่เพียงสังเขป"

เมื่อภิกษุเหล่านั้นแสดงอาการยอมตามและวิงวอนเพื่อให้ท่านเล่าความเป็นมาแห่งพันธุลเสนาบดีแล้ว พระอานนท์จึงกล่าวว่า

ภราดร ! นับถอยหลังไปจากนี้ประมาณ ๓๐ ปีเศษ เมื่อท่านพันธุลเสนาบดียังอยู่ในวัยหนุ่มและสำเร็จการศึกษาจากสำนักตักกศิลาแล้วกลับสู่กุสินารานครนั้น ได้รับการต้อนรับจากพระชนกชนนี และพระประยูรญาติอย่างมโหฬารยิ่ง สมพระเกียรติแห่งพระราชกุมาร พันธุละเป็นเจ้าชายรูปงาม เสียสละ อดทน และรักเกียรติเป็นราชประเพณีที่ราชกุมารผู้สำเร็จการศึกษา มาจะต้องแสดง ศิลปศาสตร์ให้ปรากฏแก่พระประยูรญาติและทวยนาคร วิชาที่พันธุละชำนาญมากก็คือวิชาฟันดาบและยิงธนู"

เมื่อมีการทดลองฟันดาบ พระญาติได้นำไม้ไผ่มามัดรวมเข้าด้วยกันมัดละหลายลำและยกให้สูงขึ้น แล้วให้พันธุลกุมารกระโดดขึ้นไปฟันพันธุละฟันมัดไม้ไผ่เหล่านั้น ขาดสะบั้นเหมือนฟันต้นกล้วย แต่บังเอิญได้ยินเสียงดังกริกในไม้ไผ่มัดสุดท้าย เมื่อพันธุละกระโดดลงมาแล้วถาม ทราบความว่า "เสียง 'กริก' นั้นเป็นเสียงของซี่เหล็กที่พระญาติแกล้งใส่ไว้ในมัดไม้ไผ่ทุก ๆ ลำ พันธุละเสียใจว่าพระญาติ

ของพระองค์ไม่มีใครหวังดีกับพระองค์เลย จึงไม่บอกล่วงหน้าว่าได้สอดซี่เหล็กไว้ในลำไม้ไผ่ด้วยถ้า พระองค์ทรงทราบล่วงหน้าจะพื้นไม่ให้มีเสียงดังเลย จึงกราบทูลพระ-ชนกชนนีว่า จะฆ่ามัลลกษัตริย์แห่งกุสินาราให้หมดแล้วจะเป็นกษัตริย์เอง เมื่อถูกมารดาทัดทานไว้และตรัสว่าเป็นสิทธิของพระประยูรญาติที่จะทำอย่างนั้นได้ พันธุละจึงไม่ปรารถนาจะอาศัยในกุสินาราต่อไป เพราะรู้สึกอับอายที่พื้นไม้ไผ่ให้มีเสียงดัง

"อาวุโส! ธรรมดาของชายใจสิงห์นั้นย่อมรักเกียรติและศักดิ์ยิ่งนัก จะไม่ยอมอยู่ในที่ไร้เกียรติ เพราะฉะนั้นเมื่อรู้สึกตัวว่าไม่มีเกียรติพอในกุสินารา ท่านพันธุละจึงตั้งใจจะไปอยู่เมืองอื่น แต่จะไปไหน ทรงระลึกถึงพระสหายร่วมสำนักศึกษารุ่นเดียวกันอยู่หลายคน ในที่สุดทรงมองเห็นปเสนทิกุมารแห่งสาวัตถีว่าน่าจะพออาศัยอยู่ได้ เพราะเป็นพระสหายที่รักใคร่กันมาก และปเสนกุมารก็ทรงมีอัธยาศัยดี จึงส่งสาส์นไปทูลความทั้งหมดให้ปเสนทิราชาทรง

ทราบ พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงพอพระทัยยิ่งนัก ที่จะได้พระสหายร่วมสำนักศึกษา และปรากฏเป็นผู้มีฝีมือเป็นเลิศมาทำราชการในสำนักแห่งพระองค์ อย่างน้อย ๆ พันธุละคงจะเป็นที่ปรึกษาของพระองค์อย่างดีเลิศ"

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงให้จัดการต้อนรับพระสหายอย่างมโหฬาร และทรงตั้งไว้ในตำแหน่งเสนาบดี เป็นที่ปรึกษาราชการทั้งปวง พันธุละทำราชการด้วยความรู้ความสามารถอันดีเยี่ยม

วันหนึ่งขณะที่พันธุละกลับจากธุรกิจบางอย่าง และผ่านมาทางโรงวินิจฉัย เมื่อประชาชนเห็นท่านพันธุละจึงขอร้องให้หยุดและให้ช่วยวินิจฉัย ความเพราะ คำวินิจฉัยของ ผู้พิพากษาไม่เป็นที่พอใจของคู่ความ ผู้พิพากษากินสินบน ใครสามารถให้เงินทองแก่คู่ความข้างใด ข้างนั้นก็จะชนะ ส่วนฝ่ายที่ยากจน ไม่มีเงินทอง แม้จะถูก ก็กลับกลาย เป็น ฝ่ายผิดประชาชนทนเดือดร้อนและขื่นขมมาเป็นเวลานาน จนสุดที่

จะทนได้ อาวุโส ธรรมดาว่า ความอดทนของปุถุชนนั้นย่อมมีขอบเขต เมื่อเลยขอบเขตที่จะทนได้ต่อไปก็จะระเบิดออกมา และจะกลายเป็นผลร้ายอย่างยิ่งแก่ผู้กดขี่ทารุณ **จะมีความชอกช้ำและขมขื่นใดเล่าเสมอ ด้วยการไม่ได้รับความยุติธรรม อยุติธรรมนั้น จะถูกจดจำฝังใจของผู้ได้รับไปตลอดชีวิต** นึกขึ้นทีไรมันเหมือนปลายหอกขวางอยู่ที่อก แต่ผู้เป็นใหญ่ที่จะทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมนั้น ก็คือผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม รู้สึกละอายใจในการแสวงหาความสุขสำราญบนความเดือดร้อนของผู้อื่น ด้วยเหตุนี้พระศาสดาจึงตรัสว่า ความละอายใจในการทำชั่วและความกลัวต่อผลอันเผ็ดร้อนของความชั่ว ๒ ประการนี้ เป็นธรรม คุ้มครองโลกให้สงบสุข โอกาสสำหรับการทำชั่วนั้น ย่อมมีอยู่เสมอสำหรับผู้ขาดธรรม ปราศจากธรรม พระศาสดาตรัสว่า

เมื่อฝูงโคกำลังว่ายข้ามน้ำ ถ้าโคนายฝูงนำดี โคทั้งหลายก็จะปลอดภัยขึ้นสู่ท่าที่ถูกต้อง ไม่ถูกน้ำพัด แต่ถ้าโค

นายฝูงนำไม่ดี โคทั้งหลายย่อมเดือดร้อนได้รับอันตราย ฉันใด

ในหมู่มนุษย์ก็ฉันนั้น ผู้ใดถูกแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะ ถ้าเขาตั้งอยู่ในธรรม ซื่อสัตย์สุจริตประชาชนผู้เดินตาม ก็น่าจะตั้งอยู่ในธรรม และซื่อสัตย์สุจริตด้วย รัฐจะมีความสุข ถ้าเป็นผู้ใหญ่ ประพฤติธรรม

ท่านพันธุลเสนาบดีแม้จะไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการวินิจฉัยความ แต่เมื่อประชาชนขอร้องท่านก็ต้องทำ และเมื่อวินิจฉัยไปแล้วปรากฏว่า เป็นที่พอใจของมหาชนอย่างยิ่ง ทำเจ้าของทรัพย์ให้เป็นเจ้าของ ทำผู้ทุจริตให้พ่ายแพ้ ประชาชนชื่นชมยินดีโห่ร้องขึ้นอึงคะนึง จนได้ยินถึงพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสถามเรื่อง ทรงทราบความแล้วทรงโสมนัสยิ่งนัก จึงทรงตั้งท่านพันธุละไว้ในตำแหน่งผู้พิพากษาอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

เรื่องร้ายในโรงวินิจฉัยสงบเรียบร้อยตลอดมา แต่

ท่านทั้งหลายก็ต้องไม่ลืมว่า คนดีก็มีศัตรูเหมือนกัน และคนที่เป็นศัตรูของคนดีนั้นคือคนร้าย เมื่อคณะผู้พิพากษาผู้กินสินบนชุดเก่าถูกถอดออก ก็โกรธเคืองและเกลียดชังท่านพันธุละ ยิ่งมหาชนเคารพยกย่องท่านพันธุละมากเท่าใดคนพวกนั้นก็ยิ่งเกลียดชังท่านพันธุละมากขึ้นเท่านั้น ความเกลียดชังที่เกิดจากความไม่ดีของผู้อื่น เป็นความเกลียดชังที่พอจะระงับได้บ้าง แต่ความเกลียดชังที่มีแรงริษยาผสมอยู่ด้วยนั้น จะคอยเร่งเร้าให้บุคคลหาช่องทางทำลายผู้ที่ตนเกลียดชังอยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้คณะผู้พิพากษาชุดนั้นจึงพยายามแหย่ให้พระราชวงศ์ชั้นผู้ใหญ่เกลียดชังท่านพันธุละ โดยคาดหมายว่าอย่างไรเสีย เรื่องจะต้องถึงพระกรรณพระเจ้าปเสนทิโกศล และก็เป็นจริงสมคะเน เรื่องที่ยุแหย่ให้เกลียดชังก็คือเรื่อง รัชสมบัติ "พันธุละต้องการจะแย่งรัชสมบัติ"

"ดูก่อนท่านผู้สืบอริยวงศ์!" พระอานนท์กล่าวต่อไป "*เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับสตรียิ่งไปกว่าทราบว่าสามีอันเป็นที่รักของตนแบ่งใจให้หญิงอื่นเรื่องใดเล่าจะร้าย*

แรงสำหรับบุรุษ ยิ่งไปกว่าถูกหยามเกียรติว่า เป็นผู้ไร้ความสามารถ เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับคชสาร ยิ่งไปกว่าถูกเห็นร่วมสังวาสกับนางพัง เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับแม่งูยิ่งไปกว่าถูกช่วงชิงไข่ เรื่องใดเล่าจะร้ายแรงสำหรับพระราชา ยิ่งไปกว่าถูกแย่งรัชสมบัติ

"อาวุโส! ด้วยเหตุนี้ พระเจ้าปเสนธิโกศล เมื่อทรงเชื่อว่าท่านพันธุละคิดกบฏ ก็ทรงวางแผนสังหารท่านพันธุละทันที พระองค์ประสงค์จะยืมมือทหารของพระองค์ให้ฆ่าท่านพันธุละ จึงกุข่าวขึ้นว่าปัจจันตชนบทแห่งแคว้นโกศล มีโจรกลุ่มหนึ่ง กำเริบใจ เที่ยวปล้นและฆ่าชาวบ้านอย่างทารุณ ทำบ้านมิให้เป็นบ้าน ทำนิคมไม่ให้เป็นนิคม พระองค์ทรงมองไม่เห็นใครอื่นที่จะปราบได้นอกจากพันธุละเสนาบดี"

เมื่อท่านพันธุละพร้อมด้วยบุตร ๓๒ คน เตรียมเดินทางไปปัจจันตชนบทนั่นเอง นางมัลลิการู้สึกสังหรณ์ใจอย่างบอกไม่ถูก

"พี่คนอื่นในเมืองสาวัตถีนี่ไม่มีอีกแล้วหรือ นอกจากท่านพันธุละ" นางถามอย่างกังวล

"เมื่อเป็นพระบรมราชโองการ เราก็ต้องไป" ท่านพันธุละพูดอย่างเครียด

"ทำไมเรื่องโจรปล้นชาวบ้านเท่านี้เอง จะต้องสั่งเสนาบดีไปปราบ เพียงแต่ตำรวจหรือทหารธรรมดาก็น่าจะเพียงพอแล้ว" มัลลิกาท้วง

"น้องรัก" ท่านพันธุละยังคงพูดอย่างเคร่งขรึม "นี่ว่าพระองค์จะส่งพี่ไปปราบโจร แม้พระองค์ทรงเห็นว่าพี่สมควรจะปราบควายเปลี่ยวแล้วสั่งพี่ไป พี่ก็จะต้องไป ยิ่งกว่านั้นถ้าพระองค์จะส่งพี่ไปต่อสู้กับความตาย พี่ก็จะต้องไป พระราชาเป็นเจ้าชีวิต น้องรักชีวิตของเราเป็นของพระองค์ เมื่อพระองค์ทรงต้องการเมื่อไร เราก็ต้องถวายทันที"

"แต่น้องรู้สึกสังหรณ์ใจอย่างพิกล พี่เคยจากน้องไป

ราชการอยู่เสมอมิใช่ไม่เคยไป น้องไม่เคยสังหรณ์และวิตกกังวลเหมือนครั้งนี้ พี่ไม่ไปไม่ได้หรือ? นางพร่ำพลางกอดเอวของท่านเสนาบดีไว้

"พี่บอกน้องแล้วว่า เมื่อเป็นพระบรมราชโองการพี่ก็ต้องทำตาม คงไม่เป็นไรดอกน้อง อย่ากังวลเลย" พันธุละปลอบ"

"แล้วทำไมต้องเอาลูก ๆ ไปทั้งหมดด้วย ลูกไม่ต้องไปไม่ได้หรือ?"

"นี่ก็เป็นพระบรมราชโองการอีกเหมือนกัน" เมื่อนึกถึงลูก ท่านเสนาบดีก็มีหน้าหม่นหมองลงเล็กน้อย แต่ก็กลับแช่มชื่นขึ้นอย่างเดิม ในชั่วระยะเวลาเล็กน้อย

"ไม่เอาทีฆการายนะ หลานชายไปด้วยหรือ?"

"ไม่มีพระบรมราชโองการให้ไป"

"น้องขอไปด้วย"

"อย่าไปเลย ที่รัก เป็นเรื่องของพี่และลูก ๆ เท่านั้น"

"อาวุโส :" พระอานนท์เล่าต่อ "ท่านพันธุละพูดเหมือนรู้เรื่องล่วงหน้าอยู่ตลอดเวลา นางมัลลิกาสังหรณ์ใจเป็นความสังหรณ์ที่มีเหตุผลเหลือเกิน ภราดร ! ความสังหรณ์ใจของสตรีนั้น มักจะมีมูลเหตุเสมอ สภาพดวงจิตของสตรีเหลือเกินหวั่นไหวง่าย ดังนั้นจึงสามารถรับอารมณ์อันเร้นลับได้ง่ายเหมือนน้ำตื้นย่อมกระเพื่อมได้เร็ว ประสาทที่ ๖ ของความไวต่ออารมณ์อันเร้นลับเสมอ

"อาวุโส ! เมื่อมีข่าวว่าท่านพันธุละออกปราบโจรด้วยตนเอง โจรที่ก่อความวุ่นวายก็หลบหนีไป ความจริงโจรพวกนี้ก็คือราชบุรุษที่พระเจ้าปเสนทิ ทรงแต่งไปนั้นเอง และก็หาได้ปล้นหรือทำร้ายชาวบ้าน อย่างข่าวลือไม่ เมื่อท่านพันธุละเดินทางกลับมานครสาวัตถีนั่นเอง ทหารที่พระเจ้าปเสนทิแต่งตั้งไว้ให้ไปในขบวน ของท่านพันธุละ ได้ลอบฆ่าเสนาบดีและลูก ๆ ทั้งหมด"

"ท่านผู้เจริญ !" ภิกษุรูปหนึ่งกล่าวขึ้น "ไม่น่าจะเป็นไปได้เลยที่ท่านพันธุละ จะไม่ทราบแผนการของ

พระเจ้าปเสนทิ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าท่านพันธุละเป็นเสนาบดีใจสิงห์พลัดพรากบ้านเมืองมา และหวังจะพึ่งร่มเงาของเพื่อน เมื่อเพื่อนคิดฆ่าก็ไม่ทราบ จะอยู่ไปทำไป ตายเสียดีกว่า

"อนึ่ง ตามเค้าเรื่อง ถ้าท่านพันธุละปรารถนารัชสมบัติในกรุงสาวัตถีท่านก็สามารถเอาได้โดยง่าย แต่ความจงรักภักดี และซื่อสัตย์กตัญญูทำให้ท่านยอมตายดีกว่าที่จะทำการอสัตย์อกตัญญู พระเจ้าปเสนทินั้นเป็นที่รู้ ๆ กันอยู่แล้วว่าเป็นกษัตริย์ที่โง่เขลา และพระกรรณเบาด้วย ข้าพเจ้าไม่ปลงใจเชื่อเลยว่า ท่านพันธุละจะไม่ทราบถึงแผนการของพระเจ้าปเสนทิ" ภิกษุรูปนั้นพูดเสียงเครียดเหมือนจะเจ็บร้อนแทนท่านพันธุละเสนาบดี

พระอานนท์นิ่งอึ้งในท่าตรอง ท่านมองเหม่อไปข้างหน้าอย่างไร้จุดหมาย ทุกคนเงียบ ทุกคนคิด นิ่งและนาน

"อาวุโส!" พระพุทธอนุชากล่าวขึ้น "ในที่สุดพระเจ้าปเสนทิก็ทราบความจริงภายหลังว่า พันธุละมิได้คิดแย่งรัชสมบัติเลย ทรงเสียพระทัยอย่างใหญ่หลวงจนหาความสุขในรัชสมบัติมิได้ แต่พระองค์ทรงรู้พระองค์เมื่อเสียคนดีไปอย่างจะเรียกกลับคืนมาไม่ได้อีกแล้ว และสมัยที่พระองค์ทรงระลึกถึงพันธุละมากที่สุด ก็คือสมัยที่มีราชกิจสำคัญ ๆ ซึ่งพระองค์ไม่สามารถวินิจฉัยได้ด้วยพระสติปัญญาของพระองค์เอง

"อาวุโส! คนสอพลอนั้นนอกจากหาความสุขให้แก่ตนมิได้แล้ว ยังจะก่อความยุ่งยากแก่คนดีคนบริสุทธิ์มากมาย แต่โลกก็ไม่เคยขาดแคลนคนประเภทนี้ เขาแสดงอาการพินอบ พิเทา ต่อหน้า เจ้านายเสียจน ออกหน้า ออกตาและเหมือนแสร้งทำ เมื่อใดมีโอกาสอยู่ตามลำพังกับเจ้านายเขาก็เริ่มลงมือทับถมความดี ของเพื่อน และคุ้ยเขี่ย ความร้ายต่าง ๆ ของเพื่อนขึ้นเสนอนาย คนประเภทนี้อยู่ที่ใดก็เดือด

ร้อนที่นั้น แต่ก็ดูเหมือนจะซอกแซกอยู่ทุกหนทุกแห่ง ถ้าไม่มีคนประเภทดังกล่าวนี้ ไฉนเลยท่านพันธุละจะต้องตายอย่างหน้าเศร้าและสังเวชใจ" พระอานนท์พูดจบแล้วบอกลาภิกษุเหล่านั้น แถลงว่าถึงเวลาที่จะต้องเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ปฏิกิริยาแห่งธัมโมชปัญญา

ขอย้อนกล่าวถึงจริยาบถแห่งพระอานนท์

พระอนุชาร่วมพระทัยสมัยเมื่อพระพุทธ

องค์ยังทรงพระชนม์อยู่

ตอนสายวันหนึ่ง

พระอาทิตย์โคจรขึ้นเกือบจะถึงกึ่งฟ้าทางด้านตะวันออกแล้ว แต่ลมเช้าก็ยังพัดมาเบา ๆ ความสดชื่นแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วพระเชตวันมหาวิหาร ความร่มรื่นแห่งอา-รามผสมด้วยความสงบระงับภายในแห่งผสมณะผู้อาศัย

ทำให้อนาถบิณฑิการามปรากฏ ประหนึ่งโลกทิพย์ซึ่งมีแต่ความสงบเย็น

เสียงภิกษุใหม่สาธยายพระพุทธพจน์ ดังอยู่เป็นระยะ ๆ นอกจากนี้ยังมีบางท่านเดินจงกรมพิจารณาหัวข้อกัมฐานที่อาจารย์บอกให้เพื่อทำลายอาสวะซึ่งหมักดองอยู่ในจิตใจเป็นกิเลสานุสัยอันติดตามมา เป็นเวลาช้านาน บางรูปซักและย้อมจีวร บางท่านกวาดลานพระวิหาร และเตรียมอาคันตุกภัณฑ์ต่างชนิดเพื่อภิกษุต่างถิ่นผู้จะเดินทางมาเฝ้าพระศาสดาทั้งหมดนี้เป็นไปโดยอาการสงบ เป็นเครื่องนำมาซึ่งศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้ทัศนายิ่งนัก

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อนันตชินเสด็จผ่านมา ภิกษุผู้นั่งอยู่ก็ลุกขึ้นยืนถวายความเคารพ ผู้เดินอยู่ก็หยุดเดิน ภิกษุผู้กำลังทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งก็หยุดงานไว้ชั่วคราว เพื่อแสดงอาการคารวะ และมองดูพระศาสดาด้วยสายตาอันแสดงถึงความเลื่อมใสลึกซึ้ง

พระจอมมุนีทรงทักทายภิกษุบางรูป และทรงแนะนำข้อธรรมบางประการแล้วเสด็จเลยไป เมื่อถึงกุฏิหลังหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับยืนนิ่งครู่หนึ่งแล้วผินพระพักตร์มาถามภิษุผู้ตามเสด็จว่า

"อานนท์!ภิกษุรูปใดอาศัยในกุฏิหลังนี้?"

"ภิกษุชื่อติสสะพระเจ้าข้า" พระอานนท์ทูลตอบ

"เธออยู่หรือ?"

"น่าจะอยู่พระเจ้าข้า"

พระศาสดาเสด็จเข้าไปภายในกุฏิ ภาพที่ปรากฏ ณ เบื้องพระพักตร์ทำ ให้พระองค์สังเวชสุดประมาณ....ภิกษุรูปหนึ่งอยู่ในมัชฌิมวัย นอนนิ่งอยู่บนเตียงนอนน้อย ร่างกายของท่านปรุพรุนไปด้วยแผล มีน้ำเหลืองไหลเยิ้มท่วมกาย เตียงและผ้าของภิกษุรูปนั้นแปดเปื้อนด้วยปุพโพโลหิต ส่งกลิ่นคาวคลุ้ง ท่านนอนจมอยู่ในกองเลือด และหนองซึ่งแห้งกรังไปแล้วก็มี ที่กำลังไหลเยิ้มอยู่ก็มี เมื่อได้ยินเสียงภิกษุรูปนั้นก็ลืมตาขึ้นภาพพระศาสดาซึ่งประทับยืนอยู่ ณ

ริมเตียงนั้นทำให้ท่านมีอาการตะลึงจะยกมือขึ้นถวายเคารพ แต่ยกไม่ขึ้น เหลียวไปอีกด้านหนึ่งของเตียง ท่านได้เห็นพระพุทธอนุชายืนสงบนิ่ง อาการเศร้าฉายออกมาทางดวงหน้าและแววตาของพระอานนท์ผู้ประเสริฐ และแล้วเมื่อเหลียวมาสบพระเนตรซึ่งสาดแววแห่งพระมหากรุณา ออกมาของพระศาสดาอีกครั้งหนึ่ง คราทีนั้นความตื้นตันใจได้ท่วมท้นหทัยของพุทธสาวกจนเอ่อล้นออกมา ทางดวงตาทั้งสอง แล้วค่อย ๆ ไหลซึมลงอาบแก้มซึ่งแห้ง และตอบเพราะอานุภาพแห่งโรคนั้น

"ดูก่อนติสสะ" พระศาสดาตรัส "เธอได้รับทุกขเวทนามากหรือ?"

"มากเหลือเกินพระเจ้าข้า เหมือนนอนอยู่ท่ามกลางหนาม" เสียงซึ่งแหบเครือผ่านลำคอของพระติสสะออกมาโดยยาก

"เธอไม่มีเพื่อนพรหมจารี หรือสหธัมมิก หรือสัดธิวิหาริก อันเตวาสิกคอยปฏิบัติช่วยเหลืออยู่บ้างเลยหรือ ?"

เคยมีพระเจ้าข้า แต่เวลานี้เขาทอดทิ้งพระองค์ไปหมดแล้ว"

"ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น !"

"เขาเบื่อพระเจ้าข้า เพราะข้าพระองค์ป่วยมานานและรักษาไม่หาย เขาเลยพากันทอดทิ้งข้าพระองค์ไป"

"อาการเริ่มแรกเป็นอย่างไรนะ ติสสะ ?"

แรกทีเดียวเป็นต่อมเล็ก ๆ ประมาณเท่าเมล็ดผักกาดผุดขึ้นทั่วกายพระเจ้าข้า แล้วค่อย ๆ โตขึ้นตามลำดับ ๆ เท่าเมล็ดถั่วเขียว เท่ามะตูมและแล้วก็แตกน้ำเหลืองไหล สรีระทั้งสิ้นก็เป็นรูน้อยรูใหญ่ สบงและจีวรเปรอะไปด้วยเลือดและหนอง อย่างนี้แหละพระเจ้าข้า" ทูลได้เท่านี้พระติสสะก็มีอาการหอบเล็กน้อย อ่อนเพลียไม่สามารถทูลต่อไปได้อีก

พระศาสดาและพระอานนท์เสด็จออกจากกุฏินั้นไปสู่โรงไฟ พระศาสดาทรงล้างหม้อด้วยพระองค์เอง พระอานนท์ติดไฟ เสร็จแล้ววางหม้อน้ำไว้บนเตาทรงรอคอยจนน้ำเดือดแล้วเสด็จไปหามเตียงภิกษุไข้ พระองค์จับด้านหนึ่ง

และพระอานนท์จับอีกด้านหนึ่งหามมาสู่เรือนไฟ ภิกษุหลายรูปเดินมาเห็นพระศาสดาทรงกระทำเช่นนั้น ก็ช่วยเหลือคนละไม้คนละมือ ทรงให้เปลื้องผ้าของพระติสสะออกแล้วซักให้สะอาด อาบน้ำให้พระติสสะด้วยน้ำอุ่น ทรงชำระเรือนกายอันปรุพรุนด้วยพระองค์เอง พระอานนท์คอยช่วยเหลืออยู่อย่างใกล้ชิด เมื่อร่างกายนั้นสะอาดพอสมควรแล้วและผ้าที่ซักไว้ก็พอนุ่งห่มได้เรียบร้อย ครั้นพระพุทธองค์ทรงเห็นสังขารของพระติสสะค่อยปรี้กระเปร่าขึ้นพอสมควรแล้วจึงประทานพระโอวาทว่า

"ติสสะ! ร่างกายนี้ไม่นานนักดอก คงจักต้องนอนทับถมแผ่นดิน ร่างกายนี้เมื่อปราศจากวิญญาณครองแล้ว ก็ถูกทอดทิ้งเหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า อันเขาทิ้งเสียแล้วอย่างไม่ใยดี

จงดูกายอันเปื่อยเน่านี้เถิด มันอาดูรไม่สะอาดมีสิ่งสกปรกไหลเข้าไหลออกอยู่เสมอ ถึงกระนั้นก็ตามมันยังเป็นที่พอใจปรารถนายิ่งนัก ของคนผู้ไม่รู้ความจริงข้อนี้"

เมื่อพระศาสดาแสดงธรรมจบลง พระติสสะได้สำเร็จพระอรหัตผลพร้อมด้วยปฏิสัมภิทา และเนื่องจากอาการป่วยหนักมาก ท่านไม่สามารถทนต่อไปได้อีก จึงนิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพาน พระศาสดาทรงให้กระทำฌาปนกิจแล้วให้ก่อเจดีย์ขึ้นเพื่อบรรจุพระธาตุแห่งพระติสสะนั้น"

ข้อที่พระพุทธองค์ ตรัสว่า "ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ" นั้นช่างเป็นความจริงเสียนี่กระไร?บรรดาโรคทั้งหลายนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า "ความหิวเป็นโรคอย่างยิ่ง" ก็เป็นความจริงที่ไม่สามารถจะคัดค้านได้ สัตว์ทั้งหลายอาจจะว่างเว้นจากโรคอื่นๆ ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้างก็พอมี แต่ใครเล่าจะว่างเว้นจากโรคคือความหิวแม้เพียงวันเดียว โรคคือความหิวนี้จึงต้องการบำบัดอยู่ตลอดเวลา ตลอดอายุ การที่มนุษย์ต้องวิ่งเต้นชนิด "กลางคืนเป็นควัน กลางวันเป็นเปลว" นั้น ส่วนใหญ่ก็เพื่อนำปัจจัยซึ่งสามารถบำบัดความหิวนี้เอง มาปรนเปรอร่างกายอันพร่องอยู่เสมอ นอกจากโรคประจำคือโรคหิวแล้ว

ยังมีโรคอื่น ๆ อีกมากหลายคอยบีบคั้นเสียดแทง ให้มนุษย์ต้องกระวนกระวายปวดร้าวทั้งทางกายและทางใจ

และ........จะมีเวลาใดเล่า ที่มนุษย์ จะต้องการ เพื่อนผู้เห็นใจ เสมอเหมือนเวลาป่วย หรืออาพาธหนักในทำนองเดียวกัน จะมีมิตรใดเล่าจะเบื่อหน่าย และรำคาญเพื่อนในยามทุกข์เสมอด้วยมิตรเทียม ความพอใจช่วยเหลือกันตามฐานะและโอกาส น่าจะเป็นหน้าที่ของมนุษย์ผู้ได้รับการศึกษาดีแล้ว นอกเสียจากเขาผู้นั้นจะเป็นมนุษย์ แต่เพียงกาย และได้รับการศึกษาเพียงครึ่ง ๆ กลาง ๆ เท่านั้น

อีกครั้งหนึ่ง พระพุทธองค์ มีพระอานนท์ เป็น ปัจฉาสมณะ เสด็จไปตามเสนาสนะต่าง ๆ ทอดพระเนตรเห็นภิกษุอาพาธหนักรูปหนึ่ง นอนจมกองอุจาระและปัสสาวะของตนอยู่ ภิกษุรูปนั้นป่วยเป็นโรคท้องร่วง ไม่มีใครพยาบาลเลย ทั้งนี้เพราะเมื่อคราวท่านปกติดีอยู่ ท่านไม่เคยอุปการะใคร พระพุทธองค์อันพระมหากรุณาเตือน

แล้วได้ให้พระอานนท์ไปนำน้ำมา พระองค์ราดรดลง พระอานนท์ขัดสี พระองค์ทรงยกศีรษะ พระอานนท์ยกเท้าแล้ววางไว้บนเตียงนอน ให้ฉันคิลานเภสัชเท่าที่พอจะหาได้

เย็นวันนั้นเองก็ทรงให้ประชุมสงฆ์ ปรารภข้อที่ภิกษุอาพาธไม่มีผู้พยาบาล ได้รับความลำบาก แล้วตรัสพระพุทธพจน์อันจับใจว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอบัดนี้ไม่มีมารดา ไม่มีบิดาแล้ว ถ้าพวกเธอไม่รักษาพยาบาลกันเอง ใครเล่าจะพยาบาล ภิกษุทั้งหลาย ! ผู้ใดมีความประสงค์จะปฏิบัติบำรุงเรา ขอให้ผู้นั้นปฏิบัติบำรุงภิกษุอาพาธเถิด เท่ากับได้ปฏิบัติบำรุงเรา"

"ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อภิกษุอาพาธลง ภิกษุผู้เป็นศิษย์ พึงรักษาพยาบาลจนกว่าเธอจะหาย ถ้าศิษย์อาพาธลง อุปัชฌายะอาจารย์พึงทำเช่นเดียวกัน ภิกษุใดไม่ทำ ภิกษุนั้นย่อมเป็นอาบัติ คือ ผ่าฝืนระเบียบ

ของเรา ถ้าอุปัชฌายะอาจารย์ไม่มี ให้ภิกษุร่วมผู้อุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันปฏิบัติ ถ้าไม่ทำย่อมเป็นอาบัติ อนึ่งถ้าภิกษุร่วมอุปัชฌายะอาจารย์เดียวกันไม่มี ให้เป็นหน้าที่ของสงฆ์ที่จะพึงรักษาพยาบาลเธอจนกว่าจะหาย อย่าได้ทอดทิ้งเธอไว้เดียวดาย"

ความรู้สึกในพระพุทธวจนะนี้เอง เป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายแม้จะมาจากวรรณะต่างกัน ตระกูลต่างกัน แต่เมื่อมาสู่ธรรมวินัยนี้แล้ว ก็มีความรู้สึกต่อกันฉันพี่น้อง ซึ่งมีพระบรมศาสดาเป็นบิดา มีธรรมวินัยเป็นมารดา มองกันด้วยสายตาที่แสดงไมตรีจิต มีภารดรภาพแผ่ปกคลุมอยู่ทั่วร่มเงาแห่งกาสาวพัสตร์ นอกจากจะมีต่อเพื่อนพรหมจารีแล้ว ภราดรภาพซึ่งเอิบอาบอยู่ในจิตใจของภิกษุทั้งหลาย ยังได้แผ่ไปถึงสามัญชนทั่วไปและดิรัจฉานอีกด้วย สมณะเป็นเพศสูง และมีน้ำใจน่ารักน่าเคารพยิ่งนัก ท่านพร้อมที่จะเข้าใจผู้อื่น แต่ดูเหมือนสามัญชนไม่ค่อยจะเข้าใจท่านเลย ความเผื่อแผ่และเมตตากรุณา ซึ่งได้สั่งสมอบรมมานั้นอยู่

ตัว แม้บางท่านจะประพฤติพรหมจรรย์อยู่มิได้ตลอดชีวิต จำเป็นต้องสึกออกมาดำรงชีพเยี่ยงคฤหัสถ์ทั้งหลาย ความเผื่อแผ่และเมตตากรุณา หวั่นใจต่อความทุกข์ของผู้อื่นก็หาได้คลายลงไม่ มีความรู้สึกเหมือนมนุษย์ทั้งโลกเป็นญาติของตนจึงคอยหาโอกาสที่จะช่วยเหลือผู้อื่นตามฐานะและจังหวะที่มาถึงเข้า จนบางครั้งทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิดคิดไปในทางร้าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีใจแคบ มองเห็นการทำความดีของผู้อื่นด้วยสายตาที่ไม่ไว้วางใจ คิดว่าเขาคงจะมีเจตนาไม่บริสุทธิ์อยู่เบื้องหลัง คนที่ทำความดีโดยมิได้หวังผลตอบแทน จะไม่มีอยู่ในโลกบ้างเชียวหรือ ? กระไรเราจะใจแคบจนไม่พยายามมองเจตนาดีของผู้อื่นบ้างเลย !

อีกครั้งหนึ่ง พระผัคคุณะอาพาธหนัก พระอานนท์ได้ทราบจึงกราบทูลพระผู้มีพระภาคเพื่อไปเยี่ยมไข้ พระพุทธองค์เสด็จไปเยี่ยม ตรัสถามถึงอาการป่วย พระผัคคุณะทูลว่า อาการป่วยหนักมาก มีทุกขเวทนากล้าแข็ง ลมเสียดแทงศีรษะเหมือนถูกเฉือนด้วยมีดโกนอันคมกริบ ปวด

ท้อง เหมือนบุรุษฆ่าโคเอามีดชำแหละโคที่คมมาชำแหละท้อง เจ็บปวดเร่าร้อนทั่วกายเหมือนถูกย่างบนหลุมถ่านเพลิง

พระผู้มีพระภาคเจ้า แสดงธรรมพรรณนาความทุกข์แห่งสังขาร อันมีผลสืบเนื่องมาจากกิเลศและกรรมของตน จนพระผัคคุณะได้สำเร็จเป็นโสดาบัน

ครั้งหนึ่ง พระคิริมานันทะอาพาธหนัก พระอานนท์ทราบเรื่องนี้แล้ว ทูลอาราธนาให้พระศาสดาเสด็จไปเยี่ยม เนื่องจากพระพุทธองค์ยังทรงมีภารกิจบางอย่างอยู่ จึงเสด็จไปมิได้ แต่ทรงให้พระอานนท์เรียนสัญญา 10 ประการแล้วไปสาธยายให้พระคิริมานันทะฟัง พระอานนท์ครั้นเรียนสัญญา 10 ประการอย่างแม่นยำแล้ว ก็ไปสู่สำนักของพระคิริมานันทะ สาธยายสัญญา 10 ประการให้ฟังโดยใจความดังนี้

"รูป คือก้อนทุกข์ก้อนหนึ่ง ซึ่งประกอบขึ้นจากธาตุทั้ง ๔ กล่าวคือ ดิน น้ำ ลม และไฟ เป็นไปโดย

จักร ๔ คือ ยืน เดิน นั่ง นอน อันรวมเรียกว่าอิริยาบถ มีทวาร ๙ คือ ตา ๒ หู ๒ จมูก ๒ ปาก ๑ ทวารหนัก ๑ ทวารเบา ๑ อันเป็นที่หลั่งไหลออกแห่งตัวปลวก คือสิ่งโสโครกต่างๆ ขี้ตาไหลออกจากตา ขี้หูไหลออกจากช่องหู ฯลฯ ทั่วสรรพางค์มีรูเล็กๆ เป็นที่หลั่งไหลออกแห่งสิ่งสกปรกอันหมักหมมอยู่ภายใน พระศาสดาจึงเปรียบรูปกายนี้เหมือนจอมปลวกบ้าง เหมือนหม้อดินบ้าง

เวทนาคือความเสวยอารมณ์ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง เฉยๆ บ้าง

สัญญา คือความทรงจำได้หมายรู้ซึ่ง รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพารมณ์ คือสิ่งซึ่งถูกต้องได้ด้วยกาย

สังขาร คือสภาพที่ปรุงแต่งจิตให้เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้าง เป็นกลางๆ บ้าง

วิญญาณ คือการรับอารมณ์อันผ่านมาทาง ตา หู จมูก ลิ้น และกาย

ทั้งหมดนี้รวมเรียกกันว่า ขันธ์ ๕ ล้วนมีสภาพเป็นทุกข์เพราะทนอยู่ไม่ได้ ไม่เที่ยงเพราะปรวนแปรอยู่เสมอ เป็นอนัตตาเพราะฝืนไม่ได้ ไม่เป็นไปตามปรารถนาว่า จงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าเป็นอย่างนั้นเลย ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ พระผู้มีพระภาครวมเรียกว่า อนิจจสัญญาและอนัตตสัญญา

เพื่อให้สัญญาทั้งสองประการได้การอุปถัมถ์ พระ-พุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาอสุภสัญญา คือความไม่งามแห่งกายนี้ โดยอาการว่า กายนี้ตั้งแต่ปลายผมลงไปตั้งแต่พื้นเท้าขึ้นมา เต็มไปด้วยของไม่สะอาดมีประการต่าง ๆ กล่าวคือ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ ผังพืด ไต ปอด ไส้ใหญ่ ไส้น้อย อาหารใหม่ อาหารเก่า ดี เสลด หนอง เลือด เหงื่อ น้ำมันข้น น้ำมันเหลว น้ำตา น้ำลาย น้ำไขข้อ น้ำมูตร

อาการหรือสิ่งดังกล่าวมานี้ ย่อมให้ทุกข์ให้โทษเมื่อมีอาการเปลี่ยนแปลง เป็นบ่อเกิดแห่งโรคนานาชนิด เช่น

โรคตา โรคหู โรคในจมูก โรคลำไส้ โรคไต โรคปอด โรคม้าม โรคตับ โรคเกี่ยวกับอุจจาระ ปัสสาวะ ฯลฯ การพิจารณาเห็นโทษแห่งสิ่งเหล่านี้ว่า เป็นรังของโรคนั้นแล เรียกว่า อาทีนวสัญญา

ร่างกายนี้เป็นที่นำมา คือเป็นสื่อแห่งความตรึกในเรื่องกามบ้าง เรื่องพยาบาทบ้าง เรื่องเบียดเบียนบ้าง วิตกทั้ง ๓ นี้ เมื่อจะตั้งลงก็ตั้งลงในกายนี้ การกำหนดใจประหารกามวิตกพยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก เรียกว่า ปหานสัญญา

เมื่อประหารได้แล้ว ความกำหนัดพอใจในสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัดพอใจก็คลายลง พอใจในการที่จะสำรอกราคะเสีย เรียกว่า วิราคสัญญา

การดับกิเลสทั้งมวล ให้ประสบความ สงบเยือกเย็นได้ เรียกว่า นิโรธ ความพอใจกำหนดใจในนิโรธนั้น เรียกว่า นิโรธสัญญา

ความรู้สึกว่า โลกนี้เป็นที่ตั้งที่เกิดแห่งความวุ่นวายนานาประการ หาความสงบสุขได้โดยยาก ไม่เพียงแต่ในโลกนี้เท่านั้น แม้โลกทั้งปวงก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดียวกัน ร้อนระอุอยู่ด้วยเพลิงภายในคือกิเลส แล้วไม่ปรารถนาโลกไหน ๆ เรียกว่า สัพพโลเก อนภิรตสัญญา

การกำหนดใจไม่ปรารถนาสังขารทั้งปวง ไม่ว่ามีใจครองหรือไม่มีใจครอง ไม่ยึดมั่นถือมั่น ปล่อยวางซึ่งสิ่งที่เคยยึดถือไว้ ย่อมประสบความ เบากาย เบาใจ เหมือนคนปลงภาระหนักลงเสีย การกำหนดใจดังนี้เรียก สัพพสังขาเรสุ อนิจจสัญญา

การกำหนดลมหายใจเข้าออก มีสติตั้งไว้ที่ลมหายใจ เมื่อหายใจออกยาวก็รู้ว่ายาว เมื่อหายใจออกสั้นก็รู้ว่าสั้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการบรรเทากามราคะ และความหลงใหล เรียกว่า "อานาปานสติ"

พระคิริมานันทะ ส่งกระแสจิตไปตามธรรมบรรยายของพระอานนท์ รู้สึกซาบซึ้งซึมทราบ **ปีติปราโมชเกิด**

ขึ้นเป็นปฏิกิริยาแห่งธัมโมชบัญญา สามารถข่มอาพาธหนักเสียได้ ท่านหายจากอาพาธนั้นด้วยฟังสัญญา ๑๐ ประการจากพระพุทธอนุชา

นอกจากบรรพชิตแล้ว ยังมีคฤหัสถ์อีกมากหลาย ซึ่งพระอานนท์ ได้ช่วยเหลือในยามเจ็บป่วย เป็นต้นว่า ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี และคฤหบดีนามว่า สิริวัฑฒะ ชาวเมืองราชคฤห์ และคฤหบดีนามว่า มานทินนะ ชาวเมืองราชคฤห์เช่นเดียวกัน

แน่นอนทีเดียว การอุปการะช่วยเหลือผู้อื่นคราวอาพาธนั้น ย่อมเป็นสิ่งประทับใจอยู่ตลอดกาลทั้งแก่ผู้รับและแก่ผู้ให้ โรคเป็นศัตรูของชีวิต การช่วยกำจัดโรคเท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของชีวิต ทำนองเดียวกับกิเลสเป็นศัตรูของจิตใจ การช่วยกำจัดกิเลสจึงเท่ากับช่วยกำจัดศัตรูของจิต พระบรมศาสดาและพระพุทธอนุชาอานนท์นั้น เป็นกัลยาณมิตรแห่งมวลชน เป็นที่พึ่งได้ทั้งกายและทางจิต จะหากัลยาณมิตรใดเล่าเสมอเหมือน หรือยิ่งกว่าท่านผู้ทรงคุณอันประเสริฐนี้

ปุพพูปการของพระพุทธอนุชา

ลำดับนั้น พระมหากรุณาซึ่งฝังอยู่ในพระกมลอันบริสุทธิ์มาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่พระองค์ทรงปรารถนาพุทธภูมิ เพื่อขนเวไนยสัตว์ให้ข้ามห้วงมหรรณพ คือความเกิด แก่ เจ็บ และตาย ได้เตือนพระหทัยให้หวนรำลึงถึงพระปฏิญญา ซึ่งพระองค์ทรงให้ไว้แก่โลก พระหทัยกรุณาได้ทูลพระองค์ว่า

" ธรรม อันไม่บริสุทธิ์ ที่คน มีมลทินคิดกันปรากฏอยู่ในแคว้นมคธนานมาแล้ว ขอพระองค์จงเปิด

ประตูเพื่อให้บุคคลเดินเข้าไปสู่แดนอมตะเถิด คนทั้งหลายต้องการฟังธรรม ซึ่งพระองค์ปราศจากมลทินได้ตรัสรู้แล้ว ขอพระองค์ผู้ไม่โศก มีปัญญาดี จงเสด็จขึ้นสู่ปราสาทซึ่งสำเร็จด้วยธรรม แล้วมองดูหมู่สัตว์ผู้ยังก้าวล่วงความโศกไม่ได้ ถูกชาติชราครอบงำคร่ำครวญอยู่ พระองค์เป็นประดุจผู้ยืนอยู่บนยอดเสา สามารถมองเห็นหมู่ชนได้โดยรอบ โปรดลุกขึ้นเถิดพระมหาวีระผู้ชนะสงครามภายในแล้ว พระองค์ผู้ประดุจนายกองเกวียนผู้สามารถนำสัตว์ให้ข้ามพ้นห้วงอันตราย พระองค์เป็นผู้ไม่มีหนี้ ขอจงเสด็จเที่ยวไปในโลกเถิด ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงแสดงธรรมเถิด ผู้รู้ตามจักมีเป็นแน่แท้"

พระผู้มีพระภาค ทรงตรวจดูสัตว์โลกด้วยทิพจักษุได้มองเห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในจักษุคือ กิเลสน้อยก็มีมากก็มี มีอินทรีย์แก่กล้าก็มี อินทรีย์อ่อนก็มี มีอาการดีบ้าง อาการชั่วบ้าง ให้รู้ได้โดยง่ายบ้าง ให้รู้ได้โดยยากบ้าง เหมือนดอกบัว ๔ เหล่าในสระน้ำ พระองค์จึงทรงปรารภกับพระองค์เอง ด้วยความกรุณาในหมู่สัตว์ว่า

"เราได้เปิดประตูอมตธรรมแล้ว ผู้อยากฟังจงเงี่ยโสตลงเถิด ทีแรกเราคิดว่าจะลำบากเปล่า จึงไม่คิดจะกล่าวธรรมที่ประณีตง่าย ๆ ๆ"

พญานาคนั้นเปรียบด้วยมนุษย์ทั้งหลาย ซึ่งโดยปรกติหลับอยู่ด้วยกิเลสนิทรา เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอุบัติขึ้น และปลุกให้ตื่น ก็ตื่นขึ้นชั่วระยะหนึ่ง และแล้วก็หลับต่อไป

สมัยหนึ่งพระอานนท์เข้าสู่ที่หลีกเร้น เพื่อหาความสงบโดยลำพังและตรึกตรองธรรม ท่านคิดว่ากลิ่นหอมแห่งไม้ที่เกิดจากแก่นก็ดี เกิดจากรากก็ดี เกิดจากดอกก็ดี ล้วนแต่หอมไปได้ตามลมเท่านั้น หาหอมทวนลมไม่ กลิ่นอะไรหนอที่สามารถ หอมฟุ้งไป ได้ตามลม และ ทวนลม เมื่อท่านไม่สามารถตัดสินตกลงใจได้ด้วยตนเอง จึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ทูลถึงข้อสงสัยนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

"อานนท์! กลิ่นดอกไม้กลิ่นจันทร์ไม่สามารถหอมหวนทวนลมได้ แต่กลิ่นแห่งเกียรติคุณความดีงามของ

สัตบุรุษนั้นแล สามารถจะหอมไปได้ทั้งตามลมและทวนลม คนดีย่อมมีเกียรติคุณฟุ้งขจรไปได้ทั่วทุกทิศ กลิ่นจันทร์แดง กลิ่นอุบล กลิ่นดอกมะลิ จัดว่าเป็นดอกไม้กลิ่นหอม แต่ยังสู้กลิ่นศีลไม่ได้ กลิ่นศีลยอมเยี่ยมกว่ากลิ่นทั้งมวล อานนท์! ศีลนี้มีความไม่ต้องเดือดร้อนใจเป็นผล เป็นอานิสงส์ อานนท์ เราเคยกล่าวกับพระภิกษุทั้งหลายได้ว่า ถ้าภิกษุหวังให้เป็นที่รักที่เคารพนับถือเป็นที่ยกย่องของเพื่อนพรหมจารี แล้วก็พึงเป็นผู้ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยศีลเถิด" ดังนี้

จริงทีเดียว ที่พึ่งอันประเสริฐของกุลบุตรในศาสนานี้ก็คือ ศีล ซึ่งใคร ๆ ไม่อาจกล่าวพรรณาอานิสงส์ให้หมดสิ้นได้ แม่น้ำใหญ่และน้ำใด ๆ ก็ตามไม่อาจชำระมลทินของสัตว์ในโลกนี้ แต่บุคคลสามารถชำระมลทินของสัตว์ในโลกนี้ แต่บุคคลสามารถชำระมลทินของตนได้ด้วยน้ำคือศีล อะไรเล่าจะสามารถระงับความเร่าร้อนภายในของสัตว์ในโลกนี้ ลมหรือ? ฝนหรือ? จันทร์แดงหรือ? แสงจันทร์อันยองใยหรือ? เปล่าเลย! สิ่งเหล่า

นั้นไม่สามารถให้ความเร่าร้อนภายในสงบลงได้ ศีลต่าง-หากเล่าสามารถช่วยให้บุคคลสงบเยือกเย็น กลิ่นอะไรเล่าจะหอมเสมอด้วยกลิ่นแห่งศีล ซึ่งสามารถฟุ้งไปได้ทั้งตามถนนและทวนลม บันไดที่จะก้าวไปสู่ประตูสวรรค์และเข้าไปสู่นครคือนิพพาน เสมอด้วยบันไดคือศีลเป็นไม่มี พระราชาผู้ประดับด้วย มุกดามณี ก็ยังไม่สง่างาม เหมือนนักพรต ผู้ประดับด้วยอารมณ์คือศีล ศีลนี้คอยกำจัดภัยคือการติเตียนตนเองออกเสีย แล้วก่อให้เกิดความเอิบอิ่มร่าเริง ประหารโทษต่าง ๆ เป็นต้น เค้าแห่งคุณความดีต่างชนิด

ภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ หมดมลทิน จะทรงบาตรจีวรก็ดูน่าเลื่อมใส การบรรพชาของภิกษุเช่นนั้นเป็นสิ่งมีผล ผู้มีศีลบริสุทธิ์ย่อมมีใจผ่องแผ้ว เพราะมอง ไม่เห็นโทษ แห่งการทุศีล เหมือนพระอาทิตย์กำจัดความมืด ฉะนั้น ภิกษุผู้สง่างาม อยู่ในป่าถือ คณะเพราะ ความสมบูรณ์ด้วยศีล เหมือนพระจันทร์สว่างอยู่กลางฟ้ามีรัศมีโชติช่วง เพียงแต่กลิ่นกรายของภิกษุผู้มีศีล ยังทำความปราโมชแก่ทวย

เทพทั้งหลาย จะกล่าวไยถึงกลิ่นแห่งศีลเล่า สักการะแม้น้อยแต่ทายกทำแล้วในท่านผู้มีศีล ย่อมอำนวยผลไพศาล เพราะฉะนั้น ท่านจึงเป็นเสมือนภาชนะสำหรับรองรับสักการะของทายก จิตของผู้มีศีลย่อมแล่นไปสู่นิพพานอันเยือกเย็นเต็มที่

มนุษย์ผู้หลงไหลอยู่ในโลกกิยารมณ์ ผงมต่อความบันเทิงสุข อันสืบเนื่อง มา จากความ มึนเมา ใน ทรัพย์สมบัติ ชาติตระกูล ความหรูหนา ฟุ่มเฟือย ยศศักดิ์และเกียรติ อันจอมปลอมในสังคม ที่อยู่อาศัยอันสวยงาม อาหารและเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ต้องใจ อำนาจและความอดทน ทั้งหมดนี้ทำให้บุคคลมีนัยน์ตาฝ้าฟาง มองไม่เห็นความงามแห่งพระสัทธรรม ความเมาในอำนาจเป็นแรงผลักดันที่มีพลังมากพอให้คนทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้มีอำนาจยิ่งขึ้น และยิ่งขึ้น พร้อม ๆ กันนั้นมันทำให้เขาลืมทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่แยแสต่อเสียงเรียกร้องของศีลธรรมหรือมโนธรรมใด ๆ มันค่อย ๆ ระบายจิตใจของเขาให้ดำมืดไปทีละน้อย ๆ จนเป็นสีหมึก ไม่อาจมองเห็นอะไร ๆ ได้อีกเลย

หัวใจที่เร่าร้อนอยู่แล้วของเขา ถูกเร่งเร้าให้เร่าร้อนมากขึ้นด้วยความทะยานอยากอันไม่มีขอบเขต ไม่ทราบว่าจะไปสิ้นสุดลงที่ตรงไหน วัตถุอันวิจิตรตระการตานั้นช่วยเป็นเชื้อให้ความทะยานอยากโหมแรง กลายเป็นว่ายิ่งมีมากยิ่งอยากใหญ่ แม้จะมีเสียงเตือนและเรียกร้องอยู่ตลอดเวลาว่า *ศีลธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนสังคมและคุ้มครองโลก แต่บุคคลผู้รับรู้และพยายามประคับประคองศีลธรรมมีน้อยเกินไป สังคมมนุษย์จึงวุ่นวายและกรอบเกรียมอย่างน่าวิตก*

ด้วยเหตุนี้ความพยายามต่าง ๆ ของมนุษย์เพื่อให้ได้มาซึ่งสันติสุข จึงไม่อาจบรรลุจุดประสงค์นั้นได้ มีแต่ความวุ่นวายมากขึ้น เหนื่อยมากขึ้น ผลที่ได้รับไม่คุ้มเหนื่อย ถ้าเปรียบความพยายามเพื่อบรรลุสันติสุขนั้นเหมือนการค้า ก็เป็นการค้าที่ขาดทุนอย่างมาก ทั้งนี้เพราะมนุษย์ได้เพิกเฉยต่อธรรม เหยียบย่ำทำลายธรรมแสวงหาเกียรติและความมั่งคั่ง โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมใด ๆ ทั้งสิ้น

ความทุกข์ยาก ลำบาก และความดิ้นรนต่าง ๆ ของเพื่อนมนุษย์ ซึ่งกระเสือกกระสนไปด้วยดวงใจที่ว้าเหว่ไร้ความหวัง รวมทั้งตัวอย่างชีวิตแห่งผู้ทุจริตคดโกงแล้วประสบภัยพิบัติในบั้นปลาย น่าจะเป็นบทเรียนที่ดียิ่งแด่บุคคลผู้มุ่งแต่ความสุขสำราญของตน ย่อมไม่อาจมองเห็นสิ่งเหล่านี้ได้

ก็พระอานนท์นี่เองเป็นผู้อำนวยความสุขความสะดวกแก่ภิกษุในพุทธธรรมานสมัย คือกาลเมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่มาจนกระทั่งบัดนี้ ในอันที่เกี่ยวกับเรื่องจีวร กล่าวคือเครื่องนุ่งห่มของสมณะ

เดิมทีเดียวพระตถาคตเจ้า ทรงอนุญาตให้ภิกษุสาวกมีผ้าได้เพียงสามผืนเท่านั้นคือ จีวร สบง และ สังฆาฏิผ้าสองชั้นสำหรับห่มหนาว อย่างละผืน ๆ จะมีมากกว่านี้ไม่ได้ ถ้าจะมีผืนใหม่ต้องสละผืนเก่าไปทำอย่างอื่น เช่นเป็นผ้าปูลาดเตียงหรือทำเพดาน ทั้งนี้เพื่อให้ภิกษุสาวกไม่สะสมจีวรไว้เกินจำเป็น และเป็นสัญญลักษณ์แห่งผู้มักน้อย สันโดษ อยู่อย่างเบาสบาย ประพฤติตนดุจสกุณา

มีบาตรและจีวรเป็นเสมือนปีกทั้งสอง อาจโผผินบินไปในเวลาตามต้องการ หรือเหมือนเนื้อในป่าเที่ยวไปได้ตามปรารถนา ไม่ถูกผูกมัดด้วยบ่วงคือบริขารและเครื่องกังวลใด ๆ

แต่พระผู้มีพระภาคทรงเป็นการณวสิกบุคคล ผู้กระทำทุก ๆ อย่างตามสมควรแก่เหตุผลและความจำเป็นจึงทรงผ่อนผันสิกขาบทบัญญัติอยู่เสมอ

คราวหนึ่ง พระอานนท์ได้จีวรพิเศษมาที่เรียกว่าอติเรกจีวร หมายถึงจีวรที่นอกเหนือจากผ้าสามผืนดังกล่าวแล้ว เนื่องจากท่านมีความเคารพเลื่อมใสและรักในพระสารีบุตรมาก จึงประสงค์จะถวายจีวรนั้นแก่ พระสารี-บุตร แต่เวลานั้นพระสารีบุตรไม่ได้อยู่ ณ ที่นั้นแต่จะเก็บไว้ได้อย่างไร เพราะมีพุทธบัญญัติห้ามเก็บอติเรกจีวรไว้ พระอานนท์จึงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลเรื่องนั้นให้ทรงทราบ

"อานนท์!" พระศาสดาตรัส "เวลานี้สารีบุตรอยู่ที่ไหน?"

"อยู่ที่เมืองสาเกต พระเจ้าข้า" พระอานนท์ทูล

"ประมาณกี่วันสารีบุตรจึงจะมาถึงนี่ ?"

"ประมาณ ๑๐ วัน พระเจ้าข้า"

"ถ้าอย่างนั้นเธอจงเก็บไว้เถิด รอคอยเสรีบุตร" พระศาสดาตรัส

และแล้วพระพุทธองค์รับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงผ่อนผันพุทธบัญญัติด้วยพุทธพจน์ว่า

"ภิกษุทั้งหลาย? เราอนุญาตให้ภิกษุเก็บอติเรกจีวรไว้ได้อย่างมากเพียง ๑๐ วัน ถ้าเกินกว่านั้น จีวรนั้นภิกษุต้องสละเสีย มิฉะนั้นเธอต้องอาบัติปาจิตตีย์ เพราะถ้าไม่สละของ ย่อมไม่สามารถปลดเปลื้องอาบัติได้"

พระเสรีบุตรมาทันตามกำหนดก่อนจะล่วง ๑๐ วัน เป็นอันว่าพระอานนท์ได้ถวายจีวรแก่พระอัครสาวกเบื้องขวาได้สมประสงค์

กระทั่งปัจจุบันพระสงฆ์สาวกของพระศาสดาก็ยังปฏิบัติตามพระวินัยบัญญัติเรื่องนี้อยู่ เมื่อท่านได้จีวรพิเศษมา ถ้าล่วง ๑๐ วันแล้ว ท่านก็สละให้ภิกษุอื่นไป หรือให้

สามเณรก็ได้ และต้องแสดงอาบัติด้วยที่เผลอเก็บจีวรพิเศษไว้เกิน ๑๐ วัน

มีวิธีการดังนี้ ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรนำจีวรนั้นออกมานั่งคุกเข่าประณมมือ ภิษุกอีกรูปหนึ่งซึ่งเป็นผู้รับก็นั่งในท่าเดียวกัน ภิกษุผู้เป็นเจ้าของจีวรวางจีวรไว้ระหว่างแขนพับ มือคงประณมอยู่แล้วกล่าวว่า

"จีวรผืนนี้ของข้าพเจ้าเก็บไว้เกิน ๑๐ วันจำเป็นต้องสละ ข้าพเจ้าขอสละจีวรผืนนี้แด่ท่าน" เสร็จแล้วตามมรรยาทภิกษุผู้รับก็จะถวายคืน โดยกล่าวว่า "จีวรผืนนี้เป็นของข้าพเจ้าแล้ว แต่ข้าพเจ้าขอถวายแก่ท่าน ท่านจะใช้สอยหรือจะให้ใคร หรือจะทำอย่างไรก็แล้วแต่ท่านจะเห็นสมควร" เสร็จแล้วมอบจีวรคืนแก่ภิกษุรูปที่เป็นเจ้าของเดิม

คราวนี้ถึงเวลาที่ภิกษุเจ้าของจีวรจะแสดงอาบัติท่านจะนั่งประณมมือคุกเข่าอยู่ท่าเดิม กล่าวว่า "ข้าพเจ้าต้องอาบัติเกี่ยวกับของที่ต้องสละ (นิสสัคคียะ) ข้าพเจ้าขอแสดงอาบัติเรื่องนี้ คือยอมรับสารภาพผิด"

ภิกษุอีกรูปหนึ่งจะถามว่า ท่านเห็นหรือ? ภิกษุผู้แสดงอาบัติตอบว่าเห็น ผู้รับการแสดงจะบอกว่า ถ้าอย่างนั้น

ท่านจงตั้งใจสำรวมระวังต่อไป ภิกษุผู้แสดงจะให้คำมั่นว่า จะตั้งใจสำรวมระวังต่อไป

แต่มีวิธีการที่จะเก็บจีวรไว้ได้ตลอดไป โดยไม่เป็นอาบัติและไม่ต้องเสียสละอยู่อีกวิธีหนึ่ง เรียกว่า วิกัปป์ภิกษุเมื่อได้จีวรพิเศษมาจำนวนเท่าใด ก็นำออกมาแสดงให้ภิกษุรูปหนึ่งรับทราบ และบอกว่าท่านยินดีเสียสละจีวรและผ้าเหล่านี้ให้ภิกษุอื่นได้ใช้ ตามทางวิชาการเรียกว่าวิกัปป์หมายความว่าทำให้เป็นของสองเจ้าของ มิใช่เป็นสิทธิ์ของท่านแต่ผู้เดียว ภิกษุรูปอื่นจะรับทราบและมอบให้เจ้าของเดิมเก็บไว้ใช้ได้ตลอดไป เป็นวิธีการที่งดงามมาก ไม่มีอะไรน่าตำหนิเลย

พระพุทธอนุชา ได้ทิ้งมรดกเรื่องนี้ไว้ให้ภิกษุทั้งหลายในกาลต่อมา ได้รับประโยชน์อย่างมหาศาลช่วยให้สะดวกสบายขึ้นมากทีเดียว ควรที่ปัจฉิมาชนจะพึงระลึกถึงบุพพการข้อนี้ของพระอานนท์มหาเถระ แม้คฤหัสถ์ก็ควรน้อมระลึกถึงพระคุณข้อนี้ของพระพุทธอนุชา ที่ท่านได้เปิดประ

ตูไว้สำหรับผู้มีศรัทธาได้ทำบุญด้วย จีวรตามปรารถนาตราบเท่าทุกวันนี้

การที่ พระตถาคต เจ้าทรง พระพุทธานุญาต เรื่อง นี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะพระมหากรุณา และอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะความดีของพระอานนท์ที่กระทำทุกอย่างเพื่อพระองค์ และเพื่อความอยู่ยั่งยืนแห่งพระศาสนา คุณธรรมของผู้น้อยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการโน้มน้าวจิตใจของผู้ใหญ่ให้โอนอ่อนผ่อนตาม สมแล้วที่มีคำกล่าวว่า

เอาชนะผู้สูงศักดิ์ด้วยความอ่อนน้อม
เอาชนะผู้ต่ำต้อยด้วยการสงเคราะห์เอื้อเฟื้อ
เอาชนะศัตรูด้วยการยุให้แตกสามัคคี
เอาชนะสตรีด้วยการหว่านล้อมด้วยคำหวานและตามใจ พร้อมด้วยคำมั่นสัญญาที่หนักแน่น

จริงที่เดียวความรักของสตรีมักจะเข้าทางหู ส่วนความรักของบุรุษมักจะเข้าทางตา ด้วยเหตุนี้สตรีที่รูปงามจึงได้เปรียบอยู่มาก ในด้านการเรียกร้องความสนใจจากบุรุษเพศ คำกล่าวที่ว่า

"นกโกกิลามีเสียงเป็นสำคัญ นารีมีรูปเป็นสำคัญ วิชาเป็นสิ่งสำคัญสำหรับบุรุษ"

"และนักพรตมีความอดทนเป็นสำคัญ" นั้นยังเป็นความจริงที่ค้านได้โดยยากอยู่

ด้วยการนี้กระมังสตรีทั้งหลาย จึงทุ่มเททั้งกำลังทรัพย์และกำลังกาย กำลังปัญญา เพื่อตบแต่งร่างกายให้สวยงามชวนมองอยู่เสมอ รวมทั้งประดิษฐ์คิดค้นแบบและสีของเสื้อผ้าแพรพรรณ สรีราภรณ์ต่างชนิด เธอจะรู้สึกเศร้าและหงอยเหงาเปล่าเปลี่ยวเหลือหลาย เมื่อประจักษ์ว่านัยน์ตาเธอมิได้หวานใบหน้าของเธอมิได้งามผุดผาด ทรวดทรงมิได้อรชร แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ว่า ชายที่ปองหมายเธอและเลี้ยงเธอเพราะเหตุที่เธอสวยนั้น เขาเลี้ยงเธอและปองหมายเธอเหมือนสัตว์เลี้ยงที่มีลักษณะต้องตาเขาเท่านั้น ความดีหรือคุณธรรมภายในต่างหากเล่าที่เป็นสิ่งเชิดชูคุณค่าของเธอให้สูงเด่น โสเภณีแม้จะมีความสวยสักปานใด ก็หามีใครตั้งใจเลี้ยงจริงไม่ *ความสวยเหมือน*

ดอกไม้ซึ่งย่อมมีวันเหี่ยวแห้งโรยรา แต่ความดีเป็นสิ่งไม่จืดรสแห่งความดีงาม เป็นรสที่ไม่รู้จักจืดจาง คอยผูกมัดรัดตรึงดวงจิตให้กระชับแน่นจนสุดที่จะถ่ายถอน จงแต่งเรือนกายแต่พอดูงาม แล้วเอาเวลาที่เหลือมาแต่งเรือนใจกันบ้างเถิด บ้านเรือนที่ดูแต่ภายนอกสะอาดสวยงามน่าอาศัย แต่เมื่อเปิดประตูเข้าไปดูภายใน มองเห็นแต่สิ่งโสโครกรุงรัง จะน่าพักผ่อนนอนหลับได้ไฉน ตรงกันข้ามแม้จะมองดูภายนอกไม่สะดุดตา แต่ภายในสะอาดเรียบร้อย ย่อมเป็นเรื่องที่น่าอยู่อาศัยกว่าฉันใด เรือนกายกับเรือนใจก็ฉันนั้น

บุรุษผู้ย่อมปล่อยให้ความรักเข้าทางตา ย่อมตาบอดและยังทำให้หูพลอยหนวกไปด้วย มองไม่เห็นเจตนาดีของเพื่อนสนิท ไม่ได้ยินเสียงของมิตรสหาย เมื่อเขาลืมตาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ก็มักจะมองเห็นเทพธิดาของเขาแปรรูปเป็นยักษินีไปเสียแล้ว

ส่วนสตรีที่ปล่อยให้ความรักเข้าทางหู หูของเธอก็หนวกไปก่อนสำหรับญาติและมิตรผู้หวังดี เธอได้ยินแต่

เสียงพร่ำรำพันสัญญารักต่าง ๆ แห่งชายที่ตนหลงเท่านั้น ตาของเธอก็พลอยพร่าฟางไปด้วย **เธอหารู้ไม่ว่าผู้ที่มีความสุจริตใจน้อย มักจะมั่งคั่งร่ำรวยและมากไปด้วยคำหวานแต่ผู้ที่พูดพอประมาณให้คำมั่นสัญญา แต่พอพึงนั้นต่างหากที่มีความสุจริตใจอยู่จริงๆ ธาตุคนเป็นธาตุที่แยกได้ยากวินิจฉัยได้ยากกว่าธาตุใด ๆ ในโลกนี้มีคนอยู่เป็นจำนวนมากอยากจะเรียนรู้เรื่องชีวิตให้จบ แต่เขาเหล่านั้นมักจะจบชีวิตไปก่อนเสมอ** ชีวิตเป็นเรื่องยากและสับสน พระพุทธองค์จึงตรัสว่า "ชีวิตเป็นของยาก" ผู้สามารถสางความยุ่งแห่งชีวิตให้เข้าระเบียบมีอยู่จำนวนน้อย กล่าวโดยเฉพาะชีวิตของมนุษย์ยิ่งยุ่งยากสับสนขึ้นทุกที มนุษย์ยอมเป็นทาสของสังคมจนแทบจะกระดิกกระเดียตัวมิได้เสียแล้ว เมื่อยอมเป็นทาสของสังคมและสังคมนั้น มีแต่ความฟุ้งเฟ้อหรูหราความหรูหราเหล่านั้นย่อมได้มาด้วยเงิน เขาจึงต้องยอมเป็นทาสของเงินตราอีกด้วย **เงินตรานั้นโดยธรรมดาเป็นเหมือนทาสที่หยิ่ง**

ซื่อและโง่ แล้วแต่จะใช้ให้ทำอะไรมันทำทั้งนั้น ใช้ให้ทำดีก็ทำ ใช้ให้ทำชั่วก็ทำ จ้างไปฆ่าคนก็ไปโดยไม่มีการคัดค้านโต้แย้งใด ๆ เลย เมื่อเงินตรามันเป็นทาสที่ทั้งซื่อและโง่อยู่อย่างนี้ ใครยอมให้ทาสคนนั้นมาเป็นนายยอมอยู่ใต้อำนาจของมัน เขาจะโง่สักเพียงใด

พระตถาคตเจ้าเคยตรัสเรียกมันว่า "อสรพิษ"

ท้องฟ้าเริ่มสาง แสงสีขาวสาดทาบเป็นแนวยาวทางบูรพทิศ อากาศแรกรุ่งอรุณเย็นฉ่ำ พระพายรำเพยแผ่วหอบเอากลิ่นบุปผชาติ ในเชตวนาราม ไปตามกระแสระรวยรื่น เสียงไก่ป่าขันอยู่เจื้อยแจ้วเคล้ามาตามสายลมวิเวกวังเวง น้ำค้างถูกสลัดลงจากใบไม้เมื่อพระพายพัดผ่านกระทบกับใบไม้เหลือง ซึ่งหล่นร่วงลงแล้วดังเปาะแปะ ๆ เชตวนารามเวลานี้ตื่นตัวแล้วอย่างสงบ ประหนึ่งบุรุษผู้มีกำลังตื่นแล้วจากนิทรารมณ์ แต่ยังนอนไม่ไหวกาย

พระมหา สมณะ เอกอัคร บุรุษ รัตน์ อุดม ด้วย บุญญาธิการ และมหากรุณาต่อสัตว์ ประทับหลับพระเนตรนิ่ง

ส่งข่าย คือพระญาณให้แผ่ไปทั่วจักรวาลโลกธาตุตรวจดูอุปนิสัยแห่งเวไนยสัตว์อันพระองค์พอจะโปรดได้ เช้าวันนั้นชาวนาผู้น่าสงสารได้เข้ามาสู่พระญาณของพระองค์

พออรุณเบิกฟ้า พระศาสดามีพระพุทธอนุชาอานนท์เป็นปัจฉาสมณะตามเสด็จ ออกจากเชตวนารามด้วยพุทธลีลาอันประเสริฐ บ่ายพระพักตร์สู่บริเวณนาของบุรุษผู้น่าสงสารนั้น

อีกมุมหนึ่ง กสิกรผู้ยากไร้ตื่นขึ้นแต่เช้าตรู่บริโภคอาหาร ซึ่งมีเพียงผักดอง และข้าวแดงพอประทังหิวแล้วนำโคคู่ออกจากคอก แบกไถถือหม้อน้ำออกมาจากบ้านสู่บริเวณนาเช่นเดียวกัน

พระตถาคตเจ้าหยุดยืน ณ บริเวณใกล้ ๆ ที่เขากำลังไถนาอยู่นั้น เขาเห็นพระศาสดาแล้วพักการไถไว้มาถวายบังคม พระศาสดามิได้ตรัสอะไรกับเขาเลย กลับเหลียวพระพักตร์ไปอีกด้านหนึ่ง ทอดทัศนาการตรงดิ่งไปยังจุดๆ หนึ่ง แล้วตรัสกับพระอานนท์ว่า

"อานนท์! เธอจงดูเถิด นั่นอสรพิษ เธอเห็นไหม?"

"เห็นพระเจ้าข้า" พระอานนท์ทูล

เพียงเท่านั้นแล้วพระพุทธเจ้าก็เสด็จต่อไป

ชาวนาได้ยินพระพุทธดำรัสตรัสกับพระ อานนท์ แล้วคิดว่า เราเดินไปมาอยู่บริเวณนี้เสมอ ถ้าอสรพิษมีอยู่มันอาจจะทำอันตรายแก่เรา อย่าปล่อยไว้เลย ฆ่ามันเสียเถิด คิดแล้วเขาก็นำปฏักไปเพื่อตีงู แต่กลับมองเห็นถุงเงินเป็นจำนวนมากวางกองรวมกันอยู่ เขาดีใจเหลือเกิน ยกมือขึ้นเหนือเศียรน้อมมนัสการพระพุทธองค์ที่โปรดประทานขุมทรัพย์ให้ "นี่หรืออสรพิษ" เขาคิดอยู่ในใจ "พระพุทธ-องค์ตรัสเป็นปริศนาแบบสมณะ" เท่านั้นเอง ที่แท้พระองค์คงตั้งพระทัยเสด็จมาโปรดเรา" แล้วเขาก็นำถุงเงินนั้นไปเอาฝุ่นกลบไว้แล้วไถนาต่อไปด้วยดวงใจเบิกบาน

พระศากยมุนี เมื่อคล้อยไปหน่อยหนึ่ง แล้วจึงผินพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

"อานนท์! เราเรียกถุงเงินนั้นว่าอสรพิษวันนี้เอง มันจะกัดบุรุษผู้นั้นให้มีอาการสาหัสปางตาย ถ้าไม่ได้เราเป็นที่พึ่งเป็นพยาน เขาจะต้องตายเป็นแน่แท้" ตรัสอย่างนี้แล้วไม่ยอมตรัสอะไรต่อไปอีก

ความอัศจรรย์แห่งธรรมวินัย

ปัจฉิมยามแห่งราตรี ฝนซึ่งตกหนักมาแต่ปฐม-ยาม ได้เริ่มสร่างซาลงบ้างแล้ว หวยนาครกำลังล่วงเข้าสู่นิทรารมณ์อันสนิท ใครจะนึกบ้างว่าในยามนี้มีมนุษย์กลุ่มหนึ่ง กำลังทำความพยายามเข้าไปสู่พระนคร เพื่อทรัพย์สมบัติซึ่งตนมิได้ลงแรงหามาเลย ถูกแล้ว! เขามีอาชีพเป็นโจร ประตูเมืองปิดสนิท มียามรักษาการณ์แข็งแรง เข้าประชุมปรึกษากันตั้งแต่ปฐมยามว่า จะหาทางเข้าพระนครได้โดย

วิธีใด ในที่สุดเมื่อใกล้ปัจฉิมยามเข้ามา เขาจึงตกลงกันว่าจะต้องเข้าไปทางท่อระบายน้ำ คืนนั้นพวกเขามิได้นอนเลย

จริงทีเดียว! บุคคลผู้หลับน้อยตื่นนาน หรือบางทีมิได้หลับเลยในราตรีนั้นมีอยู่ ๕ จำพวก คือ

๑. หญิงผู้ปฏิพัทธ์ชาย หวังให้เขาชม

๒. ชายผู้ปฏิพัทธ์หญิง รำพึงถึงเธอด้วยดวงจิตที่จดจ่อ

๓. โจรมุ่งหมายทรัพย์ของผู้อื่น หาทางจะขโมยหรือปล้น

๔. พระราชากังวลด้วยพระราชภารกิจ

๕. สมณะผู้ทำความเพียรเพื่อละกิเลส

หญิงชายปฏิพัทธ์ชู้ หวังชม เชยนา
โจรมุ่งหมายทรัพย์สม บดิปล้น
ราชันกิจกังวล มากอยู่
พระอยากละกิเลศพ้น หลับน้อยตื่นนาน

บุคคล ๓ ประเภทหลัง คือโจร พระราชา และสมณะนั้น แม้จะหลับน้อย แต่เมื่อถึงเวลาที่จะหลับ คือ

สิ้นภาระหน้าที่แล้ว ก็สามารถหลับได้อย่างง่ายดายและสงบ แต่สองประเภทแรกสิ เมื่อยังไม่หลับก็ยากที่จะข่มตาให้หลับลงได้ เมื่อหลับก็หลับได้ไม่สนิท คอยพลิกฟื้นตื่นผวาอยู่ร่ำไป เต็มไปด้วยความกระสับกระส่ายกระวนกระวายรุ่มร้อน ภาพแห่งคนรักคอยแต่ฉายเข้ามาในความรู้สึกตลอดเวลา ความรักเป็นความร้ายที่เที่ยวทรมานคนทั้งโลกให้บอบช้ำตรอมตรม

โจรพวกนั้นเข้าไปในท่อน้ำ สำเร็จสมประสงค์แล้ว ทำลายอุโมงค์ในตระกูลที่มั่งคั่งตระกูลหนึ่ง ได้แก้วแหวนเงินทองไปเป็นจำนวนมาก พร้อมทั้งถุงเงินด้วย ก็นำไปแบ่งกัน ณ ที่แห่งหนึ่ง แต่บังเอิญเขาได้ลืมถุงเงินไว้ เพราะมีของอื่นมากหลายจนนำไปแทบจะไม่หมด

เมื่อเจ้าของทรัพย์ตื่นขึ้นทราบเหตุในตอนเช้า จึงออกติดตาม และมาพบร่องรอยตรงที่โจรแบ่งของกัน แล้วตามรอยของชาวนาคนนั้นไป พอดีรอยเท้าไปหยุดลงที่กองฝุ่น เขาลองเขี่ยดูก็ปรากฏถุงเงินมากหลาย จึงแน่ใจว่าชาวนาซึ่งกำลังไถนาอยู่นั้นเป็นโจร ช่วยกันตีเสียจนบอบ

ช้ำ แล้วนำตัวไปถวายพระเจ้าปเสนทิโกศล พระราชาทรงทราบเรื่องราว แล้วรับสั่งให้ประหารชีวิต ราชบุรุษเฆี่ยนเขาด้วยหวายครั้งละหลาย ๆ เส้น แล้วนำไปสู่ตะแลงแกง

ในขณะที่กำลังถูกนำไปสู่ที่ฆ่านั้นเอง เขาพร่ำอยู่เรื่องเดียว คือข้อความที่พระศาสดาตรัสกับพระอานนท์ "ดูก่อนอานนท์ ! เธอเห็นอสรพิษไหม ?" "เห็นพระเจ้าข้า" เมื่อถูกเฆี่ยนด้วยหวายเขาก็พูดคำนี้ "ดูก่อนอานนท์ ! เธอเห็นอสรพิษไหม ?" "เห็นพระเจ้าข้า" จนราชบุรุษประหลาดใจ จึงถามข้อความนั้น เขาบอกว่าถ้านำเขาไปเฝ้าพระราชาเขาจึงจะบอก ราชบุรุษนำตัวไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสว่า

"ดูก่อนกสกะ ! เพราะเหตุไรเธอจึงกล่าวถึงพระดำรัสแห่งพระศาสดาและพระพุทธอนุชาอานนท์ ?"

"เทวะ !" เขาทูล "ข้าพระองค์มิได้เป็นโจร แต่ข้าพระองค์เป็นคนทำนาหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต" แล้วเขาก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้พระราชาทราบ

จอมเสนาแห่งแคว้นโกศลสดับคำนั้นแล้ว ทรงดำริว่า ชายผู้นี้อ้างเอกอัครบุรุษรัตน์ คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพยาน การลงโทษบุรุษเห็นปานนี้โดยมิได้สอบสวนให้แน่นอน อาจเป็นเหตุให้เราต้องเสียใจไปตลอดชีวิต ทรงดำริอย่างนี้แล้วจึงรับสั่งให้คุมบุรุษผู้นั้นไว้ก่อน

เย็นวันนั้นพระองค์เสด็จไปเฝ้าพระศาสดา และให้นำชาวนานั้นไปด้วย เมื่อถวายบังคมแล้วจึงทูลถามว่า

"พระองค์ผู้เจริญ! เช้าวันนี้พระองค์และพระคุณเจ้าอานนท์เสด็จไปที่นาของชายผู้นี้หรือ ?"

"อย่างนั้นมหาบพิตร" พระศาสดาทรงตอบ

"พระองค์ได้ทรงเห็นอะไรบ้างพระเจ้าข้า" พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลถาม

"เห็นถุงเงิน มหาบพิตร"

แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงเล่าเรื่องทั้งหมด ตรงกับชาวนาเล่า พระเจ้าปเสนทิโกศลทราบเรื่องนี้ ทรงสลดสังเวชพระทัย กราบทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเป็นที่พึ่งของโลก! ข้าพระองค์รู้สึกเสียใจและไม่สบายใจมาก ที่สั่งลงโทษบุรุษผู้นี้โดยที่เขาไม่มีความผิดเลย ถ้าเขาถูกประหารชีวิต และข้าพระองค์มาทราบภายหลังว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ข้าพระองค์จะต้องเสียใจไปตลอดชีวิต พระองค์ไม่เพียงแต่เป็นที่พึ่งของบุรุษผู้นี้เท่านั้น แต่ทรงอนุเคราะห์ข้าพระองค์ให้พ้นจากบาปอีกด้วย ข้าแต่พระจอมมุนี พระองค์ช่างอุบัติขึ้นเพื่อประโยชน์สุขของโลกโดยแท้" ตรัสอย่างนี้พระเจ้าปเสนทิโกศลก็ซบพระเศียรลงแทบพระยุคลบาทของพระศาสดา ทรงจุมพิตพระบาทของพระพุทธองค์ด้วยความเลื่อมใสอย่างสูง ซึ่งพระองค์มักทรงกระทำเสมอเมื่อไปเฝ้าพระศาสดา

พระตถาคตเจ้าทรงปลอบให้พระราชาเบาพระทัยด้วยพระพุทธดำรัสเป็นอเนกปริยาย ตอนสุดท้ายตรัสว่า

"มหาบพิตร! คฤหัสถ์ผู้ยังบริโภคกามเกียจคร้าน ๑ พระราชาทรงประกอบกรณียกิจโดยมิได้พิจารณาโดยรอบคอบถี่ถ้วนเสียก่อน ๑ บรรพชิตไม่

สำรวม ๑ ผู้อ้างตนว่าเป็นบัณฑิตแต่มักโกรธ ๑ สี่จำพวกนี้ไม่ดีเลย

"มหาบพิตร! กรรมอันใดที่ทำไปแล้วต้องเดือดร้อนใจภายหลัง ต้องมีหน้าชุ่มด้วยน้ำตา เสวยผลแห่งกรรมนั้น ตถาคตกล่าวว่ากรรมนั้นไม่ดีควรเว้นเสีย

"มหาบพิตร นานมาแล้วมีพระราชาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "ปิงคละ" ทวยนาครถวายสร้อยพระนามให้ว่า 'อกัณหเนตร–ผู้มีพระเนตรไม่ดำ' หมายความว่าทรงดุร้าย และประกอบราชกิจโดยมิได้ทรงพิจารณาสั่งฆ่าประหารคนโดยมิได้พิจารณาให้รอบคอบ จนเป็นที่เกลียดชังของคนทั้งหลาย เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ ชาวนาครต่างชื่นชมโสมนัสเล่นมหรสพเจ็ดวันเจ็ดคืน ยกธงทิวตามประทีปโคมไฟหลากสี มีการเล่นเต้นรำอย่างเบิกบานใจ ในท่ามกลางความบันเทิงนั้นเอง คนเฝ้าประตูคนหนึ่งไปยืนเกาะบานประตูร้องไห้อยู่ เมื่อถูกคนทั้งหลายซักถามถึงสาเหตุที่ร้องไห้ เขาตอบว่า เขาร้องไห้เพราะพระราชา

อกัณหเนตรสิ้นพระชนม์นั่นเอง เขากลัว–กลัวว่าพระองค์เสด็จไปสู่ยมโลกแล้ว จะไปทำทารุณกรรมต่าง ๆ จนยมบาลเอาไว้ไม่ไหว แล้วจะส่งกลับขึ้นมาก่อกวนความสงบสุขในโลกนี้อีก เขาคิดไปอย่างนี้แล้วจึงร้องไห้ หาได้ร้องไห้เพราะความเสียใจหรือจงรักภักดีไม่

"มหาบพิตร ! เมตตากรุณาเป็นพรอันประเสริฐในตัวมนุษย์"

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงบันเทิงด้วยพระธรรมเทศนาของพระศาสดาเป็นที่ยิ่ง ทรงสนทนาต่อไปอีกครู่หนึ่งแล้วถวายบังคมลากลับ ส่วนชายชาวนาผู้นั้นส่งกระแสจิตไปตามพระดำรัสของพระศาสดา สามารถถอนสังโยชน์เบื้องต่ำ ๓ ประการได้ สำเร็จโสดาปัตติผล เป็นอริยบุคคลชั้นโสดาบัน ด้วยประการฉะนี้

แม้จะทรงมีพระทัยกรุณาประดุจห้วงมหรรณพก็ตาม แต่พระบรมศาสดาทรงรังเกียจอย่างยิ่ง ซึ่งบุคคลผู้ไม่บริสุทธิ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสาวกที่ทรงเพศเป็นภิกษุมีเรื่องสาธกดังนี้ –

วันหนึ่งเป็นวันอุโบสถ พอพระอาทิตย์ตกดิน พระสงฆ์ทั้งมวลก็ประชุมพร้อมกัน ณ อุโบสถาคาร เพื่อฟังพระโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงแสดงเองทุกกึ่งเดือน พระมหาสมณเจ้าเสด็จสู่โรงอุโบสถ แต่ประทับเฉยอยู่ หาแสดงพระโอวาทปาฏิโมกข์ไม่ เมื่อปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว พระอานนท์พุทธอนุชา จึงนั่งคุกเข่าประณมมือถวายบังคมแล้วกราบทูลว่า

"พระองค์ผู้เจริญ! บัดนี้ปฐมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว ภิกษุทั้งหลายคอยนานแล้ว ขอพระองค์โปรดทรงแสดงปาฏิโมกข์เถิด"

แต่พระพุทธองค์ก็ยังทรงเฉยอยู่ เมื่อมัชฌิมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว พระอานนท์ก็ทูลอีก แต่ก็คงประทับเฉยไม่ยอมทรงแสดงพระโอวาทปาฏิโมกข์ เมื่อย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระอานนท์จึงทูลว่า

"พระองค์ผู้เจริญ! บัดนี้ปฐมยาม และมัชฌิมยามแห่งราตรีล่วงไปแล้ว กาลเวลาย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม ภิกษุทั้งหลาย

คอยนานแล้ว ขอพระองค์อาศัยความอนุเคราะห์แสดงโอวาทปาฏิโมกข์เถิด”

พระมหามุนีจึงตรัสว่า “ดูก่อนอานนท์ ! ในชุมนุมนี้ภิกษุผู้ไม่บริสุทธิ์มีอยู่ อานนท์ ! มิใช่ฐานะที่ตถาคตจะแสดงปาฏิโมกข์ในท่ามกลางบริษัทอันไม่บริสุทธิ์” ตรัสอย่างนี้แล้วก็ประทับเฉยต่อไป

พระมหาโมคคัลลานะ อัครสาวกเบื้องซ้าย นั่งเข้าฌานตรวจดูว่าภิกษุรูปใดเป็นผู้ไม่ บริสุทธิ์ อันเป็นที่รังเกียจของพระศาสดา เมื่อได้เห็นแล้ว จึงกล่าวขึ้นท่ามกลางสงฆ์ว่า “ดูก่อนภิกษุ ! ท่านออกไปเสียเถิด พระศาสดาท่านเห็นแล้ว” แม้พระมหาเถระจะกล่าวอย่างนี้ถึง ๓ ครั้ง ภิกษุรูปนั้นก็ไม่ยอมออกไปจากชุมนุมสงฆ์ พระมหาโมคคัลลานะจึงลุกขึ้นแล้วดึงแขนภิกษุรูปนั้นออกไป เมื่อภิกษุรูปนั้นออกไปแล้ว พระอานนท์จึงทูลให้แสดงปาฏิโมกข์อีก พระศาสดาตรัสว่า

“อัศจรรย์จริง โมคคัลลานะ หนักหนาจริง โมคคัลลานะ เรื่องไม่เคยมีได้มีขึ้นแล้ว โมฆบุรุษผู้นั้นถึง

กับต้องกระชากออกไปจากหมู่สงฆ์ เธอช่างไม่มีหิริโอต-ตัปปะสำรวจตนเองเสียเลย ภิกษุทั้งหลาย เป็นอฐานะเป็นไปไม่ได้ที่ตถาคตจะพึงทำอุโบสถแสดงปาฏิโมกข์ ท่ามกลางชุมนุมสงฆ์ที่ไม่บริสุทธิ์ แม้จะมีเพียงรูปเดียวก็ตาม ภิกษุทั้งหลาย โมฆบุรุษผู้นั้นทำให้เราลำบากใจ ภิกษุทั้งหลายเราขอประกาศให้เธอทั้งหลายทราบว่า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป เราตถาคตจะไม่ทำอุโบสถแสดงปาฏิโมกข์อีก ขอให้ภิกษุทั้งหลายทำกันเอง”

แล้ว พระพุทธ องค์ ก็ ทรง แสดง ความ อัศจรรย์ แห่งธรรมวินัย ๘ ประการ เปรียบด้วยความอัศจรรย์แห่งมหา-สมุทรดังนี้ —

“ภิกษุทั้งหลาย ! มหาสมุทรย่อมลึกลงตามลำดับลาดลงตามลำดับ ไม่โกรกชันเหมือนภูเขาขาด ฉันใดธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีการศึกษาตามลำดับการปฏิบัติตามลำดับ การบรรลุตามลำดับลุ่มลึกลงตามลำดับ ๆ

“ภิกษุทั้งหลาย ! มหาสมุทรแม้จะมีน้ำมากอย่างไรก็ไม่ล้นฝั่งคงรักษาระดับไว้ได้ ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น

ภิกษุสาวกของเราย่อมไม่ล่วงละเมิดสิขาบทที่เราบัญญัติไว้ แม้จะต้องลำบากถึงเสียชีวิตก็ตาม

"ภิกษุทั้งหลาย! มหาสมุทรย่อมซัดสาดซากศพที่ตกลงไปขึ้นฝั่งเสีย ไม่ยอมให้ลอยอยู่นานฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น สงฆ์ย่อมไม่อยู่ร่วมด้วยภิกษุผู้ทุศีล มีใจบาปมีความประพฤติไม่สะอาดน่ารังเกียจ มีการกระทำที่ต้องปกปิด ไม่ใช่สมณะ ปฏิญาณตนว่าเป็นสมณะ ไม่ใช่พรหม-จารี เป็นคนเน่าใน รุงรังสางได้ยากเหมือนกองหยากเยื่อ สงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว ย่อมขับภิกษุนั้นออกเสียจากหมู่ภิกษุเช่นนั้น แม้จะนั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากภิกษุเช่นกัน

"ภิกษุทั้งหลาย ! แม่น้ำสายต่าง ๆ ย่อมหลั่งไหลลงสู่มหาสมุทร และเมื่อไปรวมกับน้ำในมหาสมุทรแล้ว ย่อมละชื่อเดิมของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่ามหาสมุทรเหมือนกันหมดฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น กุลบุตรผู้มีศรัทธาปรารถนาจะบวช ออกจากตระกูลต่าง ๆ วรรณะต่าง ๆ เช่น

วรรณะพราหมณ์บ้าง กษัตริย์บ้าง ไวศยะบ้าง ศูทรบ้าง คนเทหยากเยื่อบ้าง จัณฑาลบ้าง แต่เมื่อมาบวชในธรรมวินัยนี้แล้ว ละวรรณะ สกุล และโคตรของตนเสีย ถึงซึ่งการนับว่าสมณศากยบุตรเหมือนกันหมด

"ภิกษุทั้งหลาย ความพร่องหรือความเต็มเอ่อย่อมไม่ปรากฏแก่มหาสมุทร แม้พระอาทิตย์จะแผดเผาสักเท่าใด น้ำในมหาสมุทรก็หาเหือดแห้งไปไม่ แม้แม่น้ำสายต่าง ๆ และฝนจะหลั่งลงสู่มหาสมุทรสักเท่าใด มหาสมุทรก็ไม่เต็ม ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น แม้จะมีภิกษุเป็นอันมากนิพพานไปด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ แต่นิพพานธาตุก็คงอยู่อย่างนั้นไม่พร่องไม่เต็มเลย แม้จะมีผู้เข้าถึงนิพพานอีกสักเท่าใด นิพพานก็คงมีให้ผู้นั้นอยู่เสมอไม่ขาดแคลนหรือคับแคบ

"ภิกษุทั้งหลาย ! มหาสมุทร มีภูตคือสัตว์น้ำเป็นอันมาก มีอวัยวะใหญ่และยาวเช่นปลาติมิ ปลาติมิงคละ ปลาวาฬเป็นต้น ฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีภูต คือ

พระอริยบุคคลเป็นจำนวนมาก มีพระโสดาบันบ้าง พระสกิทาคามีบ้าง พระอนาคามีบ้าง พระอรหันต์บ้าง จำนวนมากหลายเหลือนับ

"ภิกษุทั้งหลาย มหาสมุทรมีนานารัตนะ เช่น มุกดามณีไพฑูรย์เป็นต้น ฉันใด ในธรรมวินัยก็ฉันนั้น มีนานาธัมรัตนะเช่นสติปัฏฐาน ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น

"ภิกษุทั้งหลาย ! น้ำในมหาสมุทรย่อมมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉันใด ธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น มีรสเดียว คือวิมุติรส หมายถึงความหลุดพ้นจากกิเลส เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญแห่งพรหมจรรย์ที่เราประกาศแล้ว"

เพราะเหตุที่ธรรมวินัยหรือพรหมจรรย์ของพระองค์สมบูรณ์ด้วยนานาคุณลักษณะ และสามารถช่วยแก้ทุกข์แก่ผู้มีทุกข์ได้นี่เอง พระองค์จึงเรียกพรหมจรรย์ว่า เป็นกัลยาณมิตร และเรียกกัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ เพราะกัลยาณมิตรที่แท้จริงของคนคือธรรม และบาปมิตรที่แท้จริงของคนก็คืออธรรมหรือความชั่วทุจริต

จะมีศัตรูใดแรงร้ายเท่าพยาธิคือโรค
จะมีแรงใดเสมอด้วยแรงกรรม
จะมีมิตรใดเสมอด้วยมิตรคือธรรม

พระอานนท์เคยคิดว่า กัลยาณมิตรนั้นน่าจะเป็นครึ่งหนึ่งของพรหมจรรย์ แต่พระศาสดาตรัสว่า อย่าคิดอย่างนั้นเลยอานนท์ กัลยาณมิตรเป็นพรหมจรรย์ทั้งหมดทีเดียว เพราะผู้ได้อาศัยกัลยาณมิตรอย่างเราแล้ว ย่อมหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งมวล

พระอานนท์พุทธอนุชา ได้รับการยกย่องจากพระศาสดามากหลาย เป็นที่รู้จักกันว่าท่านเลิศใน ๕ สถานด้วยกัน คือ

๑. เป็นพหูสูตร สามารถทรงจำพระพุทธพจน์ไว้ได้มาก

๒. แสดงธรรมได้ไพเราะ คนฟังไม่อิ่มไม่เบื่อ

๓. มีสติรอบคอบ รู้สิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ

๔. มีความเพียรพยายามดี

๕. อุปัฏฐากบำรุงพระศาสดาดียิ่ง ไม่มีข้อบกพร่อง

เมื่อมีโอกาส ท่านมักจะสนทนาธรรมกับพระสารีบุตรเสมอ ในคัมภีร์อังคุตรนิกาย มีเรื่องที่พระอานนท์สนทนากับพระสารีบุตรหลายเรื่อง เช่นเรื่องเกี่ยวกับนิพพานและสมาธิ ภิกษุผู้ฉลาดและภิกษุผู้ไม่ฉลาด

จากการสนทนากันบ่อย ๆ นี้ พระสารีบุตรได้ประจักษ์ชัดว่า พระอานนท์เป็นผู้ควรแก่การยกย่อง และได้ยกย่องเชิดชูพระอานนท์ว่า มีคุณธรรม ๖ ประการ คือ

๑. เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก

๒. เป็นผู้แสดงธรรมตามที่ได้ยินได้ฟัง โดยพิศดาร

๓. เป็นผู้สาธยายธรรมโดยพิศดาร

๔. เป็นผู้ชอบตรึกตรองแพ่งพิจารณาธรรม

๕. เป็นผู้ยินดีอยู่ใกล้กับพระเถระ ที่เป็นพหุสูตทรงธรรมทรงวินัย

๖. ท่านพยายามเข้าหาท่านที่เป็นพหุสูต ทรงธรรมทรงวินัยเพื่อเรียนถามข้อที่ควรถามในโอกาสอันสมควร

ปัจฉิมทัศนา ณ เวสาลี

พระอานนท์พุทธอนุชา ได้ติดตามพระศาสดาอยู่เป็นเวลานาน กระทำกิจทุกอย่างเพื่อพระพุทธองค์ โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยากลำบากใด ๆ ท่าน มี จิต ใจ อ่อน โยน บริสุทธิ์ สะอาด ในพระ ศาสดา ประดุจมารดาผู้ประเสริฐพึงมีต่อบุตรสุดสวาท มีความเคารพยำเกรงในพระผู้มีพระภาค ประดุจบุตร ผู้เลื่อมใสต่อบิดาและอยู่ในโอวาทของชนกผู้ให้กำเนิดตน ท่านปฏิบัติหน้าที่ของท่านอย่างซื่อสัตย์เที่ยงตรง

เฉกดวงตะวันและจันทรา จะหาผู้ปฏิบัติใดเล่าเสมอเหมือนพระอนุชาผู้นี้

จวบจนพระพรรษายุกาลแห่งพระบรมศาสดาเข้าปีที่ ๗๙ ตอนปลาย เหลืออีกเล็กน้อยที่พระผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกจะปรินิพพาน เปรียบปานดวงสุริยาซึ่งทอแสง ณ ขอบฟ้าทิศตะวันตกก่อนจะอำลาทิวากาล

พระผู้พิชิตมารประทับ ณ คิชฌกูฏบรรพตใกล้กรุงราชคฤห์ คราวนั้นพระเจ้าอชาตศัตรูเวเทหิบุตรกำลังเตรียมตัวจะรุกรานแคว้นวัชชี จึงส่งวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเพื่อจะหยั่งดูว่าพระพุทธองค์จะตรัสอย่างไร พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเชื่อมั่นอยู่ว่าพระวาจาแห่งพระตถาคตนั้นไม่เป็นสอง

วัสสการพราหมณ์รับพระบัญชาเหนือเกล้า แล้วเข้าไปเฝ้าพระศาสดาทูลว่า "เวลานี้พระเจ้าอชาตศัตรูกำลังเตรียมทัพจะบุกวัชชี ซึ่งมีนครเวสาลีเป็นเมืองหลวงได้ส่งข้าพระพุทธเจ้ามากราบทูลถามถึงผาสุวิหาร คือความทรงพระสำราญแห่งพระองค์ และขอถวายบังคมพระมงคลบาทด้วยเศียรเกล้า"

สมัยนั้นพระอานนท์พุทธอนุชา ยืนถวายงานพัดอยู่เบื้องหลัง พระพุทธองค์ไม่ตรัสกับวัสสการพราหมณ์แต่กลับตรัสถามพระอานนท์ ถึงความเป็นไปแห่งนครเวสาลีว่า

"อานนท์ ชาววัชชียังคงประพฤติวัชชีธรรม อปริหานิยธรรม คือธรรมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม แต่เป็นไปเพื่อความเจริญโดยส่วนเดียวอยู่หรือ"

"ยังคงประพฤติอยู่พระเจ้าข้า" พระอานนท์ทูลตอบ

"**ดูก่อนอานนท์! ชาววัชชีประพฤติมั่นในธรรม ๗ ประการ คือ**

๑. *หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์*

๒. *เมื่อประชุม ก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็เลิกโดยพร้อมเพรียงกันและพร้อมเพรียงกันทำกิจของชาววัชชีให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี*

๓. *ชาววัชชีย่อมเคารพเชื่อฟังในบัญญัติเก่าของชาววัชชีที่ดีอยู่แล้ว ไม่เพิกถอนเลีย และไม่บัญญัติสิ่งซึ่งไม่ดีไม่งามขึ้นมาแทน*

๔. ชาววัชชีเคารพสักการะนับถือยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ผ่านโลกมานาน ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นหรือเหยียดหยาม

๕. ชาววัชชีประพฤติธรรมในสุภาพสตรีคือไม่ข่มเหงน้ำใจสุภาพสตรี

๖. ชาววัชชีรู้จักเคารพ สักการะบูชาปูชนียสถาน

๗. ชาววัชชี ให้ความอารักขาคุ้มครองพระอรหันต์สมณพราหมณาจารย์ผู้ประพฤติธรรม ปรารถนาให้สมณพราหมณาจารย์ผู้มีศีลที่ยังไม่มาสู่แคว้น ขอให้มาและที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข

ดูก่อนอานนท์ ! ตราบเท่าที่ชาววัชชียังประพฤติปฏิบัติวัชชีธรรมทั้ง ๗ ประการนี้อยู่ พวกเขาจะไม่ประสบความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญมั่นคงโดยส่วนเดียว ”

แล้วพระพุทธองค์ ทรงผินพระพักตร์มา ตรัสกับวัสสการพราหมณ์ว่า “ พราหมณ์ ! ครั้งหนึ่งเราพักอยู่ที่สารันทเจดีย์ใกล้กรุงเวสาลี ได้แสดงธรรมทั้ง ๗ ประการแก่ชาว

วัชชี ตราบใดที่ชาววัชชียังประพฤติตามธรรมนี้อยู่ พวกเขาจะหาความเสื่อมมิได้ มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

“ข้าแต่พระผู้มีพระภาค !” วัสสการพราหมณ์ทูล “ไม่ต้องพูดถึงว่า ชาววัชชีจะบริบูรณ์ด้วยธรรมทั้ง ๗ ประการเลย แม้มีเพียงประการเดียวเท่านั้น เขาก็จะหาความเสื่อมมิได้ จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว”

เมื่อวัสสการพราหมณ์ทูลลาแล้ว พระศาสดารับสั่งให้พระอานนท์ประกาศให้ภิกษุทั้งหมด ซึ่งอาศัยอยู่ ณ กรุงราชคฤห์มาประชุมพร้อมกัน แล้วพระมหาสมณะทรงแสดงอปริหานิยธรรมโดยอเนกปริยาย เป็นต้นว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ! ตราบใดที่พวกเธอยังหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม เคารพในสิกขาบทบัญญัติ ยำเกรงภิกษุผู้เป็นสังฆเถระสังฆบิดร ไม่ยอมตนให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจแห่งตัณหา พอใจในการอยู่อาศัยเสนาสนะป่า ปรารถนาให้เพื่อนพรหมจารีมาสู่สำนัก และอยู่

เป็นสุข ตราบนั้นพวกเธอจะไม่เสื่อมเลย มีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว

"ภิกษุทั้งหลาย ! ตราบใดที่เธอไม่หมกมุ่นกับงานมากเกินไป ไม่พอใจด้วยการคุยฟุ้งซ่าน ไม่ชอบใจไม่พอใจในการนอนมากเกินควร ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ไม่เป็นผู้ปรารถนาลามก ตกอยู่ใต้อำนาจแห่งความปรารถนาชั่ว ไม่คบมิตรเลว ไม่หยุดความเพียร พยายามเพื่อบรรลุคุณธรรมสูง ๆ ขึ้นไปเสีย ตราบนั้นพวกเธอจะไม่มีความเสื่อมเลย จะมีแต่ความเจริญโดยส่วนเดียว"

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์พอสมควรแล้ว โดยมีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะก็เสด็จบ่ายพระพักตร์สู่นครเวสาลี ผ่านเมืองอัมพลัฏฐิกา เมืองนาลันทาและปาฏลีคาม ซึ่งพระอชาตศัตรูให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นเมืองสำหรับใช้เป็นที่มั่นโจมตีแคว้นวัชชี

ณ เมืองนาลันทานี่เอง พระสารีบุตรเคยกล่าวอาสภิ-

วาจา คือถ้อยคำที่แสดงถึงความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระ-ศาสดาว่าท่านมีความเลื่อมใสอย่างยิ่งในพระพุทธองค์ทั้งในอดีตอนาคตและปัจจุบัน ไม่มีสมณะ หรือพราหมณ์ใดๆ เลยที่จะเป็นผู้รู้ยิ่งไปกว่าพระพุทธองค์ในเรื่องสัมโพธิญาณ

เมื่อเสด็จถึงปาฏลีคาม อุบาสกอุบาสิกาเป็นจำ-นวนมากมาเฝ้า พระพุทธองค์ทรงแสดงโทษแห่งศีลวิบัติ ๕ ประการคือ

๑. ผู้ไร้ศีลย่อมประสบความเสื่อมทางโภคะ

๒. ชื่อเสียงทางไม่ดีฟุ้งขจรไป

๓. ไม่แกล้วกล้าอาจหาญเมื่อเข้าที่ประชุม

๔. เมื่อจวนจะตายย่อมขาดสติสัมปชัญญะ คุ้มครองสติไม่ได้ เรียกว่าหลงตาย

๕. เมื่อตายแล้วย่อมไปสู่ทุคติ

ส่วนคุณแห่งศีลสมบัติ มีนัยตรงกันข้ามกับศีลวิบัติดังกล่าวแล้ว

พระพุทธองค์เสด็จผ่านโกฏิคาม และนาทิกคามตามลำดับ ในระหว่างนั้นได้ทรงแสดงธรรมอันเป็นประโยชน์ยิ่งแก่ผู้มาเฝ้าบ้าง แก่ภิกษุสงฆ์ แก่พระอานนท์บ้าง เช่นอริยสัจและเรื่องให้เอาธรรมะเป็นกระจกเงาดูตัวเอง จนกระทั่งเสด็จเข้าสู่เขตเวสาลี ประทับ ณ อัมพปาลีวันของหญิงนครโสเภณี นามอัมพปาลี ไม่เสด็จเข้าสู่นครเวสาลี แม้กษัตริย์ลิจฉวีจะทูลอาราธนาก็ทรงปฏิเสธ

ข่าวเรื่องพระเจ้าอชาตศัตรูเตรียมทัพ เพื่อตีวัชชีนั้น ทำให้พระพุทธองค์ผู้มีพระมหากรุณาดุจห้วงมหรรณพ ทรงห่วงใยวัชชียิ่งนัก เป็นเวลาเกือบหนึ่งปีที่เสด็จวนเวียนอยู่ในแคว้นวัชชี ในที่สุดเสด็จประทับ ณ เวฬุวคาม ซึ่งมั่งคั่งพรั่งพร้อมด้วยต้นมะตูมเรียงราย เมื่อจวนจะเข้าพรรษา จึงมีพระพุทธานุญาต ให้ภิกษุทั้งหลายเลือกที่จำพรรษาได้ตามใจชอบ ส่วนพระองค์จะประจำพรรษาในเวฬุวคาม

การที่ไม่เสด็จเข้าภายในเมืองเวสาลีนั้น น่าจะเป็นเพราะไม่ทรงปรารถนาด้วยเรื่องการบ้านการเมือง ถ้า

เสด็จเข้าไปอาจจะเป็นที่ระแวง ของพระเจ้าอชาตศัตรู ว่าพระองค์เอาพระทัยเข้าข้างเวสาลี แต่การที่พระองค์ทรงวนเวียนอยู่ในเขตวัชชีเป็นเวลาเกือบปีนั้น ก็ได้ผลสมพระประสงค์ คือพระเจ้าอชาตศัตรูมิได้ยาตราทัพเข้าสู่แคว้นวัชชีเลย พระบรมศาสดาของเรานั้นมิได้ทรงเกื้อกูลหมู่ชนเพียงแต่ในทางธรรมเท่านั้น แต่พระองค์ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่เทวดาและมนุษย์แม้ในทางโลกอีกด้วย สมแล้วที่พระองค์ได้พระนามว่า "พระโลกนาถผู้เป็นที่พึ่งของโลก" แม้ภายหลังจากที่พระองค์ได้ปรินิพพานแล้ว แต่บัดนั้นจนกระทั่งบัดนี้ มนุษย์จำนวนนับไม่ได้ที่ได้ระลึกถึงคำสอนของพระองค์แล้วได้วางมือจากการประกอบกรรมชั่ว แล้วตั้งหน้าทำความดี พระองค์ยังทรงเป็นที่พึ่งของโลกอยู่

ในพรรษานั้นเอง ซึ่งเป็นพรรษาสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพ พระตถาคตเจ้าทรงพระประชวรหนักด้วยโรคปักขันทิกาพาธ คือมีพระบังคนเป็นโลหิต แต่ทรงพิจารณาเห็นว่า ยังไม่ถึงกาลอันสมควรที่พระองค์จะปรินิพพาน จึง

ทรงใช้สมาธิอิทธิบาทภาวนาขับไล่อาพาธนั้นด้วยอธิวาสน-ขันติ (อธิวาสนขันติ อดทนต่อทุกขเวทนาที่เกิดจากโรคภัยไข้เจ็บ ธีติขันติ อดทนต่อหนาวร้อน การตรากตรำในการทำงาน ตีติกขาขันติ อดทนต่ออารมณ์ที่กระทบกระทั่งจิตใจอดทนต่อคำด่าว่าเสียดสี) เรื่องที่พระองค์ทรงใช้ความอดทนจนหายอาพาธนี้เป็นที่ประจักษ์แก่พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า

เมื่อหายแล้ว วันหนึ่งประทับนั่ง ณ ร่มเงาแห่งวิหารในเวลาเย็น พระอานนท์เข้าเฝ้า กราบทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ! ข้าพระองค์ได้เห็นความอดทนของพระองค์แล้ว ความอดทนอดกลั้นอันใดที่พระองค์ทรงพร่ำสอนผู้อื่นอยู่เสมอ พระองค์ได้ทรงกระทำความอดทนนั้นให้เห็นเป็นตัวอย่างแล้ว สมแล้วที่พระองค์ได้รับการยกย่องว่า ตรัสอย่างใดทรงกระทำอย่างนั้น ทรงกระทำอย่างใดตรัสอย่างนั้น (ยถาวาที ตถาการี ตถาวาที ตถาการี) ก็แต่ว่า -- พระองค์ผู้เจริญ! ในสมัยที่พระองค์

ทรงพระประชวรหนักนั้น ข้าพระองค์มีความวิตกกังวลอย่างยิ่งกายของข้าพระองค์งอมระงมไปหมด ประหนึ่งความรู้สึกของหมู่ปักษี ซึ่งอาศัยอยู่บนพฤกษา และต้นไม้นั้นไกวแกว่งเพราะแรงลม ทิศทั้งหมดปรากฏเหมือนมืดมนสำหรับข้าพระองค์ มองดูพระองค์แล้ว เหมือนข้าพระองค์จะเจ็บด้วย และเจ็บลึกยิ่งกว่าพระองค์เสียอีก แต่ข้าพระองค์ยังเบาใจอยู่อย่างหนึ่งว่า พระองค์ยังไม่ให้ประชุมสงฆ์ปรารภข้อที่ควรปรารภในท่ามกลางมหาสมาคมตราบใด ตราบนั้นพระองค์คงจักยังไม่ปรินิพพานเป็นแน่แท้"

"อานนท์เอย !" พระศาสดาตรัสอย่างช้า ๆ "เธอและภิกษุสงฆ์จะหวังอะไรในเราอีกเล่า ธรรมใดที่ควรแสดงเราได้แสดงหมดแล้ว ไม่มีกำมือของอาจารย์อยู่ในเราเลย คือเรามิได้ปิดบังซ่อนเร้น หวงแหนธรรมใด ๆ ไว้ เราได้ชี้แจงแสดงเปิดเผยหมดสิ้นแล้ว ธรรมวินัยซึ่งเป็นมรดกอันประเสริฐของบิดา ตถาคตได้มอบให้เธอและภิกษุทั้งหลายโดยสิ้นเชิงแล้ว อานนท์เอย ! จงดูเอาเถิด

ดูสรีระแห่งตถาคต บัดนี้มีชราลักษณะปรากฏอย่างชัดเจน ฟันหัก ผมหงอก หนังหดเหี่ยวหย่อนยาน มีอาการทรุดโทรมให้เห็นอย่างเด่นชัด เหมือนเกวียนที่ชำรุดแล้วชำรุดอีก ได้อาศัยแต่ไม้ไผ่มาซ่อมไว้ผูกกระหนาบคาบค้ำไว้จะยืนนานไปได้สักเท่าใด การแตกแยกสลายย่อมจะมาถึงเข้าสักวันหนึ่ง อานนท์เอย ! พวกเธอจงมีธรรมเป็นเกาะเป็นที่พึ่งเถิด อย่าคิดยึดสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งเลย แม้เราตถาคตก็เป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น"

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ เวฬุวคามเป็นเวลานานถึง ๘ เดือนแม้ออกพรรษาแล้วก็มิได้เสด็จไปที่อื่น คงประทับยับยั้งอยู่ ณ ที่นั้นจนสิ้นฤดูเหมันต์ นับเป็นเวลานานมากที่ประทับอยู่ในหมู่บ้านเล็ก ๆ เช่นเวฬุวคามนี้

พระองค์ทรงแน่พระทัยว่า คงจะดำรงพระชนม์ชีพไปไม่ได้นานนัก แต่มิได้ตรัสบอกพระอานนท์ในเวลานั้นเหลือเวลาอีก ๓ เดือนที่จะปรินิพพาน ระหว่างนั้นพระพุทธองค์

ทรงถูกอาพาธคอยบีบคั้นเบียดเบียนอยู่เสมอ แต่ก็ทรงดำเนินไปอีกหลายแห่ง เสด็จโดยพระบาทเปล่า ไม่มีใครแบกใครหามเลย เมื่อทรงเหน็ดเหนื่อยมากเข้าก็ทรงหยุดพัก ทุกหนทุกแห่งที่เสด็จไป จะมีพระอานนท์ตามเสด็จเสมือนพระฉายา แม้จะลำบากพระวรกายปานใด แต่น้ำพระทัยกรุณาที่มีต่อสรรพสัตว์เอ่อท้นในพระมนัส จึงทรงจาริกเพื่อประโยชน์สุขแห่งมวลชน

จากเวฬุวคาม เสด็จไปยังกูฏาคารศาลาในป่ามหาวัน ซึ่งกษัตริย์ลิจฉวีแห่งเวสาลีสร้างถวายเป็นที่ประทับ เมื่อเสด็จมาเป็นครั้งคราว รับสั่งให้พระอานนท์ประกาศประชุมสงฆ์ที่อยู่ในเมืองเวสาลีทั้งหมด ทรงโอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยอภิญญาเทสิตธรรม คือธรรมที่พระองค์แสดงไว้เพื่อการตรัสรู้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวงได้แก่ สติปัฏฐาน ๔ สัมมัปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ มรรคมีองค์ ๘ ให้ภิกษุทั้งหลายหมั่นอบรมประพฤติธรรมดังกล่าวนี้

รุ่งขึ้นเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองเวสาลี ชาวนครเวสาลีมีความรู้สึกระทึกใจเป็นที่ยิ่ง เมื่อทราบว่าวันนี้เป็นวันสุดท้ายแล้วที่พวกเขาจะได้เห็น ได้เฝ้ารับโอวาทานุสาสน์จากพระพุทธองค์ บางพวกร่ำไห้ บางพวกตีอกชกตัวประหนึ่งบิดาบังเกิดเกล้าแห่งตนจะเดินทางไปสู่สมรภูมิและรู้แน่นอนว่าจะไม่กลับมา

พระจอมมุนีประทานเทศนา ให้เขาเหล่านั้นคลายโศกโดยทรงย้ำให้ระลึกถึงพระโอวาทที่เคยประทานไว้ว่า "สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา การเศร้าโศกคร่ำครวญย่อมไม่อาจหน่วงเหนี่ยวสิ่งซึ่งจะต้องแตกดับมิให้แตกดับได้"

แลแล้ว พระพุทธองค์ก็เสด็จออกจาก นครเวสาลีทรงหยุดยืนอยู่ ณ ประตูเมืองครู่หนึ่ง ผินพระพักตร์มองดูเวสาลีเป็นนาคาวโลกนาการ ปานประหนึ่งพญาคชสารตัวประเสริฐเหลียวดูแมกไม้เป็นปัจฉิมทัศนา เมื่อถูกนำพาไปสู่นครเพื่อเป็นราชพาหนะ

พระตถาคตเจ้าทอดทัศนาการเวสาลี พลางทรงรำพึงว่า "ดูก่อนเวสาลี! นครซึ่งมั่งคั่ง สมบูรณ์ เป็นนครที่มีนามกระเดื่องเลื่องลือว่า มีคนแต่งกายงามที่สุด ปานหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ มีสระโบกขรณีมากหลายเป็นที่รื่นรมย์ ปราสาทแห่งเจ้าลิจฉวีเสียดยอดระดะดูงามตาพิลาสพิไล โดยเฉพาะลิจฉวีสภาซึ่งจงใจทำอย่างประณีต บรรจงงามวิจิตร เป็นที่ประชุมแห่งกษัตริย์ลิจฉวี ผู้พร้อมใจกันปกครองบ้านเมืองโดยสามัคคีธรรม ดูก่อนเวสาลี! นครซึ่งมีปราการสามชั้น มีเบื้องหลังเป็นป่าใหญ่ทอดยาวเหยียดสูงขึ้นไปจนถึงหิมาลัยบรรพต อันได้นามว่ามหาวัน ซึ่งตถาคตแวะเวียนมาพักอยู่เสมอ การได้เห็นเวสาลีครั้งนี้เป็นปัจฉิมทัศนาการสำหรับตถาคตแล้ว ตถาคตจะไม่เห็นเวสาลีอีก" ทรงรำพึงดังนี้แล้วจึงผันพระพักตร์มาตรัสกับพระอานนท์ว่า

"อานนท์! การมองดูเวสาลีครั้งนี้เป็นครั้งสุดท้ายของตถาคตแล้ว อานนท์เอย! ทุกสิ่งทุกอย่างเมื่อได้มีการเริ่มต้นแล้ว ย่อมจะมีการสิ้นสุด ใครเล่าจะสามารถหน่วง

เหนี่ยวสิ่งซึ่งจะต้องเป็นมิให้เป็นได้ มาเถิดอานนท์! เราจักเดินทางไปสู่ปาวาลเจดีย์" พระตถาคตเจ้าตรัสเท่านี้แล้วเสด็จดำเนินด้วยพุทธลีลาอันประเสริฐ

พระพุทธอนุชาตามเสด็จพระศาสดาด้วยอาการสงบและเคร่งขรึม ใครเล่าจะทราบว่าภายในดวงจิตของท่านจะปั่นป่วนรวนเรซึมเซาเศร้าโศกอ่อนไหว หวิวหวั่นสักเพียงใด

คราเมื่อทรงปลงพระชนมายุสังขาร

พระพุทธองค์เสด็จมาถึงปาวาลเจดีย์ ประทับภายใต้ต้นไม้ซึ่งมีเงาครึ้มต้นหนึ่ง ตรัสกับพระอานนท์ว่า

"อานนท์ ! ผู้อบรมอิทธิบาท ๔ มาอย่างดีแล้ว ทำจนแคล่วคล่องแล้วอย่างเรานี้ ถ้าปรารถนาจะมีชีวิตอยู่ถึง ๑ กัปป์ คือ ๑๒๐ ปี ก็สามารถจะมีชีวิตอยู่ได้" พระโลกนาถตรัสดังนี้ถึงสามครั้ง แต่พระอานนท์ก็คงเฉย มิได้ทูลอะไรเลย ความวิตก

กังวลและความเศร้าของท่านมีมากเกินไป จนปิดบังดวงปัญญาเสียหมดสิ้น อา! ความจงรักภักดีอย่างเหลือล้นที่ท่านมีต่อพระศาสดานั้น บางทีก็ทำให้ท่านลืมเฉลียวถึงความประสงค์ของผู้ที่ท่านจงรักภักดีนั้น ปล่อยโอกาสทองให้ล่วงไปอย่างน่าเสียดาย

เมื่อเห็นพระอานนท์เฉยอยู่พระพุทธองค์ จึงตรัสว่า "อานนท์! เธอไปพักผ่อนเสียบ้างเถิด เธอเหนื่อยมากแล้ว แม้ตถาคตก็จะพักผ่อนเหมือนกัน พระอานนท์จึงหลีกไปพักผ่อน ณ โคนต้นไม้อีกต้นหนึ่ง

ณ บัดนั้น พระตถาคตเจ้าทรงรำพึงถึงอดีตกาลนานไกล ซึ่งล่วงมาแล้วถึง ๔๕ ปี สมัยเมื่อพระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ ท้อพระทัยในการที่จะประกาศสัจธรรมเพราะเกรงว่าจะทรงเหนื่อยเปล่า แต่อาศัยพระมหากรุณาต่อสำสัตว์ จึงตกลงพระทัยย่ำธรรมเภรี และคราวนั้นพระองค์ทรงตั้งพระทัยไว้ว่า ถ้าบริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ยังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง ยังไม่สามารถย่ำยีปรูปวาท คือคำกล่าว

จ้วงจาบล่วงเกิน จากพาหิรลัทธิที่จะพึงมีต่อพระพุทธธรรม คำสอนของพระองค์ยังไม่แพร่หลายเพียงพอตราบใด พระองค์ก็จะยังไม่นิพพาน ตราบนั้น

ก็แลบัดนั้น พระธรรมคำสอนของพระองค์แพร่หลายเพียงพอแล้ว ภิกษุณี ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ฉลาดจะดำรงพรหมจรรย์ศาสโนวาท ของพระองค์แล้ว เป็นกาลสามารถพอที่สมควรแล้วที่พระองค์จะเข้าสู่มหาปรินิพพาน

ทรงดำริดังนี้แล้ว จึงทรงปลงพระชนมายุสังขารคือตั้งพระทัยแน่วแน่ว่า พระองค์จักปรินิพพานในวันวิสาขะปุรณมีคือวันเพ็ญเดือน ๖

อันว่า บุคคลผู้มีกำลังกลิ้งศิลามหึมาแท่งทึบจากหน้าผาลงสู่สระย่อมก่อความกระเพื่อมสั่นสะเทือน แก่น้ำในสระนั้นฉันใด การปลงพระชนมายุสังขารอธิษฐานพระทัยว่าจะปรินิพพานของพระอนาวรณญาณก็ฉันนั้น ก่อความวิปริตแปรปรวนแก่โลกธาตุทั้งสิ้น มหาปฐพีมีอาการสั่นสะเทือนเหมือนหนังสัตว์ที่เขาขึงไว้แล้วตีด้วยท่อนไม้ใหญ่ก็ปานกัน

รุกขสาขาหวั่นไหว ไกวแกว่งด้วยแรงวายุโบกสะบัดใบอยู่พอสมควร แล้วนิ่งสงบมีอาการประหนึ่งว่าเศร้าโศกสลดในเหตุการณ์ครั้งนี้ เหมือนกุมารีนางน้อยคร่ำครวญปริเทวนาถึงมารดาผู้จะจากไปจนสลบแน่นิ่ง ณ เบื้องบนท้องฟ้าสีครามกลายเป็นแดงเข้มดุจเสื่อลำแพน ซึ่งไล้ด้วยเลือดสดปักษาชาติร้องระงมสนั่นไพรเหมือนจะประกาศว่าพระผู้ทรงมหากรุณากำลังจะจากไปในไม่ช้านี้

พระอานนท์สังเกต เห็นความวิปริตแปรปรวนของโลกธาตุดังนี้ จึงเข้าเฝ้าพระจอมมุนีทูลถามว่า "พระองค์ผู้เจริญ! โลกธาตุนี้วิปริตแปรปรวนผิดปกติไม่เคยมีไม่เคยเป็น ได้เป็นแล้วเพราะเหตุอะไรหนอ ?"

พระทศพลเจ้าตรัสว่า "อานนท์เอย! อย่างนี้แหละคราใดที่ตถาคตประสูติ ตรัสรู้ หมุนธรรมจักร ปลงอายุสังขารและนิพพาน คราน้นย่อมจะมีเหตุการณ์วิปริตอย่างนี้เกิดขึ้น"

พระอานนท์ทราบว่า บัดนี้พระตถาคตเจ้าปลงอายุสัง

ขารเสียแล้ว ความสะเทือนใจและว้าเหว่ประดังขึ้นมาจนอัสสุชลธาราไหลหลั่งสุดห้ามหัก เพราะความรักเหลือประมาณ ที่ท่านมีในพระเชฏฐภาดาท่านหมอบลงที่พระบาทมูลแล้วทูลว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ! ขอพระองค์อาศัยความกรุณาในข้าพระองค์และหมู่สัตว์จงดำรงพระชนม์ชีพต่อไปอีกเถิดอย่าเพิ่งด่วนปรินิพพานเลย" กราบทูลเท่านี้แล้วพระอานนท์ก็ไม่อาจทูลอะไรต่อไปอีก เพราะโศกาดูรท่วมท้นหทัย

"อานนท์เอย !" พระศาสดาตรัสพร้อมด้วยทอดทัศนาการไปเบื้องพระพักตร์อย่างสุดไกล มีแววแห่งความเด็ดเดี่ยวฉายออกมาทางพระเนตร และพระพักตร์ "เป็นไปไม่ได้ที่จะให้ตถาคตกลับใจ ตถาคตจะต้องปรินิพพานในวันเพ็ญแห่งเดือนวิสาขะอีก ๓ เดือนข้างหน้านี้ อานนท์ ! เราได้แสดงนิมิตโอภาสอย่างแจ่มแจ้งแก่เธอ พอเป็นนัยมาไม่น้อยกว่า ๑๖ ครั้งแล้วว่าคนอย่างเรานี้มีอิทธิบาทภาวนาที่

ได้อบรมมาด้วยดี ถ้าประสงค์จะอยู่ถึงหนึ่งกัปป์คือ ๑๒๐ ปี ก็พออยู่ได้ แต่เธอหาเฉลียวใจไม่ มิได้ทูลเราเลย เราตั้งใจไว้ว่าในคราวก่อน ๆ นี้ ถ้าเธอทูลให้เราอยู่ต่อไปเราจะห้ามเสียสองครั้ง พอเธอทูลครั้งที่ ๓ จารับอาราธนาของเธอ แต่บัดนี้ช้าเสียแล้ว เราไม่อาจกลับใจได้อีก" พระศาสดาหยุดอยู่ครู่หนึ่งแล้วตรัสต่อไปว่า

อานนท์! เธอยังจำได้ไหม ครั้งหนึ่ง ณ ภูเขาซึ่งมีลักษณะยอดเหมือนนกแร้ง อันได้นามว่า "คิชฌกูฏ" ภายใต้ภูเขานี้มีถ้ำอันขจรนามชื่อ สุกรขาตา ณ ถ้ำนี้เองสาวกผู้เลื่องลือว่าเลิศทางปัญญาของเราคือสารีบุตรได้ถอนตัณหานุสัยโดยสิ้นเชิง เพียงเพราะฟังคำที่เราสนทนากับหลานชายของเธอผู้มีนามว่าทีฆนขะ เพราะไว้เล็บยาว

"เมื่อสารีบุตรมาบวชในสำนักของเราแล้ว ทีฆนขะปริพพาชกเที่ยวตามหาลุงของตน มาพบลุงของเขาคือสารีบุตรถวายงานพัดเราอยู่ จึงพูดเปรย ๆ เป็นเชิงกระทบกระเทียบว่า "พระโคดม! ทุกสิ่งทุกอย่างข้าพเจ้าไม่พอใจ

หมด” ซึ่งรวมความว่า เขาไม่พอใจเราด้วยเพราะตถาคตก็รวมอยู่ในคำว่า ‘ทุกสิ่งทุกอย่าง’ เราได้ตอบเขาไปว่า “ถ้าอย่างนั้น เธอควรจะไม่พอใจความคิดเห็นอันนั้นของเธอเสียด้วย”

“อานนท์! เราได้แสดงธรรมอื่นอีกเป็นอเนกปริยาย สารีบุตรถวายงานพัดไปพลางไป จนจิตของเธอหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง

อานนท์เอย! ณ ภูเขาคิชฌกูฏดังกล่าวนี้เราเคยพูดกับเธอว่า คนอย่างเราถ้าจะอยู่ต่อไปอีก ๑ กัปป์หรือเกินกว่านั้นก็พอได้ แต่เธอก็หารู้ความหมายแห่งคำที่เราพูดไม่

“อานนท์! ต่อมาที่โคตมนิโครธที่เหวสำหรับทิ้งโจร ที่ถ้ำสัตตบรรณ ใกล้เวภารบรรพตที่กาฬศิลาใกล้เขาอิสิคิลิ ซึ่งเลื่องลือมาแต่โบราณกาลว่า เป็นที่อยู่อาศัยของพระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นอันมากเมื่อท่านเข้าไป ณ ที่นั้นแล้วไม่มีใครเห็นท่านออกมาอีกเลยจึงกล่าวขานกันว่า อิสิคิลิบรรพต ที่เงื้อมเขาชื่อสัปปิโสณฑิกาใกล้ป่าสีตวัน ที่ตโปทาราม ที่

เวฬุวันสวนไผ่อันร่มรื่น ของจอมเสนาแห่งแคว้นมคธ ที่สวนมะม่วงของหมอชีวกโกมารภัจ ที่มัททกุจฉิมิคทายวัน ทั้ง ๑๐ แห่งนี้อยู่ ณ เขตแขวงราชคฤห์

"ต่อมาเมื่อเราทิ้งราชคฤห์ไว้เบื้องหลัง แล้วจาริกสู่เวสาลีนครอันรุ่งเรืองยิ่ง เราก็ให้นัยแก่เธออีกถึง 6 แห่งคือ ที่ อุเทนเจดีย์ สัตตัมพเจดีย์ โคตมกเจดีย์ พหุปุตตเจดีย์ สารันทเจดีย์และ ปาวาลเจดีย์เป็นแห่งสุดท้าย คือสถานที่ซึ่งเราอยู่ ณ บัดนี้ แต่เธอก็หาเฉลียวใจไม่ ทั้งนี้เป็นความบกพร่องของเธอเอง เธอจะคร่ำครวญเอาอะไรอีก

"อานนท์เอย! บัดนี้สังขารอันเป็นเหมือนเกวียนชำรุดนี้เราได้สละแล้ว เรื่องที่จะดึงกลับคืนมาอีกนั้นมิใช่วิสัยแห่งตถาคต อานนท์! เรามิได้ปรักปรำเธอ เธอเบาใจเถิด เธอได้ทำหน้าที่ดีที่สุดแล้ว บัดนี้เป็นกาลสมควรที่ตถาคตจะจากโลกนี้ไป แต่ยังเหลือเวลาอีกถึง ๓ เดือนบัดนี้สังขารของตถาคตเป็นเหมือนเรือรั่ว คอยแต่เวลาจะจมลงสู่ท้องธารเท่านั้น

"อานนท์ ! เราเคยบอกเธอแล้วมิใช่หรือว่า บุคคลย่อมต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักที่พึงใจเป็นธรรมดาหลีกเลี่ยงไม่ได้ อานนท์เอย ! ชีวิตนี้มีความพลัดพรากเป็นที่สุดสิ่งทั้งหลายมีความแตกไป ดับไป สลายไปเป็นธรรมดา จะปรารถนามิให้เป็นอย่างที่มันควรจะเป็นนั้น เป็นฐานะที่ไม่พึงหวังได้ ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไป เคลื่อนไปสู่จุดสลายตัวอยู่ทุกขณะ"

แลแล้วพระจอมศาสดาก็เสด็จไปยังภัณฑุคามและโภคนครตามลำดับ ในระหว่างนั้นทรงให้โอวาทภิกษุทั้งหลายด้วยพระธรรมเทศนาอันเป็นไป เพื่อโลกุตตราริยธรรมกล่าวคือศีล สมาธิ ปัญญา วิมุติ และวิมุติญาณทรรศนะเป็นต้นว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ! ศีลเป็นพื้นฐานเป็นที่รองรับคุณอันยิ่งใหญ่ ประหนึ่งแผ่นดินเป็นที่รองรับและตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีพและหาชีพมิได้ เป็นต้นว่าพฤกษาลดาวัลย์มหาสิงขร และสัตว์จตุบททวิบาทนานาชนิด บุคคลผู้มีศีล

เป็นพื้นใจย่อมอยู่สบาย มีความปลอดโปร่งเหมือนเรือนที่บุคคลปัดกวาดเช็ดถูเรียบร้อย ปราศจากเลือดและฝุ่นเป็นที่รบกวน

"ศีลนี่เองเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิ คือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นพื้นฐานย่อมเป็นสมาธิที่มีผลมากมีอานิสงส์มาก บุคคลผู้มีสมาธิย่อมอยู่อย่างสงบเหมือนเรือนที่มีฝาผนัง มีประตู หน้าต่างปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลมแดดและฝน ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อนฉันใดบุคคลผู้มีจิตเป็นสมาธิดีก็ฉันนั้น ย่อมสงบอยู่ได้ไม่กระวน กระวาย เมื่อลมแดดและฝน กล่าวคือโลกธรรมแผดเผากระพือพัดซัดสาดเข้ามาครั้งแล้วครั้งเล่า สมาธิอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการฟาดฟันย่ำยีและเชือดเฉือนกิเลสาสวะต่าง ๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลังจับศาตราอันคมกริบแล้วถางป่าให้โล่งเตียนก็ปานกัน

"ปัญญาซึ่งมีสมาธิเป็นรากฐานนั้นย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่กำจัดความมืดให้ปลาสนาการ มีแสงสว่างรุ่งเรือง

อำไพ ขับฝุ่นละอองคือกิเลสให้ปลิวหายปัญญาจึงเป็นประดุจประทีปแห่งดวงใจ"

"อันว่าจิตนี้เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสอยู่โดยปกติ แต่เศร้าหมองไปเพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสนานาชนิด ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตใจให้ขาวสะอาดดังเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วยศีล สมาธิ และปัญญาย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง"

"ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะย่อมพบกับปีติปราโมชอันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่าได้พบขุมทรัพย์มหึมา หาอะไรเปรียบมิได้ เอิบอาบซาบซ่านด้วยธรรม ตนของตนเองนั้นแลเป็นผู้รู้ว่า บัดนี้กิเลสานุสัยต่าง ๆ ได้สิ้นไปแล้วภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว เหมือนบุคคลผู้ตัดแขนขาดย่อมรู้ด้วยตนเองว่า บัดนี้แขนของตนขาดแล้ว"

"โอวทานุศาสนี ของพระผู้มีพระภาคส่วนใหญ่เป็นไปเยี่ยงนี้

ข่าวการปลงพระชนมายุสังขาร ของพระศาสดาแผ่กระจายไปทั่วสังฆมณฑลประดุจบุรุษผู้มีกำลังกระพือผ้าขาวคลุมบริเวณเนื้อที่อันน้อย บัดนี้สาวกของพระองค์ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตรู้สึกว้าเหว่ หวิวหวั่นและเลื่อนลอย สาวกที่เป็นปุถุชนไม่อาจกลั้นอัสสุธาราไว้ได้ มีใบหน้าอาบด้วยน้ำตา ประชุมกันเป็นกลุ่ม ๆ รำพึงรำพันอยู่ว่า พระผู้มีพระภาคจะปรินิพพานเสียแล้ว พวกเราจะทำอย่างไรหนอ ส่วนสาวกผู้เป็นขีณาสพสิ้นอาสวะแล้วก็ได้แต่ปลงธรรมสังเวช คือความสลดใจตามแบบพระอริยะ

ภิกษุรูปหนึ่งได้นามว่า ธัมมาราม คิดว่า อีก ๓ เดือนข้างหน้าพระตถาคตเจ้าจะปรินิพพาน เราบวชในสำนักของพระองค์ แต่ยังมีอาสวะกิเลสอยู่ กระไรหนอเราจะพึงเพียรพยายาม เพื่อบรรลุอรหัตตผลในเวลาที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ คิดดังนี้แล้ว ท่านมิได้จับกลุ่มกับภิกษุอื่น ๆ มิได้เศร้าโศกปลีกตนออกไปอยู่แต่ผู้เดียว พยายามทำสมถะและวิปัสสนา

ภิกษุทั้งหลายอื่นเห็นพฤติการณ์ดังนี้ เข้าใจว่าภิกษุ

ธัมมารามหาความรักความอาลัยในพระผู้มีพระภาคมิได้ จึงนำข้อความนั้นกราบทูลพระพุทธองค์

"พระเจ้าข้า" ภิกษุทูล "ภิกษุชื่อธัมมารามหาความรักความอาลัยในพระองค์มิได้เลย เมื่อทราบว่าพระองค์จะปรินิพพานก็หาได้แสดงอาการเศร้าโศกอย่างใดไม่ ปลีกตนไปอยู่แต่ผู้เดียว ไม่เกี่ยวข้องไต่ถามเรื่องราวของพระองค์เลย"

พระศาสดารับสั่งให้พระธัมมารามเข้าเฝ้า ตรัสถามว่า "ธัมมาราม ! ได้ยินว่าเธอทำอย่างที่ภิกษุทั้งหลายกล่าวนี้หรือ ?"

"พระพุทธเจ้าข้า" พระธัมมารามทูลรับ

"ทำไมเธอจึงทำอย่างนั้น เธอไม่อาลัยใยดีในตถาคตหรือ?" พระศาสดาตรัสถาม

"หามิได้พระเจ้าข้า ข้าพระองค์คิดว่า ข้าพระองค์บวชแล้วในสำนักของพระองค์ ผู้สรรเสริญความเพียรพยายาม บัดนี้พระองค์จะปรินิพพานแล้ว ทำไฉนหนอ ข้าพระองค์

จะพึงทำความเพียรเพื่อบรรลุธรรมอันสูงสุด เพื่อบูชาพระองค์ตั้งแต่พระองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ทีเดียว ด้วยเหตุนี้ข้าพระองค์จึงหลีกออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียว"

พระพุทธองค์ทรงเปล่งพระอุทานออก ๓ ครั้งว่า "ดีแล้ว ภิกษุ!" แล้วผินพระพักตร์มาตรัสกับภิกษุทั้งหลายอื่นว่า "ภิกษุทั้งหลาย! ผู้ใดมีความเสน่หาอาลัยในเราพึงทำตนอย่างธัมมารามภิกษุนี้ การทำอย่างนี้ ชื่อว่าบูชาเคารพ นับถือเราด้วยอาการอันยอดยิ่ง ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุผู้ยินดีในธรรม ตรึกตรองธรรม ระลึกถึงธรรมอยู่เสมอ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ไม่เสื่อมจากพระนิพพาน"

แม้กระนั้นภิกษุทั้งหลายก็ไม่วายที่จะแวดล้อมพระองค์ไปทุกหนทุกแห่ง พระศาสดาทรงเห็นดังนี้ จึงเตือนภิกษุเหล่านั้นให้พยายามแสวงหาวิเวกเพื่อบรรลุคุณธรรมที่ยังมิได้บรรลุเพื่อทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสด้วยพระพุทธพจน์ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! บรรดาทางทั้งหลาย มรรคมีองค์ ๘ ประเสริฐที่สุด บรรดาบททั้งหลายบท สี่ คือ อริยสัจประเสริฐ

ที่สุดบรรดาธรรมทั้งหลายวิราคะคือ การปราศจากความกำหนัดยินดีประเสริฐที่สุดบรรดาสัตว์ ๒ เท้าพระตถาคตเจ้าผู้มีจักษุประเสริฐที่สุดมรรคมีองค์ ๘ นี่แลเป็นไปเพื่อทรรศนะอันบริสุทธิ์หาใช่ทางอื่นไม่ เธอทั้งหลายจงเดินไปตามทางมีองค์ ๘ นี้ อันเป็นทางที่ทำมารให้หลงติดตามไม่ได้ เธอทั้งหลายจงตั้งใจปฏิบัติเพื่อทำทุกข์ให้สูญสิ้นไป ความเพียรพยายาม เธอทั้งหลายต้องทำเองตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทางเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตนดังนั้นพวกเธอจักพ้นจากมารและบ่วงแห่งมาร"

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า "มาเถิดอานนท์! เราจักไปกุสินารานครด้วยกัน" พระอานนท์รับพุทธบัญชาแล้ว ประกาศให้ภิกษุทั้งหลายทราบพร้อมกันแล้วดุ่มเดินจากสถานที่นั้นมุ่งสู่กุสินารานครในระหว่างทางทรงเหน็ดเหนื่อยมากจึงแวะเข้าร่มพฤกษ์ใบหนาต้นหนึ่งรับสั่งให้พระอานนท์ปูผ้าสังฆาฏิ ทำเป็นสี่ชั้น

"อานนท์! เราเหน็ดเหนื่อยเหลือเกิน อาพาธก็มีอา

การรุนแรงขึ้น เร็วเข้าเถิดรีบปูสังฆาฏิลงเราจะนอนพักผ่อน และขอให้เธอไปนำน้ำมาดื่มพอแก้กระหาย"

"พระเจ้าข้า" อานนท์ทูล "เกวียนเป็นจำนวนมาก เพิ่งผ่านพ้นลำน้ำไปสักครู่นี่เอง น้ำยังขุ่นอยู่ไม่ควรที่พระองค์จะดื่ม ขอเสด็จไปดื่ม ณ แม่น้ำกกุธานทีเถิด มีน้ำใสจืดสนิท เย็นดี"

"อย่าเลย อานนท์!" พระตถาคตตรัสเป็นเชิงวิงวอน "อย่าคอยจนถึงแม่น้ำกกุธานทีเลย เรากระหายเหลือเกิน ร่างกายเร่าร้อน คอแห้งผาก เธอจงรีบไปนำน้ำมาเถิด"

พระอานนท์รับพุทธบัญชาแล้ว ถือบาตรของพระตถาคตเจ้าไป ท่านมีอาการเศร้าซึมและวิตกกังวล เมื่อมาถึงริมแม่น้ำยังมองเห็นน้ำขุ่นอยู่ ท่านมีอาการเหมือนว่าจะเดินกลับ แต่ด้วยความเชื่อและห่วงใยในพระศาสดาจึงเดินลงไปอีก พอท่านทำท่าจะตักขึ้นมาเท่านั้น น้ำซึ่งมีสีขุ่มขาว

เพราะรอยเกวียนและโค ก็ปรากฏเป็นน้ำใสสะอาดเหมือนกระจกเงา ซึ่งหญิงสาวผู้รักสวยรักงามขัดไว้ดีแล้ว ท่านจึงตักน้ำนั้นมา แล้วรีบเดินกลับน้อมบาตรน้ำเข้าไปถวายพระศาสดา

พระพุทธองค์ทรงดื่มด้วยความกระหายพระอานนท์มองดูด้วยความชื่นชมในพุทธบารมี แล้วทูลว่า "พระพุทธเจ้าข้า อัศจรรย์จริง ! สิ่งที่ไม่เคยมีไม่เคยปรากฏได้มีและปรากฏแล้ว เป็นเพราะพุทธานุภาพโดยแท้ บารมีธรรมเป็นสิ่งน่าสั่งสมแท้" แล้วท่านก็เล่าเรื่องน้ำที่ขุ่นกลับใสสะอาดโดยฉับพลัน ให้พระผู้มีพระภาคสดับ พระจอมมุนีคงประทับสงบนิ่งด้วยอาการแห่งผู้เจนจบและเข้าใจในความเป็นไปทั้งปวง

ก่อนหน้านี้เพียงเล็กน้อย เมื่อพระองค์ผ่านมาทางเมืองปาวา ประทับ ณ สวนมะม่วงของนายจุนทะ บุตรนายช่างทอง นายจุนทะทูลอาราธนารับภัตตาหาร ณ บ้านของตน แล้วจัดแจงขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีต รุ่งขึ้นได้

เวลาแล้วอาราธนาพระพุทธองค์และภิกษุสงฆ์เพื่อเสวย พระพุทธองค์ทอดทัศนาการเห็นสูกรมัทวะ อาหารชนิดหนึ่งซึ่งย่อยยาก จึงรับสั่งให้ถวายแก่พระองค์แต่ผู้เดียวมิให้ถวายแก่ภิกษุรูปอื่น เมื่อพระองค์เสวยแล้วก็รับสั่งให้ฝังเสีย

ดูเถิด! พระมหากรุณาแห่งพระองค์มีถึงปานนี้ สำหลับพระองค์เองนั้นมิได้ห่วงใยในชีวิตแล้วเพราะถึงอย่างไร ๆ ก็จะต้องนิพพานในคืนวันนี้แน่นอน ทรงเป็นห่วงภิกษุสาวกว่าจะลำบาก ถ้าฉันอาหารที่ย่อยยากชนินั้นประหนึ่งมารดาหรือบิดา ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาธรรมในบุตรของตน ทราบว่าอะไรจะทำให้บุตรธิดาลำบาก ย่อมพร้อมที่จะรับความลำบากอันนั้นเสียเอง

เมื่อสาลวโนทยานขาวด้วยมหาวิโยค

ขอนำท่านมาสู่บริเวณสาลวโนทยาน
กรุงกุสินาราอีกครั้งหนึ่ง

ภายใต้แสงจันทร์สีนวลยองใยนั้น พระผู้มีพระภาคบรรทมเหยียดพระกายในท่าสีหไสยา แวดล้อมด้วย พุทธ บริษัทมาก หลายแผ่ เป็น ปริมณฑล กว้างออกไป ๆ ประดุจดวงจันทร์ ที่ถูกแวดวงด้วยกลุ่มเมฆก็ปานกัน

พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า "อานนท์ ! เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว เธอทั้งหลายอาจจะคิดว่า บัดนี้ พวกเธอไม่มีศาสดาแล้วจะพึงว้าเหว่ไร้ที่พึ่ง อานนท์เอย ! พึงประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ธรรมวินัยอันใดที่เราได้แสดงแล้ว บัญญัติแล้ว ขอให้ธรรมวินัยอันนั้นจงเป็นศาสดาของพวกเธอแทนเราต่อไป เธอทั้งหลายจงมีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง อย่าได้มีอย่างอื่นเป็นที่พึ่งเลย"

"อานนท์ ! อีกเรื่องหนึ่งที่เราจะสั่งเธอไว้ คือบัดนี้ภิกษุทั้งหลายเรียกกันว่า "อาวุโส ๆ" ทั้งผู้แก่และผู้อ่อน ต่อไปนี้ขอให้ภิกษุผู้แก่พรรษากว่า เรียกผู้อ่อนพรรษาว่า "อาวุโส" (คุณ) ส่วนภิกษุผู้อ่อนพรรษากว่าพึงเรียกผู้แก่กว่าว่า "ภันเต" หรือ อายัสมา (ท่าน) ผ่อนผันตามควรแก่คารวโวหาร

"อานนท์ ! อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่องฉันนะ เธอเป็นพระที่ดื้อดึงมีทิฏฐิมานะมากไม่ยอมเชื่อฟังใคร ไม่ยอมอ่อนน้อมต่อใคร เพราะถือดีว่าเคยเป็นข้าเก่าของเรา

เคยใกล้ชิดเรามาก่อนใคร ๆ หมด เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว ขอให้สงฆ์ลงพรหมทัณฑ์แก่พระฉันนะ คือเธอปรารถนาจะทำ จะพูดสิ่งใด หรือประสงค์จะอยู่อย่างไรก็ให้เธอทำ พูดและอยู่ตามอัธยาศัย สงฆ์ไม่พึงว่ากล่าวตักเตือนอะไรเธอ นี่เป็นวิธีลงพรหมทัณฑ์ คือการลงทัณฑ์ที่หนักที่สุดแบบอริยะ

"อานนท์ ! อีกเรื่องหนึ่งคือ สิกขาบทบัญญัติที่เราได้บัญญัติไว้ เพื่อภิกษุทั้งหลายจะได้ อยู่ด้วย กันอย่าง ผาสุก ไม่กินแหนงแคลงใจกัน มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอกัน สิกขาบทบัญญัติเหล่านั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว สงฆ์พร้อมใจกันจะถอนสิกขาบทเล็กน้อย ซึ่งขัดกับกาลกับสมัยเสียบ้างก็ได้ กาลเวลาล่วงไป สมัยเปลี่ยนไป จะเป็นความลำบากในการปฏิบัติสิกขาบทที่ไม่เหมาะสมัยเช่นนั้น เราอนุญาตให้ถอนสิกขาบทเล็กน้อยได้

เมื่อพระอานนท์ มิได้ทูลถามอะไร พระธรรม

ราชาจึงต่อไปตรัสว่า "ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! ผู้มาประชุมกันอยู่ ณ ที่นี้ ผู้ใดมีความสงสัยเรื่องพระพุทธเจ้าพระธรรมพระสงฆ์ ในมรรคหรือปฏิปทาใด ๆ ก็จงถามเสียบัดนี้ เธอทั้งหลายจะได้ไม่เสียใจภายหลังว่า มาอยู่เฉพาะพระพักตร์พระศาสดาแล้ว มิได้ถามข้อสงสัยแห่งตน"

ภิกษุทุกรูปเงียบกริบ บริเวณปรินิพพานมณฑลสงบเงียบไม่มีเสียงใด ๆ เลย แม้จะมีพุทธบริษัทประชุมกันอยู่เป็นจำนวนมากก็ตาม ทุกคนปรารถนาจะฟังแต่พระพุทธดำรัส เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจเป็นครั้งสุดท้าย

บัดนี้ พระ กำลัง ของ พระผู้มี พระ ภาคเจ้า เหลือ อยู่น้อยเต็มทีแล้ว ประดุจน้ำที่เทราดลงไปในดินที่แตกระแหงย่อมพลันเหือดแห้งหายไป มิได้ปรากฏแก่สายตา ถึงกระนั้น พระบรมโลกนาถก็ยังประทานปัจฉิมโอวาทเป็นพระพุทธดำรัสสุดท้ายว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ! บัดนี้เป็นวาระสุดท้ายแห่งเราแล้ว เราขอเตือนเธอทั้งหลายให้ จำมั่นไว้ว่า สิ่งทั้ง

ปวง มีความเสื่อมและความสิ้นไปเป็นธรรมดาเธอทั้งหลายจงอยู่ด้วยความไม่ประมาทเถิด"

ย่างเข้าสู่ปัจฉิมยาม พระจันทร์โคจรไปทางขอบฟ้าทิศตะวันตกแล้ว แสงโสมสาดส่องผ่านทิวไม้ลงมา ท้องฟ้าเกลี้ยงเกลาปราศจากเมฆหมอก รัชนีแจ่มจรัสดูเหมือนจะจงใจส่องแสงเปล่งปลั่งเป็นพิเศษครั้งสุดท้าย แล้วสลัวลงเล็กน้อย เหมือนจงใจอาลัยในพระศาสดาผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์

พระผู้มีพระภาคมีพระกายสงบ หลับพระเนตรสนิท พระอนุรุทธเถระ ซึ่งเป็นพระเถระผู้ใหญ่อยู่ในเวลานั้น และได้รับการยกย่องจากพระผู้มีพระภาคว่า เป็นเลิศทางทิพยจักษุ ได้เข้าฌานตาม ทราบว่าพระพุทธองค์เข้าสู่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน และจตุถฌาน ออกจากจตุตถฌานแล้ว เข้าสู่รูปสมาบัติ คืออากาสานัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากิญจัญญายตนะ เนวสัญญานาสัญญายตนะ และสัญญาเวทยิตนิโรธตามลำดับแล้วถอยกลับมาจาก สัญญาเวทยิตนิโรธ จนถึงปฐมฌาน

และเข้าปฐมฌานไปจนถึงจตุตถฌานอีก เมื่อออกจากจตุตถฌาน ยังมิได้ทันได้เข้าสู่อากาสานัญจายตนะ พระองค์ก็ปรินิพพานในระหว่างนั้น

ในที่สุด แม้พระพุทธ องค์เอง ก็ต้องประสบ อวสานเหมือนคนทั้งหลาย พระธรรมที่พระองค์เคยพร่ำสอนมาตลอดพระชนมชีพว่า สัตว์ทั้งหลายมีความตายเป็นที่สุดนั้น เป็นสัจจธรรม ที่ไม่ยกเว้นแม้แต่พระองค์เอง

ตลอดเวลา ๔๕ พรรษา ที่ทรงบำเพ็ญพุทธกิจนั้น ทรงลำบากตรากตรำอย่างยิ่งยวด ทรงเสวยเพียงวันละมื้อเพียงเพื่อให้มีพระชนม์อยู่เพื่อประโยชน์แก่โลก พระอัครสาวกทั้งสอง ได้ปรินิพพานไปก่อนแล้ว นิครนถ์ นาฏบุตรหรือศาสดามหาวีระ คู่แข่งผู้ยิ่งใหญ่ในการประกาศศาสนาก็ได้สิ้นชีพไปแล้ว อุบาสกผู้เสียสละอย่างยิ่ง เช่น อนาถบิณฑิกคฤหบดี ก็ละทิ้งสังขารของตนจากไปก่อนแล้วทั้งผู้ที่เป็นมิตรและตั้งตนเป็นศัตรูกับพระพุทธองค์ ต่างก็ทะยอยกันเข้าไปสู่ปากแห่งมรณะกันตามลำดับ ๆ แม้พระองค์

จะต้องนิพพานไปแล้ว แต่ศาสนายังอยู่ พระธรรมคำสอนของพระองค์ยังคงอยู่เป็นประทีปส่องโลกต่อไป จำนวนผู้เคารพเลื่อมใสในศาสนธรรมของพระองค์ ได้เพิ่มพูนเอ่อสูงเหมือนน้ำที่บ่าสูงขึ้นโดยไม่มีเวลาลด รากแก้วแห่งพระพุทธศาสนาได้ หยั่งลง แล้ว อย่าง แท้ จริง ใน จิตใจของมนุษยชาติ

นึกย้อนหลังไป เมื่อ ๒๕ ปี ก่อนปรินิพพาน พระองค์ เป็น ผู้โดด เดี่ยว เมื่อ ปัญจวัคคีย์ ทอด ทิ้ง ไป แล้ว พระองค์ก็ไม่มีใครอีกเลย *ภายใต้โพธิบัลลังก์ครั้งกระนั้น แสงสว่างแห่งการตรัสรู้ได้โชติช่วงขึ้น พร้อมด้วยแสงสว่างแห่งรุ่งอรุณ พระองค์มีเพียงหยาดน้ำค้างบนใบโพธิ์พฤกษ์เป็นเพื่อน ต้องเสด็จจากโพธิมณฑลไปพาราณสีด้วยพระบาทเปล่าถึง ๑๐ วัน เพียงเพื่อหาเพื่อนผู้จะรับคำแนะนำของพระองค์สัก ๕ คน* แต่มาบัดนี้ พระองค์มีภิกษุสงฆ์สาวกเป็นจำนวนแสนจำนวนล้าน มีหมู่ชนเป็นจำนวนมากเดินทางมาจากทิศานุทิศเพียง

เพื่อได้เข้าเฝ้าพระองค์ เพราะคนทั้งหลายรู้สึกว่าการได้เห็นพระพุทธเจ้านั้นเป็นความสุขอย่างยิ่งของเขา

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ทรงมีเพียงหญ้าคามัดหนึ่งที่นายโสตถิยะนำมาถวาย และทรงทำเป็นที่รองประทับ มาบัดนี้ มีเสนาสนะมากหลายที่สวยงาม ซึ่งมีผู้ศรัทธาสร้างอุทิศถวายพระองค์ เช่น เชตวัน เวฬุวัน ชีวกัมพวัน มหาวัน ปุพพาราม นิโครธาราม โฆสิตาราม ฯลฯ เศรษฐีคหบดีบดีต่างแย่งชิงกันจองเพื่อให้พระองค์รับภัตตาหารของเขา แน่นอนทีเดียว หากพระองค์เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ คงจะไม่ได้รับความนิยมเลื่อมใสถึงขนาดนี้และไม่ยืนนานถึงป่านนี้

เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ภายใต้โพธิพฤกษ์อันร่มเย็นริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา พระองค์ได้บรรลุแล้วซึ่งกิเลสนิพพาน กำจัดกิเลสและความมืดให้หมดไป และบัดนี้ภายใต้ต้นสาละทั้งคู่ และความเย็นเยือกแห่งปัจฉิมยาม พระองค์ก็ดับแล้วด้วยขันธนิพพาน

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้มีพระรูปอันวิจิตร ด้วยมหาปุริสลักษณะ ๓๒ ประการ ประดับด้วยอนุพยัญ-ชนะ ๘๐ มีพระธรรมกายอันสำเร็จแล้วด้วยนานาคุณรัตนะ มีศีลขันธ์อันบริสุทธิ์ด้วยอาการทั้งปวงเป็นต้น ถึงฝั่งแห่งความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ด้วยยศ ด้วยบุญ ด้วยฤทธิ์ ด้วยกำลังและด้วยปัญญา พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นยังต้องดับแล้วด้วยการตกลงแห่งฝน คือมรณะ เหมือนกองอัคคีใหญ่ต้องดับมอดลง เพราะฝนห่าใหญ่ตกลงมาฉะนั้น

พระองค์เคยตรัสไว้ว่า " ไม่ว่าพาลหรือบัณฑิตไม่ว่ากษัตริย์ พราหมณ์ ไวศยะ ศูทร หรือจัณฑาลในที่สุดก็ต้องบ่ายหน้าไปสู่ความตาย เหมือนภาชนะไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ในที่สุดก็ต้องแตกสลายเหมือนกันหมด" นั้นช่างเป็นความจริงเสียนี่กระไร !

อันว่า ความ ตาย นี้ มี อิทธิพลยิ่งใหญ่นัก ไม่มีใครสามารถต้านทานต่อสู้ด้วยวิธีใด ๆ ได้เลย ก้าวเข้าไปสู่ปราสาทแห่งกษัตริยาธิราช และแม้ในวงชีวิตของพระสัมมา

สัมพุทธเจ้าอย่างสง่าผ่าเผย ปราศจากความสะทกสะท้านใด ๆ เช่นเดียวกับก้าวเข้าไปสู่กระท่อมน้อยของขอทาน พญามัจจุราชนี้เป็นตุลาการที่เที่ยงธรรมยิ่งนัก ไม่เคยลำเอียงหรือกินสินบนของใครเลย ย่อมพิจารณาคดีตามบทพระอัยการ และอ่านคำพิพากษาด้วยถ้อยคำอันหนักแน่นเด็ดเดี่ยว ไม่ฟังเสียงคัดค้านและขอร้องของใคร ท่ามกลางเสียงคร่ำครวญอันระคนด้วยกลิ่นธูปควันเทียนนั้น ท่านได้ยื่นพระหัตถ์ออก กระชากให้ความ หวัง ของ ทุกคนหลุดลอย และแล้วทุกอย่าง ก็เป็นไปตาม พระบัญชา ของพระองค์ เมื่อมาถึงจุดนี้ ความยิ่งใหญ่ของผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย ก็จะกลายเป็นเพียงนิยายที่ไว้เล่าสู่กันฟังเท่านั้น

มงกุฎประดับเพชรก็มีค่าเท่ากับหมวกฟาง พระคทาอันมีลวดลายวิจิตรก็เหมือนท่อนไม้ที่ไร้ค่า เมื่อความตายมาถึงเข้า พระราชาก็ต้องถอดมงกุฎเพชรลงวาง ทิ้งพระคทาไว้ แล้วเดินเคียงคู่ไปกับชาวนาหรือขอทาน ผู้ซึ่งได้ทิ้งจอบ เสียม หมวกฟาง และคันไถ หรือภาชนะขอทานไว้ให้ทายาทของตน

ใครเล่าจะต่อกรกับพระยามัจจุราชผู้เป็นใหญ่ในสิ่งที่ต้องตาย แต่ถ้าไม่มีความตายแล้ว มนุษย์ทั้งหลายก็จะมัวเมาประมาท และมีชีวิตอยู่อย่างทุกข์ทรมานมากกว่านี้ พระยามัจจุราชก็มีบุญคุณกับมนุษย์มากอยู่ เพราะเพียงแต่นึกถึงท่านบ่อยๆเท่านั้น ก็ทำให้ความโลภโกรธและหลงสงบลง และเพียงแต่เอาชื่อของท่านไปขู่เท่านั้น ทำให้บุคคลบางคนวางมือจากความชั่วทุจริตที่เคยทำมา แต่ก็พระยา-มัจจุราชนี่เองที่กระชากเอาชีวิตของคนดีมีประโยชน์บางคนไปอย่างหน้าตาเฉย แม้ในโอกาสอันยังไม่ควร

แม้ความงามอันเฉิดฉายของหญิงงามสะคราญตาร่านใจอันถูกยกย่องแล้วว่าเป็นหนึ่งในจักรวาล เป็นที่ต้องการปรารถนายิ่งนักของบุรุษทุกวัยในพื้นพิภพ เธอผู้งามพร้อมเช่นนี้ ในที่สุดก็ต้องเป็นเหยื่อของความตาย ผู้ไม่เคยยกเว้นและปราณีใครเลย เมื่อดาบแห่งมัจจุราชฟาดฟันลงใช้บ่วงอันมีมหิทธานุภาพยิ่งนักคล้องเอาดวงวิญญาณไปแล้ว ร่างอันงดงามเร้ากามคุณให้กำเริบนั้นก็พลันนอนนิ่ง

เหมือนท่อนไม้ มันไร้ค่ายิ่งกว่าท่อนไม้เสียอีก เพราะไม่อาจนำไปทำประโยชน์ใด ๆ ได้เลย จะทำสัมภาระหรือเป็นเครื่องมือหุงข้าวต้มแกงก็มิได้ มีแต่เป็นเหยื่อของหมู่หนอนเข้าชอนไช ให้ปรุพรุนเน่าเหม็นเป็นที่สะอิดสะเอียนแม้แก่บุคคลที่เคยรักเหมือนจะขาดใจ อะไรเล่าจะเป็นสาระในชีวิตมนุษย์นี้ นอกเสียจากความดีที่เคยบำเพ็ญและทิ้งไว้ให้โลกระลึกถึงและยกย่องบูชา

ด้วยประการฉะนี้เจ้าของแห่งเรือนร่างที่งดงามพริ้งเพรา ถ้ามัวแต่เมาในร่างอันไร้สาระของตน มิได้ขวนขวายบำเพ็ญประโยชน์ให้สมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว คุณค่าของเขาจะสู้ก้อนอิฐปูถนนได้อย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานไปแล้ว พระกายของพระองค์เหมือนของคนทั้งหลาย ซึ่งจะต้องแตกสลายไปในที่สุด แต่ความดีและเกียรติคุณของพระองค์ยังคงดำรงอยู่ในโลกต่อไปอีกนานเท่าใดไม่อาจจะกำหนดได้ ความดีนี่เองที่เป็นสาระอันแท้จริงของชีวิต

ขณะเดียวกับที่พระผู้มีพระภาค ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ละทิ้งวิบากขันธ์อันทรมานเข้าสู่ศิวโมกข์ มหาปรินิพพานนั้น เหตุอัศจรรย์ก็บันดาลให้เป็นไปทั่วท้องธรณีและสากลจักรวาลโลกธาตุ มหาปฐพีดลซึ่งสามารถรองรับนานาสังขารลักษณะเช่นภูเขาสิเนรุราชเป็นต้น ก็ไม่อาจทนอยู่ได้ แสดงกัมปนาการหวั่นไหว อีกทั้งห้วงมหรรณพก็กำเริบ ตีฟองคะนองครืนครั่นนฤนาทสนั่นทั่วทั้งสาครหมู่มัจฉาปาณกชาติมังกรผุดดำ กระทำศัพท์ให้นฤโฆษประดุจเสียงปริเทวนาการแซ่ซ้อง โศกาดูรกำสรด ท้องฟ้านภากาศก็มืดมัวสลัวลง พร้อมทั้งมีเสียงครืนครั่นสนั่นทั่วเวหาสน์ เหมือนแสดงอาการคร่ำครวญถึงองค์พระโลกนาถผู้จากไป

มองลงมายังพื้นปฐพี ณ สาลวโนทยานมณฑล ซึ่งคลาคล่ำไปด้วยศาสนิกชนพุทธบริษัท อร่ามไปด้วยกาสาวพัสตร์อำไพพรรณ และทวยนาครผู้มีความอาลัยในพระศาสดา พอเสียงก้องกังวานระคนเศร้าของพระอานนท์พุทธอนุชาประกาศออกมาว่า บัดนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้วเท่านั้น เสียงร่ำไห้ก็ระงมขึ้นพร้อมกัน ประ

ดุจเสียงจักจั่นและเรไร กรีดร้องยามย่ำสนธยา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่ยังเป็นปุถุชนไม่อาจจะอดกลั้นอัสสุชลธาราไว้ได้ ร่ำร้องโหยไห้ประดุจบิดาแห่งตนได้สิ้นชีพลงพร้อมๆ กัน ณ บริเวณสาลวันเปียกชุ่มไปด้วยน้ำตา เหมือนพระพิรุณโปรยลงมาเป็นครั้งคราว เสียงร่ำไห้ติดต่อเป็นเสียงเดียวกันทั่วกุสินารานคร

ฝ่ายภิกษุผู้เป็นขีณาสพ สิ้นอาสวะแล้วก็ปลงธรรมสังเวชพร้อมด้วยปลอบผู้ที่กำลังร้องไห้คร่ำครวญด้วยธรรมกถาให้เห็นความเป็นไปตามธรรมดาแห่งสิ่งทั้งปวง คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์และมิใช่ตัวตน ทนไม่ได้ต้องแตกไป ดับไป สลายไป

พระผู้มีพระภาคเจ้าปรินิพพานแล้ว แต่ต้นปัจฉิมยามแห่งราตรี เวลายังเหลืออยู่อีกนาน กว่าจะรุ่งอรุณ พระอนุรุทธะและพระอานนท์ ได้สับเปลี่ยนกันแสดงธรรมปลอบพุทธบริษัทให้คลายโศก ด้วยธรรมเทศนาอันปฏิสังยุตด้วยไตรลักษณาการ คือความไม่เที่ยงเป็นทุกข์และเป็นอนัตตา

ข่าวการดับขันธปรินิพพาน ของ พระผู้ มี พระภาคเจ้า แพร่สะบัดไปอย่างรวดเร็ว จากแคว้นสู่แคว้น จากราชธานีสู่ราชธานี จากนิคมสู่นิคม และจากชนบทสู่ชนบท ตลอดทั่วชมพูทวีป ภารตวรรษทั้งหมดสั่นสะเทือนวิปโยค ประดุจบุรุษผู้มีกำลังดึงย่านเถาวัลย์อันเกี่ยวพันรุกขสาขา ยังความสั่นสะเทือนให้เกิดขึ้นทั่วมณฑลแห่งรุกขชาติก็ปานกัน ไอแห่งความเศร้าสลดแผ่กระเซ็นสาดกระจายไปทั่วขัณฑสี-มาอาณาเขต ประหนึ่งละอองฝนกระจายไปทั่วพื้นเมทนี ชมพูทวีปทั้งหมดครึ้มไปด้วยเมฆคือความโศก และชุ่มโชกด้วยละอองฝน คือปริเทวนาการ ต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยประการฉะนี้

กำหนดเก็บพระพุทธสรีระไว้เป็นเวลา ๖ ราตรี ในวันที่ ๗ ก็จะทำพิธีถวายพระเพลิง ณ มกุฏพันธนเจดีย์ ในระหว่าง ๖ ทิวาราตรีนั้น มหาชนจากทิศานุทิศเดินทางมาเพื่อบูชาพระพุทธสรีระ *บริเวณอุทยานสาลวันปานประหนึ่งคลุมด้วยผ้าขาว ทั้งนี้เพราะชาวชมพูทวีปไว้ทุกข์ด้วยชุดขาวล้วน* พระพุทธอนุชาอานนท์ต้องรับภาระหนัก

เป็นพิเศษ แม้จะพยายามหักห้ามใจสักปานใด แต่ก็มีบาง
ครั้งเมื่อท่านเห็นคนทั้งหลายเศร้าโศก ก็อดที่จะกำสรดตาม
มิได้ เพราะความอาลัยในพระศาสดามีอยู่ในจิตใจของท่าน
สุดประมาณ

เมื่อถึงวันที่ ๗ พระพุทธสรีระก็ถูกนำไปสู่มกุฏพัน-
ธนเจดีย์ ด้านบูรพากุสินารานครเตรียมถวายพระเพลิงพอดี
มีข่าวมาว่าพระมหากัสสป ซึ่งเป็นเถระผู้ใหญ่ที่พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าทรงยกย่องมาก กำลังเดินทางจากเมืองปาวาจวนจะ
ถึงอยู่แล้ว คณะมัลลกษัตริย์และพระอานนท์จึงให้หยุดการ
ถวายพระเพลิงไว้ก่อน รอจนกระทั่งพระมหากัสสปมาถึง
พิธีจึงได้เริ่มขึ้น โดยมีพระมหากัสสปเป็นประทาน

ผ้า ๔๙๘ ชั้นที่ห่อพระพุทธสรีระนั้นถูกไฟไหม้หมด
เหลืออยู่เพียง ๒ ชั้นไฟไม่ไหม้ เก็บรักษาพระบรมสารีริก
ธาตุไว้อย่างสมบูรณ์ มิให้กระจัดกระจาย ผ้าสองชั้นในที่
สุดที่ใช้ห่อพระพุทธสรีระนั้น เป็นผ้าพิเศษเรียกว่า "อัคคิ
โวทานทุสสะ" ตามตัวอักษรแปลว่าผ้าซักด้วยไฟ ผ้าชนิด

นี้ทำด้วยใยหิน ไฟไม่ไหม้ เมื่อใช้ไปนาน ๆ ต้องการจะซักต้องโยนเข้ากองไฟ ผ้าจะสะอาดดังเดิม

อีกครั้งหนึ่งที่เสียงปริเทวนาการ ดังระงมไปทั่วปริมณฑลแห่งมกุฏพันธนเจดีย์ อันเป็นที่ถวายพระเพลิงพุทธสรีระ อัสสุชลธาราหลั่งไหลชุ่มโชกทุกใบหน้า เขาเหล่านั้นเป็นประดุจฝูงวิหคนกกาที่เคยจับโพธิพฤกษ์ หรือมหานิโครธ อันสมบูรณ์ด้วยลำต้นและกิ่งก้านสาขา มีเงาครึ้ม สะพรั่งด้วยผลาผลอันเอมโอช เมื่อโพธิ์หรือไทรนั้นล้มลง ยังความเศร้าสลด แก่ฝูงวิหคสุดประมาณครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อต้นไม้นั้นถูกเผาให้ไหม้มอด ไม่อาจมองเห็นได้อีกต่อไป นกเหล่านั้นจะเศร้าโศกสักปานใด ใครเล่าจะรู้ซึ้งไปว่าผู้ประสบเอง

"โอ! พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประเสริฐ" นี่คือเสียงคร่ำครวญ "พระองค์ผู้ทรงพระมหากรุณากว้างใหญ่ดุจห้วงมหรรณพ มีน้ำพระทัยใสบริสุทธิ์ดุจน้ำค้างเมื่อรุ่งอรุณ ทรงมีพระทัยหนักแน่นดุจมหิดล รับได้ทั้งเรื่องดี

และเรื่องร้าย ทรงสละความสุขส่วนพระองค์ขวนขวายเพื่อความสงบร่มเย็นของปวงชน พระองค์เป็นผู้ประทานแสงสว่างแก่โลกภายในคือดวงจิต ประดุจพระอาทิตย์ให้แสงสว่างแก่โลกภายนอกคือห้องฟ้าปฐพี บัดนี้พระองค์ปรินิพพานเสียแล้ว มองไม่เห็นแม้แต่เพียงพระสรีระซึ่งเคยรับใช้พระองค์ โปรยปรายธรรมรัตน์ ประหนึ่งม้าแก้วแห่งพระเจ้าจักรพรรดิ เป็นพาหนะนำเจ้าของตรวจความสงบสุขแห่งประชากร

"โอ! พระมหามุนี ผู้เป็นจอมชน บัดนี้ข้าพระองค์ทั้งหลายเป็นประดุจนกในเวหาไร้โพธิ์หรือไทรที่จะจับเกาะ ประดุจเด็กน้อยผู้ขาดมารดา เหมือนเรือที่ลอยคว้างอยู่ในมหาสมุทร อ้างว้างว้าเหว่สุดประมาณ จะหาใครเล่าผู้เสมอเหมือนพระองค์"

แม้พระอานนท์ พุทธอนุชาเอง ก็ไม่สามารถจะอดกลั้นน้ำตาไว้ได้ เป็นเวลา ๒๕ ปี จำเดิมแต่รับหน้าที่พุทธอุปฐากมา เคยรับใช้ใกล้ชิด พระพุทธองค์เสมือน

เงาตามองค์ บัดนี้พระองค์เสด็จจากไปเสียแล้ว ท่านรู้สึกว้าเหว่และเงียบเหงา ไม่ได้เห็นพระองค์อีกต่อไปเวลา ๒๕ ปี นานพอที่จะก่อความรู้สึกสะเทือนใจอย่างรุนแรงเมื่อมีการพลัดพราก

แต่แล้ว เรื่องทั้งหลาย ก็มาจบลงด้วยสัจจธรรมที่พระองค์ทรงพร่ำสอนอยู่เสมอว่า

– สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้น สิ่งนั้นย่อมมีการดับไปเป็นธรรมดา

– สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเกิดมี เพราะมีเหตุ สิ่งนั้นย่อมดับได้

สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้นในเบื้องต้น ตั้งอยู่ในท่ามกลางและดับไปในที่สุด

บัดนี้ พระพุทธองค์ดับแล้ว – ดับอย่างหมดเชื้อทิ้งวิบากขันธ์และกิเลสานุสัยทั้งปวง ประดุจกองไฟดับลงแล้วเพราะหมดเชื้อฉะนั้น ฯ

■